Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

NAJER FOLKSBLAT | פרייז 30 גראָשען | היינט 16 זייטען

נייער פאלקסבלאט

№ 279 | Łódź, Piątek, 5 grudnia 1930 r. | אכטער יאהרגאנג | לאדז, פרייטאג ט״ז כסלו תרצ״א | № 279

Adres Redakcji i Administracji: Łódź, Piotrkowska 21, tel. 224-71. — אדרעס פון רעדאקציע און אדמיניסטראציע: לאדז, פעטריקאווער 21, טעל. 224-71

שרייבט פראטעסט-פעטיציע

געגען דעם פעררוט פון דער ענגלישער רעגירונג לגבי אונזערע רעכט אויף ארץ-ישראל. אונטער די

דער איניציאטאר און גרינדער פון דער וועלט-בעריהמטער „ישיבת חכמי לובלין"

הגאון ר' מאיר שפירא שליט"א

האב"ד וכ"ת דק' פיעטרקוב--לובלין

וועט האלטען א דרשה אין דער אלטשטעטישער שוהל (יואלבערסקא 20) מארגען, שבת, פ' וישלח, 10 פריה פאר קריאת-התורה

איבער דער באדייטונג פון „ישיבת חכמי לובלין" פאר'ן כלל-ישראל.

ועד „ישיבת חכמי לובלין" סניף לודז.

בעמערקונג: דער רב שליט"א פארבלייבט ביז דאנערשטאג אין לאדז און לאזירט אין האטעל „מאנאפאל", זאוואדזקא 7.

גליכשטעלונג.

אין צוזאמענהאנג מיט די געדרוקטע נאטיצען אין דער גיכטיגער פרעסע וועגען זעלבסטמארד פון וויצע-דירעקטאר פון דער פערז.-געז. „SILESIA" י. גאלד צוליב אונגלויבליכע פינאנץ אפעראציעס, וואס זיינען דורך איהם בלומר'שט געפיהרט געוואָרען מיט די פאָנדען פון דער געז., שטעלען מיר דערמיט פעסט, אז די אפעראציעס האט דיר. גאלד גיטה"ט אויף זיין אייגענעם חשבון און מיט אייגענע פאנדען, אזוי אז אונזער געזעלשאפט האט אבסאָלוט צוליב דעם פאַרפאל קיין שום שאדען נישט געליטען.

Towarzystwo Ubezpieczeń

„Silesia" Sp. Akc.

Centralna Dyrekcja w Bielsku.

DR MED.

J. PIK

ul. Żeromskiego 36

ביים גרינעם מארק

טעל. 175-50

נערווען און אינערל. קראנק.

ספעצ. פון פיזיא-טעראפיע.

נעהמט אן פון 7—5½ אָוו.

איבערציגעבען

א האלב געוועלב מיט א גרויסער וויטשטרינע צו איבערגעבען

צענטראלנא 73

אין געוועלב

8886

Z intencji zaręczyn przyjaciółki naszej

panny **Heli Zbarówne**j

z panem

Pawełem Suchowolskim

życzymy wiele szczęścia.

RODZINA SZMAJER

א הארציגען מזל טוב ווינשען מיר אונזער חשוב'ן קאסירער ה'

שמואל וואלף פעלדמאן

צו דער חתונה פון זיין טאכטער

פרל. מאניא מיט ה' הערי שעראדזקי

און דעם יונגען פאר א גליקליך און צופרידען צוזאמענלעבען.

די הילפס-קאסע קאמיסיע און די פאך-קאמיסיע פון אלטווארג-שיסטער ביים האנטווערקער פאריין

וואלטשאנסקא 19

פעראיין פון זדונסקא-וואליער

אין לאדז, נאוואמיעסקא 22.

דערמיט מאכען מיר בעקאנט, אז אונזער פעראיין איז טעטיג יעדען זונטאג און מיטוואך פון 7—11 א זייגער אווענד און ערלעדיגט זעמטליכע פעראיינס-ענינים.

גלייכצייטיג מעלדען מיר, אז ביי אונז ווערט יעדען שבת אינגערפריה געדאווענט. אלע מיטגלידער ווערען געבעטען צו קומען דאווענען.

די פערוואלטונג.

צו דער פערלאבונג פון אונזער ליבען ברודער און שוואגער

מאניעק הערשקאוויטש

מיט פ"ל.

מאניע באלבערמאן

ווינשען מיר זיי א הערצל כען מזל טוב, און א גליקליכע צוקונפט.

טאלא, סאלעס, שמולעק, הערשקאוויטש און יצחק ברונער.

אכטונג, רעסטאראטארען און ביר-האלע-בעזיצער!

מיר פאָדערן אויף די יעניגע מיטגלידער, וואס זענען שולדיג פאר-לעגענע מאנאטליכע בייטראגען, אז זיי זאלען שפעטעסטענס ביז דעם 31. גרודזשען 1930 רעגולירען די בייטראגען, אין געגענפאל נעהמען מיר אראפ פון זיך די פעראנטווארטליכקייט פאר די ווייטערדיגע פאלגען. גלייכצייטיג ווערען די יעניגע מיטגלידער אויסגעשלאסען אלס מיטגלידער.

די פערוואלטונג.

צו דער חתונה פון אונזער ליבען ברודער און שוועסטער

אבא בארובקא

מיט פרל. **העלא מאטיל**

ווינשען מיר פיל גליק און עוויגעס צופרידענהייט

יחיאל בארובקא און פ"ו

91861

אכטונג, קראוואטען-מאכער!

מיר פאָדערן אויף אלע מיטגלידער, ווי אויך נישט-מיטגלידער צו קומען אויף דער

אלגעמיינער פערזאמלונג,

וואס קומט פאר זונטאג, דעם 7. דעצעמבער ד. י., פינקטליך 7 א זייגער אווענד אין האנדווערקער-קלוב, פאלודניאווא 4.

אויף דער טאג-ארדנונג: די אלגעמיינע פאך-לאגע.

מ'בעט מאסענווייז צו ערשיינען, ווייל ס'האנדעלט זיך אין אייערע אייגענע אינטערעסען.

די פערוואלטונג. 1676

צו דער פערלאבונג פון אונזער ווערטע פריינדין

פרל. **רוזשא גערטלער**

מיט ה' **דוד גערטלער**

גראטולירען מיר הערצליך און ווינשען פיל גליק און צופרידענהייט

ש. בלומענשטיין און פר"ו

11861

יודישער האנדווערקער!

זונטאג, דעם 7 ד.ח. 8 אוו. קומט פאר אין אונזער לאקאל (פאלודניאווא 4)

א פראטעסט-מיטינג

געגען פראיעקט צו העכערן דאס דירה-געלד

מיט רעדעס וועלען ארויסטרעטען די ה"ה סיים דעפ. ד"ר ראזענבלאט, אינזש. זיעלינסקי, ב. ארדינאנס, י. שווארצבערג, אדוו. שטרויך, אדוו. אפט. א. א.

יודישע האנדווערקער קומט מאסענווייז עס געהט אין אייער עגזיסטענץ!

צענטר. יוד. האנדווערקער פערבאנד אין לאדז פאלודניאווא 4

גאָך לאנגע און שווערע ליידען איז נעכטען געשטארבען מיין ליבער מאן, אונזער טייערער און א נפערגעסליכער פאטער, שוויגערפאטער, גרויספאטער, ברודער, שוואגער און אנקעל

נ"ע מאיר לענגא

בן ר' יעקב ז"ל

(איז עלטער פון 55 יאהר).

די לויה קומט פאר היינט, פרייטאג, 12 א זייגער בייטאג פון טרויער הויז, דוואָרסקא 5, וועגען וואס עס טיילען מיט אין גרויס צער

די טיפטרויערנדע הינטערבליבענע.

פיאנא'ס, פארטעפיאנא'ס,

פידלען, ראדיא'ס, פאטיפאנען

מעבליגסטען אויף ראטעס

CHODKOWSKI

Sienkiewicza 25, tel. 130-06.

I. BLEICHFELD

R. Torończyk-Bleichfeldowa

Lekarze-Dentyści

Cegielniana 46. tel. 132-88. Przyjmują: 10-2 i 4-7

גערדענקט! ווען אין אייער הויז ליידען אויף
קאטאר
נאז, קעהל, כריפקע און גריפע

בענוצט תיכף
PINOMETHYL
די פאלגנע פון קאטאר
PINOMETHYL
היט און בעזייטיגט
פרייז 1.75 זל.
צו בעקומען אין אלע אפטייקען און אפטייק-סק"אדען אין פוילען און אין דאנצ. ג. דיסטריבוטער אויף דער לאדזער וואיעוואדשאפט
Apteka J. CYMERA, Łódź, Wólczańska 37.

יוד. פראפ. מאגאזין-שניידער-מייסטער-פעראיין
אלעיא 1-טער מאי 2
אכטונג, מיטגלידער פון אלע פאכען!
די ניי געשאפענע ארגאניזיר-קאמיסיע רופט שבת ד. 6 ה.ח. 6 אוו'
א מאסען-פערזאמלונג
פון אלע סעקציעס וועגען דעם צושטאנד אין מאגאזין פאך און אויך וועגען צעכען-געזעץ (וועט ס'וו'ען מעגען פיהרען ז' ווערקשטעל) קומט וויל עס הגנדלט זיך אין אייער אייגענעם עגזיסטענץ.
די צייטוויליגע ארגאניזיר-קאמיסיע
פארזיצער: ל. בלאדי, סעקרעטער: ש. ז. שלעזינגער, קאסירער: א. לאנדע.

„הזמיר" יוד. טעאטער-סטודיע | „הזמיר" אל. קאשציושקי 21 | „הזמיר" יוד. טעאטער-סטודיע
היינט פרייטאג, ד. 5, שבת, ד. 6, זונטאג, ד. 7 דעצ. 9 אווענד
פייערליכע פרעמיערע!
„אין פאליש אויף דער קייט"
(א חלום פון א קלויזניק)
דראמע אין 3 אקטען פון י. ל. פרץ.
אינסצעניזאציע און רעזשי—אידעס. מוזיק—הענעך קאן. דעקאר' און קאסטיומען—יצחק ברוינער. פלאסטיק און טאנץ—איזא האראר.
בילעטען שוין צו בעקומען ביי דער קאסע פון „הזמיר".

ווינכטיג פאר דער פראווינץ!
דערמיט מאכען מיר בעקאנט דער ג. קונדשאפט, אז מיר האבען ערעפענט אן לאגער אין לאדז,
פיעטריקאווער 40, רינקע אפ-ציגע, פא-טער א. פ.
Skład Komisowy
PRZEDSIĘB. HANDL. **„REZYNA"**
וואסאיזס פע רזעהן מיט א רייכען אויכוואהל פון זעמטל. קאלאשן און באטע פון דער פירמע **„REZINOTRUST"**
מיט אכטונג
Przedsięb. Handl. „REZYNA"
Łódź, Piotrkowska 40 ,tel. 145-32. 9726

בנות אגודת ישראל זאכאדניא 66
כמעט בחנם נאר פאר 1 זל. א חודש
מיר גיבען קורסען פאר די קינדער (מיידלעך) פון די פאוושעכנע שולען. עס ווערט געלערנט: דאווענען, יודיש, העבראיש דינים, געשיכטע און אלץ וואס א יודיש קינד דארף וויסען!
אויך זענען פעראן פרייע פלעצער פאר קינדער פון 4—7 יאהר אין אונזער פרעבעל-שולע. ביליגע פרייזען.
איינשרייבונגען יעדען אווענד אין אונזער לאקאל זאכאדניא 66.

טיף גערירהרט פון גרויסען א מגליק, וואס האט געטראפען אונזער קאלעגע אנשיל מערמעלשטיין און זיין פאמיליע צוליב'ן טויט פון זייער ליבער, אומפערגעסליכער
מוטער נ"ע
דריקען מיר זיי אויס אונזער טיפסטען מיטגעפיהל.
זייט געטרייסט! יחיאל פרידמאן, אברהם פענזעל, משה דאנקעוויטש, מיכאל רייס.

Z intencji zaręczyn kuzynki naszej
p. Zosi Rajbenbachówny
z p. Markusem Motylem
życzymy wiele szczęścia i różowej przyszłości.
Dawid Akawie z córeczką

א הערצליכען מזל טוב
ווינשען מיר אונזער פריינד
שמואליק שימקעוויטש
און פרוי **פאלא**
צום געבורט פון זייער ערשט ניי-געבוירען טעכטערל **רוטא** און ווינשען זיי צו דערציהען
קובא ווארצעלמאן,
מאניעק פעפריש,
יאסעק גאלדוואסער.
19834

יין כשר!!!
אויב איהר האט נאך נישט געטרונקען דעם בעוואוסטען ראדזינער-ווין „פראגרעס" № 7 זאל איבערצייגט אייך, אז איהר בערויבט אייך און אייער פאמיליע פון הנאה האבען פון ווין.
צוליב רעקלאמע פערקויפען מיר № 7 א פלאש פון ¼ ליטער גוטען ראדזינען-ווין נאר 65 גר.
א באטשינקע „ „ 1.50 זל.
א קווארט „ „ 2 זל.
בעמערקונג: פאר ליידיגע חזרה פלאשען צאהלען מיר 5 גר. פאר ¼ ליטערדיגע פלאש און 10 גר. פאר באטשינקעס און קווארטען.
אכטונג! צו דער בקוועמליכקייט פון ג' פובליקום בעקומט מען דעם אויבענדערמאנטע ווין ביי ס. ליפעל, נרינער מארק 8 און ביי ח. בלאנקעט, גלובנא 69
מיט אכטונג
ווין- און מעהד-פאבריק
„פראגרעס"
אלטער מארק 2, טעל. 184-82.
בעמערקונג: מיר בעטען אכטונג צו געבען אויפ'ן פירמאווע שטעמפעל.

מאשין=מצות
ווערט געבאקען אלע טאג פרישע און דינע ווי אויך מצה=מעהל, אייער-פערפעל און כוכארקעס לויט קאלקולאדער סיסטעם
מיר עמפפעהלען צו יעדער צייט אונזער גוט-בעקאנטע און פרישע געבעקען פון אונזער איבעראל בעוואוסטער „צוקערביע"
ב. וויינבערג
38 פיעטריקאווער 38
טעל 143-82

בעקאנטמאכונג.
דערמיט טייל איך העפל. מיט מיינער ג' קונדשאפט, אז מיין באל-טואלעטען אטעליער איז געווארען איבערטראגען פון זגערזשער 28 אויף **פלאץ קאשטשעלני 4** טעל 141-35
און בארג אויס זעמטלכע באל-טואלעטען ווי אויך חופה-קליידער פון די נייעסטע פאסאנען צו מעסיגע פרייזען. סאלידע בעהאנדלונג.
איך עמפפעהל מיך ווייטער דער געעה. טער קונדשאפט
מיט אכטונג
S. GLIKSMAN
Pracownia oraz Wypożyczalnia sukien
Plac Kościelny 4, tel. 141-35

אבריוזהאלבער
געשעפט
איז א גוט געהענד
מיט אן איינגעפיהרטע קונדשאפט ביליג איבערצוגעבען
אפערטען אונטער „גוט געהענד-געשעפט".

א קוואליפיצירטע
קעכין
ווערט פון זאפארט געזוכט אין רעסטאראן
„Carlton" 22 שענקעוויטשא

Dlatego, że
udoskonalone
Śniegowce i kalosze
marki „Pepege", mimo **niskiej ceny,** wyróżniają się bardzo gustownem wykonaniem zewnętrznem i długo zachowują początkową **wspaniałość formy** i barw. Są pozatem **bardzo lekkie** i zawsze łatwe do włożen...

ŻĄDAJCIE WSZĘDZIE
TYLKO Z PODKOWĄ
«PEPEGE»

נור אין דער בעוואוסטער פירמע פון דער אייזען מעבעלפאבריק
I. B. Wołkowyski
שענקעוויטש 3/5
פאבריקס-לאגער: **נארוטאוויטשא (דזיעלנא) 11**, טעל. 137-70
איז: **א** מביליגסטען, מבעסטען, מבעקוועמסטען

און דער גרעסטער אויסוואהל בעבענקען שטענדיג אויף לאגער א גרויסען אויסוואהל פון
מעטאל-ניקעל-בעטען
פעלד-בעטען און מעטאל-ניקעל-בעטען פאטענט-Perfect, מאט אצען שלאפעס,
קינדער-וואגעלעך
די נייעסטע פאסאנען, וואש-טישען, סערוויזען, הויזגעשטעלעס, קינדער-שטיהלען א. ד. ג. ל.

Syndyk ostateczny masy upadłości łódzkiej firmy „Łódzka Łuszczarnia wł. I. B. Żytnicki" oraz Józefa Binema Żytnickiego i Abrama Olszera — adwokat Bolesław Jasieński, zamiaszkały w Łodzi przy nl. Piotrkowskiej 88 z mocy art. 528 Kod. Handl. i upoważnienia Pana Sędziego Komisarza oraz na zasadzie art. 1030 Ust. Post. Cyw. ogłasza, że w dniu 15 grudnia 1930 roku o godz. 10. rano w gmachu Sądu Okręgowego w Łodzi Plac Dąbrowskiego 5 pokój 15 sprzedawać bedzie przez licytację ruchomości, należące do wspomnianej masy upadłości, a opisane w dniu 1. marca 1929 roku przez Komornika Sądowego Jana Jabczyka, zamieszkałego w Łodzi przy ulicy Południowej 20 i składające się z kompletnie urządzonej trzyrzędowej łuszczarni z 8-ma elewatorami i pasami, automatycznych perlaków, motoru 35-cio konnego i inn. maszyn młynarskich oraz z urządzenia kantoru, oszac. na łączną sumę 27,302 złote oraz z mebli i ruchomości w mieszkaniu upadłego Abrama Olszera przy ul. Pomorskiej 37, oszacowanych na łączną sumę 805 złotych i z mebli i ruchomości w mieszkaniu upadłego Józefa-Binema Żytnickiego przy ul. Św. Jakóba 16, oszacowanych na łączną sumę 1,515 złotych, jak również prawa do jednej dziesiątej niepodzielnej części łódzkiej nieruchomości, w której znajdują się wymienione wyżej urządzenia łuszczarni i młyna, położonej przy ul. Św. Jakóba 16, w Łodzi, a oznaczonej numerami hipotecznemi 37 i 38, rep. hip. Nr. Nr. 590 i 1916, oszacowane na 33.000 złotych.

Reflektanci obiekty sprzedaży oglądać mogą codziennie pod wskazanymi wyżej adresami, w dniu zaś przetargu obowiązani będą złożyć przepisowe wadjum.

Syndyk Ostateczny
(—) Bolesław Jasieński Adwokat.
7682

פּילקאָווניק סלאַוועק — פּרעמיער

אינם נייעם קאַבינעט נישט אריין דער געוו. האנדעלס-מיניסטער קוויאַטקאָווסקי

וואַרשא, 4. (י. פ) היינט 5 אַ זייגער נאָכ־מיטאָג איז מיניסטער בעק געקומען אויפ׳ן שלאָס און האָט אין נאָמען פון פרעמיער מיניסטער מאַר־שאַל פילסודסקי פאַרגעשטעלט דעם מלוכה פרעזי־דענט די דימיסיע פון קאַבינעט. דער מלוכה פרע־זידענט האָט די דימיסיע אָ־גענומען.

וואַרשא, 4. (י פ) האַלב 6 אין אָוונט האָט דער מלוכה פרעזידענט אויפגענומען דעם פּרעזעס סלאַוועק וועלכער האָט איהם פאַרגעשלאָגן דעם פראָיעקטירטען מיניסטאָרען קאַבינעט.

דער מלוכה פרעזידענט האָט דעם צוזאַמענ־שטעל בעשטעטיגט.

וואַרשא, 4. (י פ) דער מלוכה פרעזידענט האָט היינט אונטערגעשריבען דעם דעקרעט אין וועלכען ער נאָמינירט פּולק. סלאַוועק אַלס פּרעמיער מיניסטער און די פאָלגענדע מיניסטאָרען:

בראָניסלאַוו פּע־אַצקי געוו. וויצע אינערן מי־ניסטער — מיניסטער אָהן אַ טעקע.

גענעראל סלאַוואָי־סקלאַדקאָווסקי — אינערן מיניסטער.

מיניסטער זאַלעסקי — אויסערן מיניסטער.

מאַרשאַל פּילסודסקי — קריגס־מיניסטער.

וו. מיכאַלאָווסקי פּראָקוראָר פון וואַרשאָווער קרייז געריכט — יוסטיץ־מיניסטער.

ד״ר טשערווינסקי — בילדונגס־מיניסטער.

ד״ר יאַנטא פּאָלטשינסקי — אַגראַר־מיניסטער.

אינזש. קיהן — קאָמוניקאַציע־מיניסטער.

גענעראל נאָרוויד־נייגעבויער — מיניסטער פון עפענטליכע אַרבייטען.

ד״ר הוביצקי, געוו. וויצע מיניסטער אין אַר־בייטס מיניסטעריום — אַרבייטס מיניסטער.

ד״ר קאָזלאָווסקי (זראָפ. פון קראַקאָווער אוני־ווערזיטעט) מיניסטער פאַר אַגראַר רעפאָרמען.

אינזש. בערנער — פּאָסט און טעלעגראַף.

מיניסטער מאַטושעווסקי.— לייטער פון פינאַנץ מיניסטעריום.

געוו. אַרבייטס־מיניסטאַר פּריסטאַר — האַנ־דעלס־מיניסטער.

פּראָפ. איינשטיין פאָהרט קיין אמעריקא וועגען וויסענשאַפט־ליכע ענינים

בערלין, 4. (יט״א טעלעגראַפיש) אין בעגלייטונג פון זיין פרוי איז פּראָפ. אַלבערט איינשטיין אָפּגעפאָהרען קיין אַנטווערפּען, כדי פון דאָרט מיט אַ שיף אָפּצופאָהרען קיין אַמעריקאַ.

די גאַנצע רייזע איז געהאַלטען געוואָרען בסוד. ביי דער באַהן האָבען איהם בעגלייט די קינ־דער און אַ פאָרשטעהער פון יט״א.

אין אַ געשפרעך מיט׳ן יט״א־פאָרשטעהער האָט איינשטיין דערקלערט, אַז דער איינציגער ציל פון זיין רייזע זענען וויסענשאַפטליכע פאָרשונגען.

געוועהלט א לייבאָריסט אויף די צוזאַב-וואַהלען אין ווייטשעפּעל

לאָנדאָן, 4. (יט״א טעלעגראַפיש) אין די דערגענצונגס־וואַהלען, וועלכע זענען געכטען פאָר־געקומען אין ווייטשעפּעל, איז מיט 8544 שטימען געוועהלט געוואָרען דער קאַנדידאַט פון דער לייבאָר־פּאַרטיי דזשעמס האָל. דער קאַנדידאַט פון די ליבעראַלען האָט בעקומען 7447 שטימען.

ס׳איז אינטערעסאַנט צו בעמערקען, אַז בעת די פאָריגע וואַהלען האָבען די לייבאָריסטען בעקומען אַנ׳ערך 12,500 שטימען און די ליבעראַלען — אַנ׳ערך 3,500.

מיט ארץ-ישראל זאל פערוואלטן דאס אויסערן-מיניסטעריום

ירושלים, 4. (יט״א טעלעגראַפיש) היינט איז פאָרגעקומען א זיצונג פון ועד לאומי, אויף וועלכער דער פאָרזיצער אינזש. רוטענבערג האָט אָפּגעגעבען אַ בעריכט פון די נאָוועמבער־געשעה־ענישען.

ער האָט דערקלערט, אַז די יודישע אַגענץ אונטערהאַנדעלט מיט דער ענגלישער רעגירונג נישט אויפ׳ן יסוד פונ׳ם „ווייס-בוך״. ווייטער האָט ער דערקלערט, אַז אַ דאַנק דער ארץ־ישראל־דע־באַטע אין פּאַרלאַמענט, און די רעדעס פון לאָיד דזשאָרדזש, סמוטס און הערבערט סאַמיועל איז אַקטועל געוואָרען דער דעזידעראַט וועגען אַרויס־נעהמען דאָס פערוואַלטען מיט ארץ־ישראל פונ׳ם קאָלאָניאַל־אַמט און איבערגעבען עס אין אויסערן־מיניסטעריום.

אינזש. רוטענבערג זאל ארויס-פאהרען קיין לאנדאן
צו די אונטערהאנדלונגען

ירושלים, 4. (יט״א טעלעגראַפיש) דער ועד לאומי האָט אָנגענומען אַ רעזאָלוציע, אַז אינזש. רוטענבערג זאָל אַרויספאָהרען קיין לאָנדאָן, וואו ער זאָל זיך בעטייליגען אין די אונטערהאַנדלונגען מיט דער ענגלישער רעגירונג. דאָס „ווייס-בוך״ טאָר בשום אופן נישט אַקצעפּטירט ווערען, און די אונטערהאַנדלונגען דאַרפען בכלל נישט בעגייט ווערען, אויב די ענגלישע רעגירונג וועט נישט געבען קיין בעפרידיגענדען ענטפער אויף די גע־שטעלטע קאָנקרעטע פראַגען.

היינט און פּאָיג. טעג!
גרעסטער רוסישער קלאַנג-פילם
רעזשי — STRZYŻEWSKI
„טראָיקא״
אין די הויפּט־ראָלען:
OLGA CZECHOWA, HANS SCHLETTOW
אין בילד ווערט געזונגען דאָס ליד
„Hajda Trojka śnieg puszysty“...
אויסער׳ן פּראָגראַם:
רעוועלאַץ ט־קלאַנג - צוגאַבען
אָנהויב אין וואָכענטאָג׳ליכע טעג 4 אַכמיטאָג
שבת זונטאָג און יום-טוב 12 אַ זייגער בייטאָג.
פּאָפּולערע פּרייזען.

צוליב מאַנגעל אין פּלאַץ וועט דער המשך פון
די ברידער-קאַמפּען אין יאָהר 1905 אין לאָדז
געדרוקט ווערען אין זונטאָגדיגען נומער.

ראַדיאָ-פּראָגראַם
פרייטאג ד. 5-טען דעצעמבער

11.58 צייט־סיגנאַל. 12.05 גראַמאָפאָן פּליטען. 13.15 טאָג פּראָגראַם, קינאָ- און טעאַטער־רעפּערטואַר, 15.50 לעקציע פון פראַנצויזיש, 16.15 גראַ־מאָפאָן פּליטען, 17.15 פאָרלעזונג וועגען זעלבסט־מאָרד, 1745 טאַנץ־מוזיק, 18.45 פערשידענעס, 19.10 קאָמוניקאַט פון דער האַנדווערקער קאַמער אין לאָדז, פּראָגראַם אויף מאָרגען, 19.25 גראַמאָ־פאָן פּליטען, 19.35 ראַדיאָ־זשורנאַל, 19.50 גראַ־מאָפאָן פּליטען, 20.00 מוזיקאַלישער געשפּרעך, 20.15 סימפאָנישער קאָנצערט פון וואַרשאָווער פיל־האַרמאָניע.

שבת ד. 6-טען דעצעמבער

11.58 צייט־סיגנאַל. 12.05 גראַמאָפאָן פּליטען. 15.15 טאָג פּראָגראַם, קינאָ- און טעאַטער־רעפּער־טואַר, 15.35 גראַמאָפאָן פּליטען, 16.15 אַרטיסטיש ווינקעלע. 16.35 פאָרלעזונג, 17.00 גאָטעסדינסט פון „אָסטרא בראַמאַ״ אין ווילנא, 18.00 טראַנס־מיסיע פון קראַקאָוו פאַר עלטערע קינדער, 18.30 קאָנצערט פאַר יוגענט, 19.00 פערשידענעס, 19.35 קאָמוניקאַט פון דער לאָדזער האַנדעלס־קאַמער, פּראָגראַם אויף מאָרגען, 19.40 ראַדיאָ־זשורנאַל, 20.00 טראַנסמיסיע פון ווילנא, פעליעטאָן, 20.15 פאָרלעזונג וועגען נאָוועמבער אויפשטאַנד, 30.30 לייכטע מוזיק, 20.50 פעליעטאָן, 22.15 קאָנצערט, 22.35 קאָמוניקאַטען, טאַנץ־מוזיק.

דראָט-צוימען
RUDOLF JUNG
Łódź, Wólczańska 151, telefon 128-97

בעקאַנטמאַכונג
די אַלע, וועלכע בעזיצען פּאַספּאָרטען פון
דוד לענגא, פּיעטרקאָווער 6
ווערען געבעטען זיך צו מעלדען אין זייערע אייגענע אינטערעסען. זו טאָג אָוונד פון 8 ביז 9 פּאָלודניאָוואַ 23 ביי י. ווינאַגראַד. כדי אָנצונעהמען אַן אַלגעמיינע אַקציע
40861

וועכענדיגע כירורגישע קליניק
„SANATO“
אַגראַדאָווע 10, טעל. 213-57
1-טע און 2-טע קלאַס
ערצליכע אויפזיכט איבער דער מוטער און קינד
פּרייזען פון געבורט
אין 2-טע קלאַס צוזאַמען מיט פערהיטונגס-מיטלען
200 זל.
אויגען-אָפּטיילונג פון ד״ר מעד. י. קראָוש
עמפּפאַנגס שעה׳ן פון 1 ביז 2 נאָכמיטאָג.
כירורגישע אָפּטיילונג פון ד״ר מעד. מ. סאַנשאַר
עמפּפאַנגס-שעה׳ן פון 1 ביז 2 נאָכמיטאָג.

Dr. med. J. Lubicz
ORTOPEDA, Gdańska 28, tel. 18-31
קראַנקהייטען פון די ביינער, געלענקען, פערקרימונגען פון די פּלייצעס און גלידער
אייגענע פּראַצאָווניע פון ערטאָפּעדישע אַפּאַראַטען, אויך: פּלאַטפוס אויף פּלאַטפיסער, קינסטליכע רעמיזען א. ז. וו.
נעהמט אָן פון 2,30 ביז 4,30 נאָכם

Dr. Maczewski
(כירורג) אוראָלאָג
טראַוגוטא 5, טעל. 107-73
נעהמט אָן פון 3-5 נאָכמיטאָג
(אַ חוץ זונטאָג און יום-טוב).

Dr. med. NIEWIAŻSKI
ספּעציאַליסט פאַר סיפיליס, טריפּער און הויט-קראַנקהייטען, בעהאַנדלונג פון מענער-שוואַכע
אנדזשעיא 5, טעל. 159-40
נעהמט אָן פון 8-11 און פון 5-9 אָוו.
זונטאָג און יום טוב פון 9-1 פאַרם.
בעזונדערער וואַרטע-זאַל פאַר פרויען.

Dr. med. H. Krauskopf
אקושעריע- און פרויען-קראַנקהייטען
זגיערזשער 16, טעל. 113-47
נעהמט אָן פון 4-7 אָוונד.

Lekarz-dentysta
Stanisław Gelberg
זאַוואַדזקאַ 14, טעל. 108-33
נעמט אָן פון 10-2 נאָכם. און פון 4-7 אָוונד

SKŁAD MATER. APTECZNYCH
„PERFUMERJA“
Gustaw Rosentreter
11 Listopada 54, tel. 165-54
róg Żeromskiego
עמפעהלט צו נידריגע פּרייזען אַפּטייק־מאַטע־ריאַלען: הייל־קרייטעכצער, פאַרבען, זוימען, הייוועןן אויס־צוגאַרבייטען היימישע ווין, הייל-ווין, אינלענדישע און אויסלענדישע מינעראַל־וואַסערן, פּודער, פּאַר־פומען און קעלנישע וואַסערן. זייף, מיטלען צו פער־ניכטען אַל־ערליי ווערים Flit Fly tox א. ז. וו.
אַכטונג: פאַר די ה״ה פריזירער, שפּריץ וואַסער איז וועגשטאַל, לאַקיר, ראַזיר־פּראַ־שעק בריליאַנטין א. ז. וו.

בעקאַנטמאַכונג.
דערמיט מאַכען מיר בעקאַנט דעם ג. פּוב־ליקום, אַז דער גוט-בעקאַנטער
כשר׳ער רעסטאָראַן
5 קאַמיענאַ 5
ניט אַרויס יעדע טאָג פרישע און געשמאַק-האַפטע מיטאָגען און אָוונדבראָטען צו ביליגע פּרייזען. סאָלידע בעדינונג!
ביטע זיך צו איבערצייגען!
מיט אַכטונג ס. בידערמאַן
אינהאַבער פון כשר׳ען רעסטאָראַן
5 קאַמיענאַ 5, אין הויף.

נאָכמיטאָג-חדר
פאַר קינדער, וואָס לערנען אין פאָווסעכנע שולען
פון י. ד. ראָזענפעלד
פּלאַץ וואָלנאָשטשי (נייע שטאָט) 6
מעלדעט, דאָס עס ווערען אָנגענומען קינדער פון יעדע עלטער צו לערנען אַלע למודי קודש, עברי, חומש, רש״י, תנ״ך, משניות, גמרא, העברעאיש און יודיש.
3 זל. א וואָך 3 זל.
איינשרייבען פון נייע תלמידים פון 4-7 אָוונד.
געדענקט דעם אדרעס: נייע שטאָט 6,
קוועט אָפּיציגע, רעכטס, 2-טער שטאָק.

Dr. med. M. LERNER
ספּעציאַליסט פאַר קינדער-קראַנקהייטען
זאַכאָדניאַ 64, טעל. 113-09
נעהמט אָן פון 3 ביז 5 נאָכמיטאָג.

Dr. med. B. Robinson
פּיעטריקאָווער 10, טעל. 131-86

צו פערדינגען
א 1/2 ראָטקע
(האַלבע)
צו האָקען פלייש.
צו ערקונדיגען ביים געזעלער
א. מ. אייזען,
לאָדז, זאַמענהאָפּאַ 1.

בוכהאַנדלונג בערלינסקי
נוצט אויס די געלעגענהייט!
10 בענדער אַנאַטאָל פראַנס פריהער 75 ז״ל. יעצט נאָר 25. נעאַרג פּוק מיך הונגעריג אָנ־שטאָט 9 נאָר 4.50 אויך קען מען בעקומען אַלע אויסגאַבען פון קאָפּערניקוס ביכער, קלעצקין, קולטור ליגע, בזשאַ, יאַטשקאָווסקיס פאָ־פולערע ביבליאָטעק, גיטלין, זאָלדבערג אין אַלע אָנכליידישע אויסגאַבען, אַמעריקאַ ער אין בערלי־נער אויסגאַבען, אַ ספּעציעלער אויסוואַהל פון פּיעסען און בילדער
צו בעקומען
אַלטשטאַט 12 אין הויף ביי נ. בערלינסקי

געלעגנהייטליך צו פערקויפען
א האַלב-
אריטאַ
לאַסט
(2 טאָנען) אין בעסטען צושטאַנד
צו בעזיכטיגען אין דער פירמע
„ELIBÓR“ Kilinskiego 70

הלא חכמה תקרא
ותבונה תתן קולה
אם תקח אמרי ומצותי תצפן אתך
אז תשכב בריח ושכנך כי הלך בתום
ילך בטח ומעקש דרכיו יודע
איבער דעם זאַלסט נאָר קומען און ביורא
פון ד. מאַנעלא
וואָס איז איבערגעטראָגען געוואָרען פון צווייטען הויף אויפ׳ן ערשטען הויף
פּיעטריקאָווע 17, ליוקאַן אָפיצינע פאַרטער, טעל. 124-95
וואו ס׳ווערט ווייטער ערלעדיגט פּינקט־ליך און געוויס־נהאפט געשריבען אַ־לערליי ביטען: ציווילנע, קאַרנע, האַנדלאָווע, אַפּעלאַציעס, אַדוואָקאַטיוס, קלויזולעס, זאַבעזפּיטשעניעס אויף אַלע שטעט אין פּוילען, וועגען דירות אין אויסלאַנד ראָזיצמעשע, ווי אויך איבער־זעצונגען אין אַלע שפּראַכען.
בעמ.: קלויזולעס און זאַבעזפּיטשעניעס ווע־רען ביי מיר ערלעדיגט במשך פון 24 שעה
מיט אַכטונג ד. מאַנעלא,
פּיעטריקאָווער 17, 1-טער הויף

געפאלען דער מיניסטערען-קאבינעט אין פראנקרייך

טארדיע זאל ווידער בילדען דעם נייעם קאבינעט

פאריז, 4. (ט. או) נאך דער פויזע האט פרעמיער טארדיע געשטעלט אין סענאט די פראגע וועגען צוטרוי. 147 האבען געשטימט געגען; פאר — 139, אזוי ארום איז די רעגירונג מיט 8 שטימען אומגעוואָרפען געוואָרען.

פאריז, 4. (ט. או) דער גאנצער קאבינעט איז זיך צוזאמענגעקומען אין אינערן-מיניסטעריום כדי צוזאמענשטעלען דעם דימיסיע ראפארט וואס זאל נאך היינט דאנערשטאג איבערגעגעבען ווערען דעם מלוכה פרעזידענט.

אין דער פאליטישער וועלט רעכענט מען אז פואנקארע וועט בעאויפטראגט ווערען מיט דער בילדונג פונ'ם נייעם קאבינעט, ער וועט זיך אבער דערפון אפזאגען און אויף זיין ארט וועט ווידער קומען טארדיע, בפרט ווייל ער פערזענליך איז אין דער איסטריק-אפערע נישט פערמישט.

פאריז, 4. (ט. או) דער מיניסטארען-קא־בינעט האט איבערגעגעבען דעם מלוכה פרעזידענט די דימיסיע, דער מלוכה פרעזידענט האט די דימיסיע אנגענומען.

די פערהאנדלונגען וועגען דער בילדונג פון א נייער רעגירונג וועלען זיך אנהויבען פרייטאג.

א האלבער מיליאן דאלאר
פאר דעם פאלעסטינא-ארבייטער-פאנד

ניו-יארק, 4. (יט"א טעלעגראפיש) דא איז פארגעקומען דער פרא-פאלעסטינא-ארבייטער-קאנגרעס פון אמעריקא און קאנאדע.

צום קאנגרעס זענען געקומען 800 דעלעגאטען

עס איז אנגענומען געוואָרען א שארפע פראטעסט-רעזאלוציע געגען דעם „ווייס-בוך", און עס איז בעשלאסען געוואָרען צו זאמלען פאר'ן פאלעסטינא-ארבייטער-פאנד א האלבען מיליאן דאלאר, אנשטאט די 174,845 דאלאר, וועלכע זענען געזאמעלט געוואָרען דאס יאהר.

נאכ'ן קאנגרעס איז פארגעקומען א גרויסער פאלקס-מיטינג, אויף וועלכען עס זענען אויסגעטראטען: רעדאקטאר פון „פארווערטס" אב קאהן, בן-גוריון און אנדערע.

מורא'דיגע שרפה פון אייל-לאגערן אין ניו-יארק
אלע ניו-יארקער פייערלעשער-אפטיילונגען לעשען די שרפה

בערלין, 4. (ט. או) „ב. צ." מעלדעט פון ניו-יארק: אין גרויסען אייל-לאגער פון דער סטאנדאר-אייל קאמפאניע אין בראקלין האט אין מיטען דער נאכט פון זנ'אומבעקאנטער סבה אויפגעריסען א רעזערוואואר מיט 10 טויזענט גאלאנען רוי-אייל פונ'ם פייער האבען אויפגעריסען נאך 7 אייל- און 8 טערפענטין-רעזערוואוארען.

צוליב'ן גרויסען פייער און רויך האבען די פייערלעשער נישט געקענט לעשען די שרפה און בלויז אפגעהיט אז ס'זאלען זיך נישט אנכאפען די שכנותדיגע רעזערוואוארען. ס'איז דא א גע־פאהר אז ס'זאל אויפרייסען דער רעזערוואואר פון דער ברוקלינער גאז-אנשטאלט מיט גאז.

די שכנותדיגע וואוינונגען ווערען אפגערייניגט דורך פאליציי. פארטאג האט זיך אנגעצונדען א דעסטילירונגס-געביידע וואו ס'האט זיך געפונען 50 טויזענט גאלאנען רויה-אייל און ס'איז פארגע־קומען אן אויפרייס, פיל פייערלעשער זענען דורך די איינגעפאלענע ווענט פערוואונדעט געוואָרען צו לעשען די שרפה זענען ארויסגערופען געוואָרען אלע פייערלעשער אפטיילונגען פון ניו-יארק.

קופאן
אויף א יורידישער עצה

גילטיג פרייטאג, דעם 5-טען דעצעמבער

א בעקאנטער יוריסט ערטיילט יורידישע עצות פון 3 ביז 4 א זייגער נאכמיטאג אין רעדאק־ציע פון אונזער צייטונג, פיעטריקאווער 21.

אינטערעסאנטען דארפען מיטברענגען דעם קופאן פון „נייעם פאלקסבלאט" — פון דעם זעלבען טאג. —

איינוואנדערונג און אויסוואנ־דערונג אין ארץ-ישראל

ירושלים, 4. (יט"א טעלעגראפיש) אפיציעל ווערט פערעפענטליכט, אז אין אקטאבער זענען קיין ארץ-ישראל אריינגעפאהרען 217 יודען, 136 קריסטען און 19 מוסולמענער.

ארויסגעפאהרען פאר דער צייט זענען — 101 יוד, 123 קריסטען און 75 מוסולמענער.

אויף אייביג - פערמשפטע ארא־בער ווערען בעפרייט פון תפיסה

ירושלים, 4. (יט"א טעלעגראפיש) דער אר־גאן פון גרויס-מופטי טיילט מיט, אז אין די נאָ־הענטסטע טעג וועלען בעפרייט ווערען פון טורמע פינף אראבער, וועלכע זענען פערמשפט געווען צו אייביגער תפיסה פאר'ן אנטייל אין דער צפת'ער שחיטה.

דעבאטע אין לארדן-הויז וועגען ארץ-ישראל פראגען

לאנדאן, 4. (יט"א טעלעגראפיש) אויף דער נעכטיגער זיצונג פון לארדען-הויז איז פארגעקומען אנ'ארץ-ישראל-דעבאטע.

לארד איסלינגטאן האט ערקלערט אז די לאגע אין א"י איז זעהר אנ'ערנסטע, צוליב דעם, וואס די אראבער ווערען ענטאייגענט פון זייער באדען.

א צווייטער לארד האט אין זיין רעדע אונטער־שטיצט די בעהויפטונג פון דעם ערשטען לארד, אז אויב פיק"א וועט אנווענדען לגבי די אראבער דיזעלבע בעגרענצונגען, וואס אנדערע יודישע קא־לאניעס, וועט די לאגע פון די אראבישע ארבייטער זיך פערערגערן און דאס וועט ברענגען צו אומ־רוהען.

לארד רידינג האט אנגעוויזען, אז די יודישע טעטיגקייט אין א"י שטיצט זיך אויף דער באלפור־דעקלאראציע: יודען קויפען ערד פאר געלד, וואס ווערט געשאפען דורך פרייוויליגע אפצאהלונגען. ער האט געלייקענט דאס די אראבער ווערען מכלומרשט ענטאייגענט. די אראבער האבען דאס רעכט איי־גענווילינג צו פערקויפען דעם באדען זייערען און צו קויפען זיך אנדערען באדען.

ער האט אונטערשטראכען די נויטווענדיגקייט צו בעפעסטיגען דעם שלום צווישען ביידע פעלקער.

אין נאמען פון דער רעגירונג האט לארד פאס־פילד אפגעגעבען פאלגענדער ערקלערונג:

„די רעגירונג פון זיין מאיעסטעט האט נישט בדעה צו פערוועהרען קויפען ערד אין א"י אלס אייביג אייגענטום פון יודישען פאלק, ווי אויך צו בעשעפטיגען אויף דעם באדען אויסשליסליך יודי־שע ארבייטער".

פאספילד האט אי זא פריינדליכען טאן אונטער־געשטראכען, אז אויך אנדערע גלויבענס-געמיינ־שאפטען אין א"י האבען דאס רעכט צו קויפען באדען. וואס שייך די בעוואשענישען געגען געוויסע קאטעגאריעס ארבייטער, ווערט דאס אויך אנגע־ווענדעט אין פערשידענע אנדערע לענדער, נישט ארויסרופענדיג דערביי קיין אינטערווענץ מצד דער רעגירונג. די ערקלערונג פון פאספילד'ן דארף בעטראכט ווערען אלס א צייכען, דאס די רעגירונג ציהט זיך צוריק פון געוויסע שטעלען אין „ווייס־בוך".

פראפ. איינשטיינ'ס דעפעשע
צו דעם מאסען-פראטעסט-מיטינג אין ניו-יארק

ניו-יארק, 4. (יט"א טעלעגראפיש) פראפ. אלבערט איינשטיין האט צוגעשיקט א בעגריסונג צו דעם מאסען-פראטעסט-מיטינג, וואס קומט דא היינט פאר.

ער שרייבט, אז ער איז ענטוישט אין דער ענג־לישער פאליטיק. ער גלויבט אבער אין דער יו־דישער סאלידאריטעט, וואס וועט ליפערן פאר ארץ־ישראל דעם נויטיגען יודישען קאפיטאל און ענערג־יע. צום סוף דריקט ער אויס זיין גלויבען, אז ארץ ישראל וועט זיין א טריי פאטערלאנד פאר די יו־דען און אראבער, און אז דעריבער דארף מען נישט זיין פעסימיסטיש צוליב מאמענטאלע, פער־איבערגעהענדע שוועריגקייטען.

א נייער יודישער חודש-זשורנאל

ס'איז ערשינען דאס 1-טע העפט פון דער נייער יודישער צייטשריפט אין דער פוילישער שפראך א.נ.

„MIESIĘCZNIK ŻYDOWSKI"

רעדאגירט דורך ד"ר ז. עלענבערג, ארויסגעגעבען דורך ספ. ציעל צו דעם צוועק געשאפענעם פערלאג „מורה" אין ווארשא, ריטארסקא 8. אונזער צייטשריפט פון וויס'נ־שאפטליך-ליטעראריש'ן כאראקטער, וועט זיין געווידמעט דעם אויסשליסליכען און אלזייטיגען אינפארמיר'ן פון די פראבלעמען אין יוד. לעבען און קולטור, בפרט אין פוילען.

דאס 1-טע העפט (פאר דעצעמבער 1930) ענטהאלט אבהאנדלונגען און ארטיקלען: פראפ. מ. באלאבאן, פראפ. מ. בראנדשטעטער, ד"ר י. פרענקעל, ד"ר מ. קאהאן, ד"ר ס. קאנפער, ד"ר מ. ניסענבלאט, ד"ר א. ריזאפין, ד"ר נאריא שמיי, ד"ר. א. טארטאקאווער, סאנ. ס. חארשאווסקי.

גרויסע באהן-קאטאסטראפע
26 וואגאנען צושמעטערט און א מאשיניסט שטערבליך פערוואונדעט

(2) נעכטען איז אנגעקומען אויף דער באהן־סטאציע אין פיעטריקאוו א משא-צוג פון ראדאם. דער מאשיניסט האט נישט בעמערקט, אז דער סיגנאל איז שלעכט אנגעשטעלט און איז מיט א געוויסער שנעלקייט ארויפגעפאהרען אויף דער פרייער ליניע. אין דער זעלבער צייט איז ענטשטא־נען א קאטאסטראפע. דער צוג איז ארויפגעפאהרען אויף א צווייטען משא-צוג, וואס איז געשטאנען אויף דער זעלבער ליניע גרייט אפצופאהרען קיין לאדז מיט קוילען.

דער צוזאמענשטויס איז געווען אזוי שטארק, אז עס זענען צושמעטערט געוואָרען 26 וואגאנען און דער מאשיניסט וואלענטי ראטשאק איז פער־וואונדעט געוואָרען און אין א גוססי'דיגען צושטאנד האט מען איהם אפגעפיהרט אין שפיטאל אין פעט־ריקאוו.

אויפ'ן ארט פון דער קאטאסטראפע איז באלד אנגעקומען אנ'אויספארשונגס-קאמיסיע פון טשענ־סטאכאוו און פון לאדז, וועלכע האבען אינטערגע־נומען א שטרענגע אויספארשונג.

אין רעזולטאט פון דער ערשטער אויספאר־שונג איז ארעסטירט געוואָרען דער אנפיהרער פון דער ליניע און דער מאשיניסט פון צווייטען צוג.

פון די צושמעטערטע וואגאנען האט מען א־רויסגענומען 11 פערוואונדעטע באהן-בעדינטע, דע־רונטער 4 שווער-פערוואונדעטע, וועלכע מען האט אויך אפגעפיהרט אין שפיטאל.

דער מאשיניסט ראטשעק איז אין שפיטאל געשטארבען.

א גאנצען טאג האט מען פערנומען דאס אפרייניגען די ליניע פון די צושמעטערטע וואגאנען.

די אויספארשונג דארף פעסטשטעלען די סיבה פון דער קאטאסטראפע.

PODZIĘKOWANIE.

Niniejszym uważam za swój obowiązek złożyć serdeczne podziękowanie

Towarzystwu Ubezpieczeń „EUROPA"

oraz ODDZIAŁOWI w ŁODZI (6-go Sierpnia 4)

za szybkie wypłacenie kapitału pośmiertnego w wysokości

DOLARÓW AMERYK. 1.000

z polisy Nr. 16270, według której ubezpieczony był w powyższem T-wie od roku mąż mój Ś. P. STANISŁAW RÓZGA.

(—) H. RÓZGA, Pabianice, Lutomierska 1/3

1-טער קלאנג-קינא-טעאטער אין לאדז

SPLENDID

צווייטע וואך פון טריומף!

KIEPURA

I BRYGIDA HELM

אין קלאנג-זינגענדן מייסטערווערק

נעאפאל, די זינגענדע שטאט

נארמאל פרייזען פון די פלעצער:

1.50, 2.50, 3.50.

אנהייב פון די סעאנסען 6, 8 און 10 אוונט.

שבת, זונטאג און יום-טוב 4, 6, 8 און 10 אוונט.

Dr. med. J. BETTE

ספעצ.-ארצט פאר קינדער און אינערליכע קראנקהייטען

PIOTRKOWSKA 6, tel. 144-95

נעמט אן פון 8 – 11 פריה און פון 4 – 6 נאכמ.

KAŻDY GROSZ WYDANY NA WALKĘ Z GRUŹLICĄ SOWICIE SIĘ OPŁACA

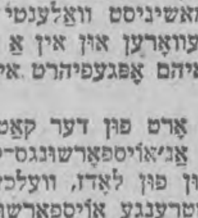

אנטייל פון די יודען אין נאוועמב.-אויפשטאנד

פון משה פיינקינד

די יודען זענען געווען פון די ערשטע, וואָס האָבען פרייוויליג אויסגעשטרעקט זייערע הענד „צו דער „פּאָווסטאַניע", וועלענדיג מיט זייער בלוט און געלד געמיינזאם העלפען בעפרייען פוילען פון צאַרישען אָקופּאַנט.

שוין אין עלפטען דעצעמבער 1829 האָבען זיך עטליכע יונגע אינטעליגענטע יודען ווי סני הערניש, א. אַנד. געווענדעט צו כלאָפּיצקין מיט דער בקשה זיי אַריינצונעהמען אין די רייהען פון די מיליטערישע פאָרמאַציעס, האָט דער קריגס־מיניסטער פראַנציסעק מאַראַוווסקי זיך נישט געשעהמט צו זאָגען אויף אַ זיצונג פון „מלוכה־ראַט", „ווי קאָן מען דערלויבען, אַז יודיש בלוט זאָל זיך אויסמישען מיט דעם ריטערליכען בלוט פון די פּאָליאַקען. וואָס וועט דאַן אייראָפּע זאָגען, ערקלערט דער קלוגער מיניסטער ווייטער, אַז ביים אויסקעמפען אונאָפּהענגיקייט, קאָנען מיר זיך נישט בעגעהן אָהן די יודען" (האַלענדערסקי לעאָן: „די יודען אין פוילען" זייט 94).

און כלאָפּיצקי האָט נאַטירליך די בקשה פון די יודען אָפּגעזאָגט נישט דערלויבענדיג זיי אַפילו אריינצונעהמען אין דער שטאָט־מיליץ (:וואַרדיע). ער דערלויבט אויך נישט צו גרינדען א יודישען לעגיאָן לויט'ן מוסטער פון דעם לעגיאָן, וואָס דער יודישער העלד בערעק יאָסעלעוויטש האָט געשאַפען אין קאָשטשושקאָס צייטען. כלאָפּיצקי מאָטיווירט פּראָסט פשוט זיין אָפּזאָג, אַז אַזעלכע וואָס האָבען נישט קיין בירגער־רעכט קאָנען נישט צוגעלאָזט ווערען צו פערטיידיגען די רעזידענץ, פאָדערענדיג פון די יודען אַנשטאָט דינען אין מיליטער אַ ספּעציעלען אָפּצאָהל.

אָבער נישט קוקענדיג אויף די אַלע מניעות, האָבען די יודען זייער חוב געטון. האָבען דאָך שוין אין 16־טען יאָהרהונדערט יודען פערגאָסען זייער בלוט אין די רייהען פון פוילישען מיליטער געגען „מאָסקווע". (זעה: שו"ת מהר"ם מלובלין סימן קכ"ח דף ב"ט, דאַטירט פון יאָהר שע"ג), און אין אַלע אַנדערע מלחמות מיט רוסלאַנד, פרייסען און עסטרייך. און אין דעם 21 גרודזיען 1830 האָט יוזעף בערקאָוויטש, דער זוהן פון בערעק יאָסעלעוויטש אַרויסגעגעבען צוזאַמען מיט סני הערניש און סטרוקטאָרען. די, וואָס האָבען געשפּענדעט גרויסע האַראָוויטש אַנ'אויפרוף צו די יודישע בעפעלקערונג רופענדיג די יודען צו סאָלידאַריזירען זיך מיט די פּאָווסטאַנצעס אין קאַמף פאַר פוילען'ס בעפרייאונג, ער בערקאָוויטש, שטעלט זיך פערזענליך מיט זיין 17־יעהריגען זוהן לעאָן אין דער שפּיץ פון אַ יודישען לעגיאָן. כלאָפּיצקי האָט געמוזט מסכים זיין אויף אַ יודישען שוואַדראָן רייטער און אויף אַ פּולק פּיעכאָטע, וועלכע די יודען זאָלען אויסהאַלטען אויף זייער חשבון, צוזאָגענדיג דערביי, אַז נאָר די, וואָס וועלען אַקטיוו קעמפען אין „יודישען קאָרפּוס" קעגען דעם שונא, וועלען בעקומען בירגער־רעכט, ווי אויך די אלמנות, פון די מענער, וואָס זענען געפאַלען אין דער דאָזיגער מלחמה אויפ'ן שלאַכטפעלד.

און זעהענדיג דעם גרויסען קרבן, וואָס די יודען ווילען פרייוויליג ברענגען הן אין מענשען און הן אין געלד, פאַר פוילענס פרייהייט, האָט מען אויך שוין דערלויבט די יודען אַריינצונעהמען אין דער „נאַציאָנאַלער גוואַרדיע", איינקויפענדיג זיך דאָס דאָזיגע רעכט „צו פערגיסען בלוט פאַר דער היים" פאַר אַ סך געלד, וואָס האָט געשפּענדעט ווערטהיים א. אַ. יודען לטובת די פּאָווסטאַנצעס.

די יודישע אַקאַדעמישע יוגענד און די שילער פון דער וואַרשעווער ראַבינער־שול ווי דער אויבענדערמאנטער סני הערניש א.א. זענען געווען די ערשטע וואָס האָבען זיך באַלד אין אַנהויב געוואָרפען אין די כוואַליעס פון אויפשטאַנד, אַריינטרעטענדיג אין דער „נאַציאָנאַלער גוואַרדיע".

די יודישע פאָרמאַציעס האָבען געזאָלט לכתחילה בעשטעהן פון די יודען, וואָס האָבען זיך געהאָט פערשריבען אין דער „נאַציאָנאַלער גוואַרדיע" און אויך פון אויסלענדער, און ביי אַ נישט גענוגענדער צאָהל מענשען זאָל מען אויך קאָנען אַריינגעהמען פרייוויליגע פון אַנדערע רעליגיעס. אָבער זיי זענען געבליבען ריין „יודישע".

עס זענען בעשטימט געוואָרען פאַר'ן יודישען לעגיאָן אַקטיווע רעזערוו־אָפיצירען און אונטער אָפיצירען פון דער רעגולערער אַרמעי אלס אינסומעס פאַר דעם יודישען לעגיאָן, האָט מען צוגעזאָגט הויכע ראַנגעס אין דינסט.

די אוניפאָרם פון דער יודישער פּיעכאָטע האָט זיך אונטערשיידט פון דעם אַלגעמיינעם מיליטערישען אוניפאָרם מיט דער קאָליר. די יודען האָבען געטראָגען א אוניפאָרם פון הימעלבלויער סחורה מיט עפּאָלעטען און אויסגעלעגטע קלאַפּעס לויט דעם שניט און פאָרם פון דער רעגולערער אַרמעי. פאַר גרענאַדירען פּאָמסאָווע קאָליר, פאַר וואָלאַנטיערען גרין און פיזילערען — ווייס. הויזען האָבען די יודען געטראָגען קורצע, אַשגרויע, מיט ברוינע וויסיפּקעס, און פּירקאַנטיגע היט מיט אַ פוילישער קאָקאַרדע און אָדלער איבער דעם דאַשעק. נאָר די יודישע רייטער האָבען געטראָגען די זעלבע אוניפאָרם און קאָליר א. אַז. וו. ווי די אולאַנער. די שיך האָבען געמוזט זיין אומבעדינגט שוואַרץ.

פאַר די יודישע פרייוויליגע האָט דער וואַרשעווער „דאָזאָר באָזשניטשני" (קהלה) צונויפגעזאַמעלט פערציג טויזענד גילדען און מונדירען. בעזונדערס געגעבען 1547 פעלצלעך פאַר די פרישע רעקרוטען און געפּאָדערס פון די יודען, אַז זיי זאָלען אַוועקגעבען די זילבערנע עטרות פון די טלתים פאַר דער פּאָווסטאַניע.

אויך האָט דער זעלבער דאָזאָר אויפגעפאָדערט די יודען זיך צו פערשרייבען אַלט פרייוויליגע אין די אַלגעמיינע מיליטערישע פאָרמאַציעס בעשטימענדיג פאַר יעדען פרייוויליגען יוד 150 גילדען אויף מונדירונג א.אַ.וו. וואָרום די ראשי הקהל זענען געווען אין פּרינציפּ געגען גרינדען א „יודישען לעגיאָן" מורא האָבענדיג אַז אין פאַל פון אַ פּיאַסקאָ זאָל מען נישט בעשולדיגען דעם יודישען לעגיאָן אַז זיי האָבען דערין די שולד, אָדער האָבען זיך דערביי נישט אויסגעצייכענט.

אויף דעם רוף פון יוזעף בערקאָוויטש, וואָס איז דאַן בעשטימט געוואָרען פון דער נאַציאָנאַלער רעגירונג אַלס שוואַדראָן־שעף פון ערשטען מאַזורען פּולק, האָבען זיך אינגאַנצען געשטעלט הונדערט יודען, וועלכע בערקאָוויטש האָט אויסגעקליידעט אין מיליטערישער הלבשה אויף זיינע אייגענע קאָסטען און די יודישע וואַרשעווער גבירים האָבען אויסגעהאַלטען דעם לעגיאָן. זיי האָבען אויך אויסגעהאַלטען אַ שפּיטאָל אויף זייער חשבון, פאַר אָפיצירען א.אַ.וו. א.אַ.וו.

אָבער בערקאָוויטשס לעגיאָן האָט נישט געהאַט קיין ארוכת ימים. כ'זענען פאָרגעקומען צווישען איהם און דער מאַנשאַפט רייבונגען. מ'האָט איהם בעשולדיגט אין געלד — פערשווענדונג. ער האָט געמוזט פערלאָזען דעם יודישען לעגיאָן און איהם ליקווידירען. איצט האָט זיך געווענדעט דער ליבעראַלער אָנפיהרער פון דער נאַציאָנאַלער גוואַרדיע אַנטאָני אָסטראַוווסקי, דער כראַביע און בעזיצער פון טאָמאַשאָוו מאַז. אויפסניי צו אָרגאַניזירען אַ צווייטען יודישען לעגיאָן. אָסטראַוווסקי האָט אויך אויסגעפּועלט ביי דער רעוואָלוציאָנערער רעגירונג אַריינצונעהמען אין דער „נאַראָדאָווער גוואַרדיע" היימישע נגידים, סוחרים, און גלאַט כלל־טוערס. די בעגייסטערונג ביי די יודען צוליב דעם איז געווען אָהן א שיעור. יודיש געלד האָט זיך איצט געגאָסען פון אַלע זייטען. אָסטראַוווסקי האָט נישט אַנדערש זיך בעגריסט מיט זיין יודישען לעגיאָן ווי מיט'ן נאָמען „חשמונאים". די דאָזיגע יודען שווערען איהם סאַקע צו דינען פוילען מיט זייער גאַנץ בלוט ביזן לעצטען אָטעם. פאַר די אָרטאָדאָקסישע יודען וועלכע האָבען זיך געלאָזען בערד, האָט ער ווידער אָרגאַניזירט אַ בעזונדערע יודישע שטאָט־גוואַרדיע, וועלכע זענען געגאַנגען אָנגעטון דיזעלבע אוניפאָרם ווי די אַלגעמיינע נאַציאָנאַלע גוואַרדיע, נאָר מיט דעם אונטערשיד אַז אַנשטאָט אַמאַראַנט קלאַפּעס, האָבען זיי געטראָגען טאַבאַק־גרינע קלאַפּעס, און ברייטע ראָנדיגע היט מיט אַנ'אָדלער פאַר'ן שטערען. די יודישע גוואַרדיע־אָפיצירען ווידער האָבען געטראָגען אַנשטאָט עפּאָליעטען — געפלאָכטענע שנירען א. אַז. וו.

דעם 24־טען יאַנואַר 1831 האָט דער „נאַציאָנאַל־ראַט" אַרויסגעגעבען אַ דעקרעט ערלויבענדיג די יודען פרייוויליג אַריינצוטרעטען אין דער אַרמעי גלייך מיט די קריסטען און דערביי פּערזיכערט, אַז די אַלע יודען, וואָס וועלען זיך אויסצייכענען

(ענדע זעה 11־טע זייט)

יודישער מיניסטער בעמיהט זיך צו ליקווידירן דעם קאנפליקט אין דער ענגלישער קויהלען-אינדוסטריע

לאָנדאָן, (יט"א) צוליב דער גרויסער בעדייטונג פון איצטיגען קאָנפליקט אין דער ענגלישער קויהלען־אינדוסטריע ציהט אויף זיך די אַלגעמיינע אויפמערקזאמקייט די פערזאָן פון ענגלישען בערג־בוי־מיניסטער עמנואל שיינוועל, וועלכער איז דער איינציגער יוד אין מאַקדאָנאַלדס קאַבינעט. מיניסטער שיינוועל מאַכט אַלע בעמיהונגען כדי צו ליקווידירען דעם קאָנפליקט אין דער קויהלען־אינדוסטריע.

ווי בעקאַנט, איז דער גרויסער קויהלען־שטרייק אין ענגלאנד, אין יאָהר 1926 פערענדיגט געוואָרען אויפ'ן סמך פון ד יריכטליניען, וואָס זענען פאָרמוליערט געוואָרען פון דער קעניגליכער קויהלען־קאָמיסיע.

אין צוזאַמענהאַנג מיט'ן איצטיגען קאָנפליקט לירט געוואָרען דורך סער הערבערט סעמיועל, וועלכער איז דעמאָלט געשטאַנען בראש פון דער האָט סער סעמיועל ערקלערט אין אַ רעדע אויף א פערזאַמלונג אין סאַשראַן־וואַלדען, אַז דער קויהלען־שטרייק וועט ברענגען ענגלאנד אונגעהויערע שאַדענס, מען מוז דעריבער דעם קאָנפליקט ווי אַמשנעלסטען ליקווידירען.

מ'פאהרט מעהר פון אמעריקע קיין פוילען

ווי פון פוילען קיין אמעריקע

דאַנציג, (יט"א) אין צוזאַמענהאַנג מיט דער פערשאַרפונג פון די איינוואַנדערונגס־בעגרענצונגען קיין צפון־אַמעריקא און קאַנאַדע, האָט זיך די פוילישע אויסוואַנדערונג בעדייטענד פערקלענערט און די רעעמיגראַציע קיין פוילען איבערשטייגט די אויסוואַנדערונג.

אַזוי למשל האָט דער פוילישער עמיגראַנטען־דאַמפער „פּולאַסקי" געבראַכט קיין פוילען 180 רעעמיגראַנטען און פיהרט איצט קיין אַמעריקא און קאַנאַדע אַנ'ערך 150 עמיגראַנטען.

א חשובער גאסט פון אמעריקע

הלל ראגאף, איינער פון די הויפט-רעדאקטארען פון „פארווערטס" אין ווארשא

קיין וואַרשא איז געקומען זעהר א חשובער יודישער גאַסט פון אמעריקע: הלל ראָגאָף, איינער פון די הויפּט־מיטאַרבייטער און רעדאַקטאָרען פון דער גרויסער ניו־יאָרקער יודישער צייטונג „פאָרווערטס".

הלל ראָגאָף געהערט צו די גלענצענדסטע יודישע פּובליציסטען, ער בעזיצט זעהר פיל וויסען און אַ קאָלאָסאַלע ערודיציע אויף די פערשידענסטע געביטען פון וויסענשאַפט און ליטעראַטור. זיין גרויס ווערק אין פינף בענד „די געשיכטע פון די פעראייניגטע שטאַטען" געהערט צו די גרינדליכסטע שטודיעס אויף דעם געביט.

ראָגאָף איז געקומען אויף אַ לענגערע שטודיען רייזע קיין אייראָפּע, ספּעציעל כדי צו בעקענען זיך מיט'ן יודישען לעבען אין די אייראָפּעאישע לענדער.

פינאנציעלע און ווירטשאפטליכע דעפרעסיע

ד"ר שמריהו לעווין וועגען דער לאגע אין ארץ-ישראל

בוקאַרעשט, (יט"א) דאָ ווײלט זייט אַ קורצע צייט דער בעקאַנטער ציוניסטישער פיהרער און לייטער פון העבראַישען פערלאַג „דביר" דר. ש. לעווין. אין בוקאַרעשט איז ש. לעווין אַרויסגעטרעטען אויף אַ רייהע מיטינגען, וואו ער האָט בעקומען אַ וואַרימען קבלת־פּנים. דר. לעווין האָט אויך בעזוכט יאַסי, קלויזענבורג, טשערנאָוויץ און קישינעוו. פון רומעניען פאָהרט דר. לעווין קיין בערלין און פון דאָרט צוריק קיין לאָנדאָן.

אין אַ געשפּרעך מיט'ן פאָרשטעהער פון דער יט"א האָט דר. לעווין אַרויסגעזאָגט זיינע גרויסע בעזאָרגנישען וועגען דער לאַגע אין א"י, וואו ער זעהט פאָר אַ פינאַנציעלע און ווירטשאַפטליכע דעפּרעסיע, „צוליב דער שלעכטער פּאָליטישער לאַגע און הויפּטזעכליך צוליב דער שלעכטער ווירטשאַפטליכער לאַגע פון די יודען אין די גלות־לענדער וועלען פיל אינסטיטוציעס אין ארץ־ישראל שטעהן אין די נאָהענטסטע חדשים פאַר אַ שווערען נסיון און הלוואי זיי זאָלען דעם נסיון בייקומען."

פאגראם אויף יודען

א פונקט אין פראגראם פון דער „אינדוסטריעלער פארטיי"

מאָסקווע (יט"א) אין אַ געשפּרעך מיט'ן פאָרשטעהער פון דער יודישער טעלעגראַפען־אַגענטור האָט אַ געוויסער פּראָפעסאָר פון מאָסקווער אוניווערזיטעט, וועלכער ווינשט זיך, זיין נאָמען זאָל נישט פערעפענטליכט ווערען, פעסטגעשטעלט, אַז דער הויפּט־בעשולדיגטער אינ'ם פּראָצעס פון דער „אינדוסטריעלער פאַרטיי" וואָס קומט איצט פאָר אין מאָסקווע, פּראָפ. ראַמזין, איז אַנ'אויסגעשפּראָכענער אַנטיסעמיט, וועלכער האָט אָפט אַרויסגעוויזען זיין פיינדליכע שטעלונג לגבי יודען.

ווען ראַמזינס פּלאַן וואָלט זיך איינגעגעבען, וואָלט דער גורל פון די רוסישע יודען געווען א שרעקליכער, ווייל צווישען די אַנדערע פּלענער פון פּראָפ. ראַמזין זענען אויך געווען פאָרגעזעהען פּאָגראָמען אויף יודען".

וואס האבען דאך בעוויזען די וואהלען אין דער פראגע פון די מינדערהייטען?

שטימען פון דער פוילישער פרעסע

מיר האָבען נעכטען ציטירט דעם אַרטיקעל פון סאַנאַציע־אָרגאַן „גאַזעטאַ פּאָלסקאַ" וועגען די נאַציאָנאַלע מינדערהייטען און די וואַהלען. אין אַרטיקעל איז אויפגעוויזען געוואָרען, אַז די מינדערהייטען האָבען ביי די וואַהלען אַרויסגעוויזען אַ גינסטיגע שטעלונג צו דער סאַנאַציע און דאָס איז אַ גרויסער טריאומף פון דער רעגירונגס־פּאָליטיק.

גאָר אַנדערש קוקט אויף דער זאַך דער פּ.פּ.ס'אישער „ראָבאָטניק". נישט נאָר עס איז נישט געקומען צו אַנ'ענטשפּאַנונג אין דער פראַגע פון די נאַציאָנאַלע מינדערהייטען, נאָר גראָד פערקעהרט: דער ענין איז געוואָרען אַ סך מעהר פערוויקעלט.

„אין פערטען סיים, — שרייבט „ראָבאָטניק" — איז די צאָהל פאָרשטעהער פון די אוקראַינער בעדייטענד געפאַלען, דאָסזעלבע די צאָהל יודען און דייטשען; קיין ווייסרוסישע דעפּוטאַטען וועט נישט זיין בכלל; אויך קיין איינציגער דייטשער סאָציאַליסט האָט נישט געקריגען קיין מאַנדאַט.

„דער סאַנאַציע־לאַגער, ווייזט אויס, רעכענט, אַז אויף אַזאַ אופן האָט ער אָפּגעגעבען אַ גוטען דינסט דער פוילישער מלוכה און האָט געריהרט פון אָרט די נאַציאָנאַלע פראַגע. מיר האַלטען אַז גראָד פערקעהרט. גראָד איצט, נאָך דער אַזוי גערופענער „פּאַציפיקאַציע" פון מזרח־גאַליציע, נאָך דער „ליקווידאַציע" פון דער ווייס־רוסישער פאַרלאַמענטאַרישער פערטרעטונג, נאָך דער „וואַהל־אָפּשוואַכונג" פון די דייטשען, און רעזולטאַט פון דער אָריגינעלער פּאָליטיק, פון די גאַליצישע ציוניסטען און „נאַש פּשעגלאַנד" וואָס עמיצער האָט די דאָזיגע פּאָליטיק בעצייכענט אַלס „פערנייגען זיך אויף אַלע עקען פון דער וועלט" — דווקא איצט, נאָך דעם אַלעמען איז די פראַגע פון די נאַציאָנאַלע מינדערהייטען געבליבען גרינדליך און סאָליד שטעקען אין אַ „טעמפּען ווינקעל". די נייע שוועריגקייטען שטייגען הונדערט מאָל אַריבער דאָס, וואָס איז געווען פריהער".

דער „ראָבאָטניק" ברענגט אויך אַ הכחשה פון דער ידיעה, אַז די אוקראַאינישע „אונדאָ" זאָל כלומרשט פיהרען אונטערהאַנדלונגען מיט דער סאַנאַציע.

אפשר וועט מען דאָך אַמאָל הערען פון דער רעגירונג עפּעס פּאָזיטיוועס וועגען איהר פאָרשטעהענדיגער אַרבייט ? פרעגט די ענדעקישע „גאַזעטאַ וואַרשאַווסקאַ".

„נישט איינמאָל — שרייבט דאָס בלאַט - האָבען מיר שוין געהערט וועגען אַ נייער ערע, וועגען בעקעמפען די פעהלערען פון סיים, וועגען אונגעהויערען וואוקס פון די אינטערנאַציאָנאַלע ווירטשאַפטליכע ספּערען צו פוילען און וועגען דער גאָלדענער צייט, וואָס דאַרף אָט שוין ברענגען פערשידענע גליקען פאַר פוילען.

„אויף קיינעם מאכט דאָס שוין נישט קיין איינדרוק און אַלע וואַרטען אויף עפּעס מעהר קאָנקרעטערע פאַקטען. דערוויל אַנשטאָט דעם, אַנשטאָט אינפאָרמירען די עפענטליכע מיינונג, וואָס עס האָט בדעה צו טון די סיים־מעהרהייט און איהר רעגירונג אויכ'ן געביט פון די ערוואַרטעטע רעפאָרמען און אין קאַמף געגען דראָהענדיגען ווירטשאַפטליכען קריזיס, פערנעהמען זיך די סאַנאַציע־פאַקטאָרען נאָך אַלץ מיט דער פראַגע פון דער אָפּאָזיציע און שרייבען וועגען איהר פּסיכאָלאָגיע און וועגען איהרע רעכט אין קינפטיגען סיים.

—□□□—

פרינציפען און פראקטישקייט

האט זיך עס דאס איצט אנגעהויבען א ווילדער קאראהאד?

מען זאגט מוסר, מען קלאפט על חטא יענעם אין הארץ, מען ברעכט פערצווייפעלט די הענד.

א קלייניגקייט — אזוי ווינציג יודישע דעפוטאטען אין סיים און כמעט ווי גאר נישט אין סענאט.

אויב ווינציגער מאנדאטען הייסט א מפלה, האבען מיר געוויס אזא מפלה איצט בעקומען, ס'שיינט מיר אבער, אז נאר די סאנאציע און למשל דער „צענטראלעוו" קענען מעסטען מפלה און נצחון לויט דער צאהל מאנדאטען. ביידע צדדים האבען זיך פערמאסטען צו בעקומען די מאכט אין זייערע הענד און די צאהל מאנדאטען האט דאס, מעגליך, דעצידירט, פאר אונז אבער האט די צאהל מאנדאטען ווינציג וואס געקענט דעצידירען. 3 מאנדאטען מעהר וואלט אבסאלוט נישט געענדערט עפעס אין אונזער שווער לעבען.

און פונדעסטוועגען.

זיי, אויף דער פוילישער גאס, פערברעכען גאר נישט אזוי פערצווייפעלט די הענט, צוליב זייער אהן שום ספק קאטאסטראפאלער מאנדאטען־מפלה, ווי מען טוט דאס דווקא ביי אונז.

אויף דער פוילישער גאס הערט מען גאר נישט קיין קולות און געשרייען: נידער מיט די פרינציפען! פערקעהרט, דארט טראכט מען גאר איצט וועגען דעם פארוואס בהפקר־פיעטרושקע לאזונגען האבען גובר געווען פרינציפען און פראגראמען און וואס דארף מען טון, כדי צו האמעווען אזא דעמאראליזאציע, וועלכע טראגט אין זיך א טיפע געפאהר פאר פעלקער און לענדער.

אין פוילען איז דאס געזעלשאפטליך־פאליטישע און בפרט דאס פארלאמענטארישע לעבען נאך זעהר יונג. קוים 10 יאהר אלט. דעריבער איז זעהר נאטירליך וואס מיר ליידען פון פערשידענע קינדער קראנקהייטען. א יונגע מאמע ווערט פערצווייפעלט ווען איהר קינד ווערט עפעס „נישט מיט אלעמען". א ערפאהרענע מאמע אבער, בלייבט רוהיג און טוט וואס מען דארף כדי די קראנקהייט צו היילען און מאכט עס טאקע געשיקטער און בעסער ווי די יונגע מאמע. ענגלאנד למשל מיט איהר אלטע פארלאמענטארישע טראדיציע, ווייסט פון פיל נצחונות און מפלות ביי פארלאמענטס־וואהלען. עס האט אין יאהר 1924 פערשפילט די קאנסערוואטיווע מעהרהייט לטובת דער ליבעראלישער מינדערהייט, עס האט זיך אין צוויי יאהר ארום איבערגעדרעהט דאס רעדעל און די קאנסערוואטיווען האבען ווידער איבערגענומען די מאכט און דערנאך, ווי דאס האלט טאקע איצט, איז מאקדאנאלד ווידער געקומען צו דער מאכט און קיינער איז נישט געווען און איז נישט פערצווייפעלט, מען זאגט נישט קיין קינות, מען שעלט נישט די פרינציפען און מען שרייט נישט א טויט דער דאקטרינעריע.

מפלות און נצחונות — דאס איז דאך דער נארמאלער סדר־העולם פון פארלאמענטארישען קאמף.

ביי אונז אבער פרובט מען איינרעדען און אפשר רעדט מען טאקע אויך זיך אליין איין, אז די וועלט געהט אונטער און מען דארף תשובה טון. און ווען גרינבוים דער „זינדיגער" זאל ארויס פון סיים און אויף זיין ארט זאל אריין דער „צדיק" פארבשטיין וואלט די וועלט געראטעוועט געווארען... דאמאלסט וואלט די „דאקטרינעריע" אויף דער יודיש בירגערליכער גאס געווען טויט.

אבער לאמיר נאר פרובען ארגומענטירען נישט אבסטראקט, נאר מאכען א אקטועלען, „פראקטישען" פערגלייך, טאקע פון דער איצטיגער וואהל־קאמפאניע גופא.

די ענדעציע איז געבליבען טריי איהר פרינציפ, איהר דאקטרינעריע און נאך א קאנסעקווענט פאליטיק און טאקטיק, וואס זי האט געפיהרט די לעצטע עטליכע יאהר און ביי די איצטיגע וואהלען נישט געוואלט מתחתן זיין זיך אפילו מיט דער כאדעציע, טאקע צוליב איהר טאנץ אויף צוויי חתונות — איז זי, די ענדעציע ארויס פון איצטיגען וואהל־קאמף מיט א האלבען מיליאן שטימען מעהר און מיט 64 אנשטאט 37 מאנדאטען. דאגעגען די פ.פ.ס. וועלכע האט לחלוטין פערווארפען איהר קלאסען פרינציפ און סאציאליסטישע דאקטרינעריע" און געהאנדעלט פראקטיש און רעאל, „גערעכענט זיך מיט'ן לעבען" און צוליב דעם טאקע געשלאסען א בלאק אזש מיט וויטאסען און דאך איז זי ארויס אזוי קאטאסטראפאל, עס איז דאך פאר קיינעם קיין ספק נישט, אז ווען די פ.פ.ס. געהט למשל אליין, ווי א קלאסען פארטיי, אויפריכטיג טריי איהרע פרינציפען און „דאקטרינען" וואלט זי ארויס פון די וואהלען מיט פיל מעהר כח און מיט פיל מעהר כבוד.

אונזערע „פראקטיקער" קענען בלויז קריטיקירען אדער רייצען די „פרינציפאליסטען", זיי האבען אבער נישט אין זייער באגאזש קיין שום זאך, וואס זאל זיי בערעכטיגען צו ווערען די טאן געבער אין אונזער לעבען, וואס אזוינס קאנקרעט האבען די דאזיגע „פראקטישע מענשען" עפעס פראקטישעס אויפגעטאן פאר'ן יודישען כלל? וואס אזוינס האבען זיי דערגרייכט? אין וועלכע הינזיכט איז אונז דורך זיי דאס לעבען גרינגער געווארען? אפילו דאס אויפשטעלען יודישע נעמען אויף דער ליסטע פון דער סאנאציע האט פון פרינציפיעלען שטאנדפונקט, אלזא פון דער „דאקטרינעריע", עפעס א ווערט, פראקטיש אבער איז דאס נול. פראקטיש האט דאס א בעדייטונג בלויז פאר דעם אדער יענעם יחיד. און אפילו די „פראקטיקער" וועלען דאך מודה זיין, אז נישט דער כלל איז געשאפען געווארען פאר'ן יחיד נאר דער יחיד פאר'ן כלל.

פרינציפען, דאקטרינערי [illegible], דאס זענען גאר נישט אזעלכע קלייניקייטען [illegible] מען קען זיי מיט א בימבל אוועקווארפן. פרינציפען דאס איז [illegible] יסוד־ אויף וועלכען עס שטיצט זיך דאס לעבען פון יחיד ווי פון כלל. אויב איהר ווילט שטאמען די „פרינציפען" פון הר סיני. דוקא די „דאקטרינע" האט איינגעהאלטען און אבגעהיטען די יודען פון אונטערגאנג במשך טויזענטער יאהרען די „פרינציפען" האבען אונז געגעבען כח אויסצוהאלטען און איבערצולעבען אינקוויזיציעס און שייטער־הויפענס. די „פראקטישע" האבען פון מיר'ם נישט געוואלט ארויסגעהן.

דער פאליטישער מאמענט

דער פראנט פון די „רעוויזיאניסטען" און אנטי־רעוויזיאניסטען אין אייראפע. — פינאנץ־סקאנדאל אין פראנקרייך. — דער קריזיס אין דייטשלאנד

נאך צעהן יאהר ארבייט פון פעלקער־בונד, נאך אלע בעמיהונגען צו שאפען אין אייראפא נייע מעטאדען פון דיפלאמאטיע, האלטען מיר איצט ביי דעם אויסגאנגס־פונקט, וועלכער האט סוף כל סוף געבראכט צו דער וועלט־קאטאסטראפע: מיר האלטען פאר דער שאפונג פון נייע גרופירונגען פון מלוכות, וואס וועלען שטעהן פיינדליך און בעוואפענט איינע אקעגען דער אנדערער און ווארטען — האפערדיג אדער מיט שרעק — אויף א געלעגענהייט זיך צו ווארפען איינע אויף דער אנדערער.

דער הויפט־פונקט ארום וועלכען עס דרעהט זיך איצט די אייראפעאישע פאליטיק, איז די פערהעלטניש צום ווערסאילער טראקטאט. בעת א רייהע מלוכות, די, וועלכע האבען געוואונען פון קריג, זענען בלוטיג פעראינטערעסירט אין איינהאלטען דעם טראקטאט אין די גרעניצען, וועלכע ווערסאיל האט פאר זיי אנגעצייכענט, ליגט דער אינטערעס פון די אנדערע אין רעוויזיע פון די ווערסאילער בעשטימונגען. צו די „רעוויזיאניסטישע" מלוכות געהערט קודם כל דייטשלאנד. און מיר הערען טאקע, ווי פון טאג־ארדנונג אין דייטשלאנד געהט נישט אראפ די פראגע פון רעוויזיע. די פראגע קומט צום אויסדרוק אויף פערשידענע אופנים: אדער ברוטאל, ווי דאס טוען די אומפעראנטווארטליכע היטלעראווצעס, אדער אויף א דעליקאטערען, דיפלאמאטישען אופן, ווי עס מאכען דאס די אפיציעלע פארשטעהער פון דער דייטשער פאליטיק.

אונצופרידען איז אונגארן, וועלכע איז ארויס פון קריג אב'ארומגעשניטענע; ווייטער טערקיי, וועלכע האט פיל פערלוירען אין קריג, בולגאריען. דאן קומט איטאליען, וועלכע שטעהט אין א שארפען אנטאגאניזם צו פראנקרייך א דאנק דער קאלאניאלער פאליטיק. ענדליך רוסלאנד, וועלכע וויל אויסשפילען איהרע פאליטישע צילען אויפ'ן אנטאגאניזם צווישען די אייראפעאישע מלוכות.

דאס פלוצלינגע אפפאהרען ליטווינאוו'ס פון גענף, זיין וויזיט אין רוים ביים איטאליענישען אויסערן־מיניסטער גראנדי, און דער אנגעקינדיגטער וויזיט פון גראנדין אין מאסקווע לאזט שוין בולט בעמערקען די קאנטורען פון די קינפטיגע פעראיינדיגונגען, עס האלט ביים געשאפען ווערען א רעוויזיאניסטישער בלאק פון מלוכות, ד. ה. פון אלע אונצופרידענע מיט דער לאגע, וועלכע האט זיך איינגעשטעלט נאך דער מלחמה.

דער דאזיגער בלאק רופט ארויס אויף א נאטירליכען אופן א געגען־בלאק פון די מלוכות, וועלכע זענען פעראינטערעסירט אין איינהאלטען דעם סטאטוס קווא. דאס זענען: פראנקרייך, פוילען, רומעניען, טשעכאסלאוואקיע.

פוילען מוז ביי די געשאפענע פאליטישע פערהעלטנישען, בעזונדערס שטעהן אויף דער וואך, ווייל די שארף פון די רעוויזיאניסטישע שטרעמונגען אין דייטשלאנד, איז קודם כל געווענדעט געגען פוילען.

אייראפע געהט אריין אין א נייער פאזע, אייגענטליך איז די פאזע נישט קיין נייע: דאס איז נאר א בענייאונג פון די מעטאדען, וועלכע האבען געהערשט פאר'ן קריג און וועלכע איז אהן אויפהער געווען געפעהרליך פאר'ן שלום ביז עס איז געקומען דער אויסברוך און — דער צוזאמענברוך.

*

פראנקרייך שטעהט אונטער'ן צייכען פון א גראנדיעזער פינאנציעלער פאנאמע, עס האט באנקראטירט דאס באנקהויז פון אוסטריק'ן אויף צעהנדליגער מיליאנען פראנק, און דאס האט באלד געבראכט מיט זיך דעם באנקראט פון צעהנדליגער באנקהייזער, וואס זענען מיט אוסטריק'ן געווען פערבונדען.

דער פינאנץ־סקאנדאל האט גאר גיך געבראכט מיט זיך אויך א פאליטישען סקאנדאל. אין צוזאמענהאנג מיט דעם באנקראט פון אוסטריק'ן איז ארעסטירט געווארען דער ראדיקאלער דעפוטאט דעלאבאר, וועלכער ווערט בעשולדיגט אין לאזען אין פערקעהר פאלשע וועקסלען, און תיכף דערנאך איז געקומען די דימיסיע פון צוויי וויצע־מיניסטארען פון טארדיעס קאבינעט לאטיע און פאלקאז. די ביידע וויצע־מיניסטארען ווערט אפען פארגעווארפען, אז זיי זענען געווען קליענטען פון אוסטריק'ן און האבען געהאט א חלק אין זיינע גראנדיעזע פינאנציעלע קאמבינאציעס און שפעקולאציעס.

דאס אלץ האט געבראכט דערצו, אז די פאזיציע פון טארדיעס קאבינעט איז שטארק אונטערגעגראבען געווארען, אין דער דעבאטע אין פארלאמענט האט דער פיהרער פון די סאציאליסטען לעאן בלום געווארפען טארדיען דאס ווארט: „איהר האט נישט מעהר קיין שום מאראלישען אויטאריטעט!"

דער פארלאמענט האט אויסגעוועהלט א קאמיסיע, וועלכע דארף אויספארשען די טעטיגקייט פון אוסטריק'ן און די בעציהונג פון די רעגירונגס־מיטגלידער צו זיינע אפערעס. אבער טארדיעס רעגירונג וואקעלט זיך, און א ליאדע טאג קאן ברענגען זיין דימיסיע.

די פאליטישע און עקאנאמישע לאגע אין דייטשלאנד פערשארפט זיך מיט יעדען טאג. אין דער סאמער אנגעוועהטאגסטער פראגע פון ווירטשאפטליכען לעבען, אין דער פראגע פון ארבייטסלאזיגקייט קומט פאר דאס, וואס עס האט פאראויסגעזאגט דער פינאנץ־מיניסטער דיטריך נאך איידער דער רייכסטאג איז געעפענט געווארען. דער פינאנץ־מיניסטער האט אויסגערעכענט, אז ביז צום סוף יאהר ער צוגעפאסט צו דער דאזיגער ציפער. די ווירקליכע וועט די צאהל ארבייטסלאזע שטייגען אויף פיר מיליאן און זיין פינאנץ־פראגראם, ארום וועלכען עס ווערט געפיהרט א פערביטערטער קאמף, האט קייט בעשטעטיגט דיטריכס אויסרעכנונגען: לויט דער לעצטער סטאטיסטיק בעטרעפט די צאהל ארבייטסלאזע דריי מיט א האלבען מיליאן און ביז סוף יאהר וועט זי דערגרייכען די ציפער, וועלכע ס'האט פאראויסגעזעהן דיטריך.

פאליטיש ווערט די לאגע פערשארפט נאך מעהר, ווי מ'האט דאס געקענט פאראויסזעהן, די צאהל פארטייען און גרופען וועלכע האבען אונטערשטיצט די רעגירונג, פערקלענערט זיך מיט יעדען טאג. און אין דער געזעלשאפט האט מען ווידער אנגעהויבען רעדען וועגען דיקטאטור, מיט דעם אונטערשיד, וואס צום ווארט „דיקטאטור" גיט מען צו דאס ווארט „לעגאלע". מ'וויל דערמיט אונטערשטרייכען, אז עס האנדעלט זיך נישט וועגען פערכאפען די מאכט דורך דער אדער יענער פערזאן, נאר אז די דיקטאטור וועט איינגעפיהרט ווערען אויפ'ן סמך פון דער קאנסטיטוציע, ד.ה. פון ארט. 48, לויט וועלכען די רעגירונג קאן קריגען אויסערגעוועהנליכע, שיער נישט דיקטאטארישע פולמאכטען.

און אינטערעסאנט איז אט וואס: דאס ווארט דיקטאטור שרעקט שוין איצט קיינעם נישט אט, פשוט דערפאר, ווייל אלע פערשטעהען אז סיי ווי סיי רעגירט אין לאנד א פאליטישע גרופע פון דער מינדערהייט, וועלכע שטעלט מיט זיך פאר די קאלעקטיווע דיקטאטור פון עטליכע פאליטישע גרופירונגען. און נאך איז אינטערעסאנט: די היטלעראווצעס האבען אנגענומען די פאזע פון היטער פון דער קאנסטיטוציע: זיי פאלען אן אויפ'ן קאנצלער ברינינג און ערקלערען אז זיי, די נאציאנאל־סאציאליסטען, וועלען עס ווייזען דעם פאלק ווער עס נעהמט צו ביי איהם די קאנסטיטוציע און ווער עס פערטיידיגט זיי.

פ. ב.

דאס לאנדאנער נאכט־לעבען און די נאכט־קלובען

(א בריף פון לאנדאן)

צום ערשטען מאל זענען נאכט־קלובען געעפענט געווארען אין לאנדאן א צוויי־דריי חדשים פאר דער קריג. דעמאלט האט מען אין די קלובען נישט געקאנט זעהן קיין דאמען פון א ספעציעלער פראפעסיע. די פרויען, וועלכע פלעגען די קלובען בעזוכען, זענען געווען „דאמען פון דער געזעלשאפט". אבער ארום 3 א זייגער ביינאכט האבען די קלובען מיט זיך פארגעשטעלט א מאדנע בילד. עס האט זיך אנגעהויבען לויט'ן פראגראם דאס אזוי גערופענע „טידושאמא נייט", און דריי פערטעל מענער און דאמען זענען געקומען אין די קלובען אין זייערע נאכט־קאסטיומען, אין זיידענע רעק און אונטער־הויזען, די דאמען האבען נאטירליך אונטער די פיושאמעס געטראגען אונטע־וועש, אבער זייער גאנצער אויסזעהן איז געווען, ווי זיי וואלטען נאר וואס אויפגעשטאנען פון די בעטען. און נעבען די אויסגעטוטענע דאמען און הערען זענען געזעסען פרויען און הערען אין געוועהנליכע אווענד־טואלעטען.

אין איינינע נאכט־קלובען האט מען בלויז געגעסען אווענד ב"ו ט, געטרונקען שאמפאניע אין געטאנצט דעם דעמאלט מאדערנעם טאנגא. אבער קיין שום בעזונדער פרעהליכע אויפפיהרונג האט זיך קיינער נישט ערלויבט.

אין יאהר 1919 זענען די קלובען אריינגעטראטען אין דער צווייטער פאזע פון זייער ענטוויקלונג, אין די קלובען, וואס זענען אויסגעוואקסען נאכ'ן קריג, האבען [illegible] דאמען זיך בעמיהט אויסצוזעהן, ווי פרויען פון א געוויסער פראפעסיע, אין די דאזיגע קלובען זענען די פרויען בעת די טענץ געזעסען, אדער אויף דער פאדלאגע, אדער ביי די מענער אויף די קניען, אדער זיי זענען געשטאנען אויף די שטוהלען נעבען די ווענד.

אין די דאזיגע קלובען האט מען קודם כל געטרונקען. בעת'ן קריג איז דער אלקאהאל פערקויף געווען פערבאטען נאך 11 א זייגער אין אווענד. די, וואס פלעגען קומען אין די ספעציעלע קלובען נאך 11 א זייגער, האבען טאקע נאר געזוכט א געלעגענהייט צו מאכען א כוסה, וועגען דעם וויפיל עס קאסט דער געטראנק האט מען נישט געפרעגט. א פלאש שאמפאניער האט געקאסט 4–3 פונט שטערלינג, א גלאז סאדא־וויסקי 10 שילינג. אין אנ'ענגלענדער דארף מען וויסען, קאן זיך אריינגיסען ווי אין א לעדיגער פאס אריין. די נאכט־קלובען זענען געוואקסען אין לאנדאן, ווי די שוואמען נאך א רעגען.

דאס געזעץ האט אונטערגענומען א קאמף געגען די נאכט־קלובען, וועלכע האבען אהן אלקאהאל־געטרענקען נישט געהאט קיין שום אינטערעס פאר די בעזוכער, די איינהאבער פון די קלובען האבען זיך גענומען צום מיטעל, וואס איז בכלל זעהר גוט בעקאנט: צו כאבאר. א געוויסער דירעקטריסע פון אזעלכע קלובען, די פרוי מעריק, איז פערמשפט געווארען דורכ'ן געריכט אויף דריי יאהר טורמע. אבער ס'ווייזט אויס, אז דאס געשעפט איז געגאנגען אזוי גוט, אז ס'איז ווערט געווען צו ריזיקירען און אפילו אפזיצען אין תפיסה. אין קלוב „דער זילבערנער פאנטאפעל" האט דער פדיון אין איין נאכט בעטראפען ביז 1000 פונט שטערלינג און אפילו מעהר, אין משך פון א קורצער צייט איז די מעריק זעהר רייך געווארען און זי האט חתונה געמאכט איהר טאכטער פאר זעהר אנ'אריסטאקראטישען, אבער זעהר ארימען לארד. מאל צוויי פלעגט מאכען אבלאוועס אויף די קלובען פון דער פרוי מעריק, אבער זי פלעגט דארט גאר נישט געפינען, ווייל ספעציעלע אגענטען פלעגען פריהער מודיע זיין, ווען עס וועט זיין א אבלאווע. [illegible] דערפאר האבען די אגענטען [illegible] געצאהלט: איין פאליציי אגענט, וואס איז געמשפט געווארען אינאיינעם מיט דער פרוי מעריק, האט פערמאגט א קאפיטאל פון 20 טויזענד פונט, וואס ער האט אנגעזאמעלט אין פערלויף פון א יאהר צייט.

דאס געריכט האט אנגעהויבען צו האנדלען ריקזיכטסלאז לגבי די קלובען און זייערע איינהאבער, און אין לאנדאן איז זייער עקזיסטענץ געווארען אוממעגליך. אבער ליבהאבער זיך אנצוטרינקען ביינאכט פאר יעדען פרייז זענען געבליבען, און דאס האט געשאפען א נייעם טיפ נאכט־קלוב: די קלובען, וואס זענען געשלאסען געווארען אין לאנדאן, האבען זיך איבערגעטראגען אויסער דער שטאדט.

עס זענען געגרינדעט געווארען אקציען־געזעלשאפטען מיט גרויסע קאפיטאלען. די דאזיגע געזעלשאפטען האבען אפגעקויפט מחוץ פון לאנדאן עטליכע האטעלען און האבען איבערגעבויט, איינארדנענדיג זיי מיט דעם גרעסטען לוקסוס און קאמפארט. לויט'ן ענגלישען געזעץ קען מען זיך צו די דאזיגע נישט טשעפען, ווייל זיי ליגען אויסער די גרעניצען פון לאנדאן, און דערפאר, ווייל עס איז קיין פאליציי נישטא. די בעזוכער ווערען דערביי גערעכענט אלס „געסט" פון די האטעלען, און א „האטעל־נאכט" קאן מען נישט שטערען, אויב ער וויל זיך „גוט ינקען ביי זיך אין שטוב".

ד—א

לעשניצע זגעזשער 17
טעלעפ. 116-33
ד"ר גאלדשטיין־פאלאק אויגען־קראנקה. 1—2 נאכמ.
ד"ר יוסטמאן נערווען־קראנקהייטען 12—2 נאכמ.
ד"ר מ. קאנטאר כירורג 4½, 5½, יו"ט 1—2
ד"ר פאפיערני [illegible] און פרויען־קראנקה. 1—11½ נאכמ.
ד"ר ראסאלסקי אויערן, נאז־און האלז־קראנקה. 10½—11½, 2—3 און 6—7 נאכמ.
ד"ר ראזענצווייג קינדער־דאקטער 11—12, 4—5 נאכמ.
ד"ר ראזענער ווענער. און הויט קראנקה. 1—2 נאכמ.
ד"ר ווייסבערג אינערל. קראנקה. 1—2, 6—7 נאכמ.
א. גרינדזשטיין צאהן־ארצט 3—7 נאכמ.
ד"ר כשופעל [illegible] 12—2, 4—6 נאכמ.
[illegible] 1-2 [illegible]

לאָדז, 5 דעצעמבער 1930

נייער פאָלקסבלאַט

לאָדז, 5 דעצעמבער 1930

אַ היסטאָרישער פערגלייך

דער אַלטער רבן יוחנן בן זכאי און די נייע.—געדאַנקען און בעטראַכטונגען

פון ד״ר א. גינזבורג

דער אַלטער רבן יוחנן בן זכאי...

דאָס איז געווען לאַנג צוריק, אין די צייטען פון צווייטען חורבן, לאַנג צוריק, און דאָך אַזוי ווי נעכטען וואָלט עס פּאַסירט.

ירושלים, די הויפּטשטאָט פון ארץ־ישראל. איז געווען אָפּגעשניטען פון דער וועלט. פון דרויסען איז זי געווען בעלאַגערט פון די רוימישע אַרמייען, אונטער דער פיהרערשאַפט פון אספּסיניוס און טי־טוס, וועלכע האָבען קיינעם און קיינס נישט אַריינגע־לאָזען קיין ירושלים. אַספּסינוס און טיטוס, האָבען געוואָלט אויסהונגערען ירושלים; דאָס וואָס זיי האָבען נישט געקענט טון מיט זייער שווערד, האָבען זיי געזוכט צו דערגרייכען מיט׳ן הונגער.

אויך פון אינעווייניג איז זי געווען בעלאַגערט, פון אינעווייניג איז זי געווען בעלאַגערט נישט פון איהרע שונאים, נאָר פון איהרע פריינט, — פון יענע גרויסע פאָלקס־העלדען, די לעצטע גבורים פון דעם יודישען פאָלק, וועלכע זענען בעקאַנט אונ־טער דעם נאָמען „קנאים" אָדער „וועלאָטען". זיי, די דאָזיגע פאָלקס־העלדען, האָבען בעשלאָסען בע־סער צו שטאַרבען איידער אַריינצופאַלען אין די הענט פון שונא, בעסער צו שטאַרבען איידער אַ לעבען פון שקלאַפעריי, בעסער צו פערלירען דאָס לעבען איידער פערלירען די זעלבסטשטענדיגקייט, בעסער צו פערלירען דאָס לעבען אַלס נאַציע איידער צו פערלירען די אומאָפּהענגיגקייט. זיי וועלען זיך נישט אונטערגעבען; קעמפען ביז׳ן לעצטען טראָ־פען בלוט, קעמפען ביז׳ן לעצטען אָטעם־צוג. האָ־בען זיי געהיט די טויערען פון ירושלים אינעווייניג. קיינער טאָר נישט פערלאָזען ירושלים. פערלאָזען ירושלים הייסט בעגעהן פעררעַט. און פאַר אַ פער־רעטער איז דאָ בלויז איין בעצאָהלונג — דער טויט.

האָט זיך צווישען די איבעריגע בעלאַגערטע אין ירושלים, די בעלאַגערטע פון דרויסען און די בעלאַגערטע פון אינעווייניג, אויך געפונען רבן יוחנן בן זכאי, אַ תּלמיד פון דעם אַלטען הלל, פון „הלל הזקן".

רבן יוחנן בן זכאי איז געווען אַנ׳אמת׳ער תּל־מיד פון זיין רבי׳ן: „מילד און גוט צו מענשען". צו אַלע מענשען אָהן אויסנאַהם פון ראַסע, נאַציע אָדער גלויבען. מילד און גוט צו אַלעמען, וואָס זענען „בעשאַפען געוואָרען אין געשטאַלט פון גאָט". זיין העכסטער אידעאַל איז געווען שלום צווישען מענשען. שלום אונטער אַלע אומשטענדען, שלום, ווען אַפילו יענער שלאָגט און בעליידיגט אייך, שלום ווען אַפילו יענער פערגיסט אייער בלוט.

איז אָבער נישטאָ אַפילו קיין שלום אויף דער וועלט, אַפילו נישט פאַר דעם שלום־מענשען. ער מוז, ווילענדיג־נישט־ווילענדיג, קומען אין צוזאַמענ־שטויס מיט די אַנדערע מענשען, מיט די מלחמה־מענשען, ער מוז קעמפען מיט די מלחמה־מענשען, קעמפען פאַר זיינע מיינונגען, אָבער קעמפען מוז ער.

און ווירקליך, ווי האָט מען אין דעם דאַמאַלס־דיגען ירושלים געקאָנט רעדען וועגען שלום, ווען שלום האָט געהייסען פערשקלאַפונג? ווי קען מען רעדען וועגען שלום, ווען דער שונא זוכט אייער בלוט? ווי קען מען רעדען וועגען שלום, ווען דער איינציגער שלום וואָס דער שונא וויל אייך געבען, איז דער שלום פון טויט?

האָט זיך רבן יוחנן בן זכאי נישט געפיהלט גוט אין דעם דאַמאַלסדיגען ירושלים, אָבער אַרויס־געהן האָט ער נישט געוואָלט. דעם נאָמען פער־רעטער האָט ער אויף זיך נישט געוואָלט נעה־מען, איז ער דאָרט געזעסען און געליטען.

איז רבי יוחנן בן זכאי דאָרטען געזעסען און געליטען, ביז איינמאָל, — אַזוי דערצעהלט די לע־גענדע, — איז ער געגאַנגען שפּאַצירען איבער די גאַסען פון ירושלים, האָט ער, דער מענש פון בוך, און דער מענש פון בית־המדרש, דערזעהן עטוואָס אַזעלכעס, וואָס האָט איהם געמאַכט אויפ־ציטערען, ער האָט דערזעהן ווי דער עולם, דער אויסגעהונגערטען עולם, האָט געקאָכט שטרוי אין וואַסער און דערמ׳ט זיך גענעהרט. האָט ער צו זיך געזאָגט: "מענשען, וואָס דאַרפען זיך שפּייזען מיט דער זופּ פון שטרוי קענען זיך נישט שטעלען געגען די אַרמייען פון אַספּסינוס: דער קאַמף איז א פערלוירענער".

צווישען די פיהרער פון די קנאים איז געווען זיינער אַ פּלימעניק, אַ זוהן פון זיין שוועסטער. האָט איהם רבן יוחנן געשיקט רופען צו זיך און האָט מיט איהם געהאַט אַ לאַנגען שמועס:

„ביז ווי לאַנג נאָך וועט איהר פיהרען די מלחמה? וואָס וועט איהר דערפון געווינען? עס קען בלויז פיהרען דערצו, אַז אַלע וועלען אויס־געהן פון הונגער, וואָלט נישט געווען אַ סברא, אַז מען זאָל מיך אַרויסלאָזען פון שטאָט און איך וועל זיך זעהן מיט אַספּסינוס׳ען, אפשר וועט מיר דאָך געלונגען עטוואָס ביי איהם צו פּועל׳ן, עטוואָס צו ראַטעווען?"

— אוממעגליך! — האָט געענטפערט דער פּלי־מעניק. — ווען איך זאָל קומען מיט אַזאַ פאָרשלאַג וועט מען מיך באַלד טויטען. קיין לעבעדיגער קען נישט פערלאָזען די שטאָט. בלויז מתים לאָזט מען אַרויספיהרען פון שטאָט".

איז געבליבען, אַז רבן יוחנן בן זכאי זאָל זיך מאַכען פאַר אַ געשטאָרבענעם און מען זאָל איהם אַלס מת אַרויסטראָגען פון שטאָט, מען האָט איהם אַריינגעלעגט אין אַנ׳אָרון, אין אָרון האָט מען אַריינגעטון עטוואָס פון וואָס עס זאָל זיך שפּירען אַ שלעכטער גערוך, און זיינע תּלמידים האָבען גע־טראָגען דעם אָרון.

ביים אַרויסגאַנג האָבען די היסער געוואָלט אַריינשטעכען אַ שווערד אין דעם פערשטעלטען טויטען, כדי זיך איבערצוצייגען, אַז ער איז טאַקע טויט. האָט זיך זיין פּלימעניק אָפּגעבעטען:

„עס פּאַסט נישט. מען וועט זאָגען, זייער רבי׳ן האָבען זיי דערשטאָכען".

אָט אַזוי האָט מען רבן יוחנן בן זכאי אַרויס־געפיהרט פון ירושלים.

רבן יוחנן בן זכאי האָט זיך פאָרגעשטעלט פאַר אספּסינוס׳ען, אספּסינוס איז געווען זעהר בייז און האָט איהם געסטראַשעט מיט׳ן טויט. אָבער דאָ איז געשעהן אַ נס: — אַ לעגענדע אָהן אַ נס איז קיין לעגענדע נישט. — רבן יוחנן בן זכאי האָט אספּסינוס׳ען, וועלכער איז בלויז געווען אַ גענעראַל, נביאות געזאָגט, אַז ער וועט ווערען קיסר, און טאַקע תּוך כדי דיבור, איז געקומען א שליח פון רוים, צו אַספּסינוס׳ען און האָט איהם דערצעהלט, אַז ער איז געוואָרען קיסר.

איז אַספּינוס ווייכער געוואָרען און האָט איהם געזאָגט:

„בעט עטוואָס פון מיר און איך וועל דיין פערלאַנג דערפילען".

„גיב מיר יבנה (אַ קליין שטעטעל נעבען מיטעל לענדישען ים) און איהרע חכמים".

„דיין פערלאַנג זאָל דערפילט ווערען" —, האָט אַספּסינוס געזאָגט גרויסמוטיג.

„יבנה און איהרע חכמים", אַ דעמאָלסדיגער אוניווערזיטעט, איז אַלץ וואָס דער פרידענס־מענש רבן יוחנן בן זכאי, האָט פערלאַנגט... „יבנה און איהרע חכמים", מעהר האָט ער נישט געדאַרפט. „יבנה און איהר חכמים" וועט ווערען אַ „קולטורע־לער צענטער". פון דעם יודישען פאָלק אין זיינע גלות־לענדער און אין זיין גלות־לעבען. די תּורה פון יבנה וועט זיין די גייסטיגע שפּייז פאַר דעם יודישען פאָלק, מען דאַרף נישט קיין זעלבסט־שטענדיגקייט, מען דאַרף נישט קיין מלוכה, — מען דאַרף האָבען אַ יבנה...

און דאָס, וואָס רבן יוחנן בן זכאי האָט געוואָלט האָט ער דורכגעפיהרט, יבנה איז באמת געוואָרען דער קולטורעלער צענטער פון דעם יודישען לעבען, אָהן יבנה און אָהן דעם תּלמוד. ווי ער איז איצ־טער, אַנ׳אונדירעקט קינד פון יבנה, מיט אַלע זיינע חומרות און גזירות, מיט אַלע זיינע צאַמען און אָפּצאַמונג, וואָס האָט נישט דערלאָזען, אַז דאָס יו־דישע פאָלק זאָל אויסגעמישט ווערען מיט די איבע־ריגע פעלקער. — אָהן יבנה וואָלט אפשר איצטער מעהר נישט געווען קיין יודיש פאָלק.

יאָ, יבנה האָט דערהאַלטען דאָס יודישע פאָלק, ביים לעבען, אָבער מאַנכער קען פרעגען: צי האָט זיך עס געלוינט? צי האָט מען עס בעדאַרפט? צו וואָס האָט געטויגט אַזאַ לעבען פון צרות און יסורים, פון די ווילדסטע רדיפות און פערפאָלגונגען? ווער האָט דערפון געוואונען?

אמת טאַקע, מיר איצטער ווילען לעבען און פאָרטזעצען אונזער אייגענאַרטיגען נאַציאָנאַלען לע־בען צוליב דעם זעלבען פּשוט־ביאָלאָגישען טעם, וואָס יעדער לעבעדיג וועזען וויל לעבען זיין איינדי־ווידועלען לעבען, אָבער ווען מיר וואָלטען אויסגע־מישט געוואָרען און פערלוירען אונזער נאַ־ציאָנאַלען פּרצוף, וואָלטען מיר ממילא דעם דאָזיגען פערלאַנג נישט געהאַט... טויטע ווילען נישט לעבען!

שוין נאָכ׳ן צווייטען דור נאָך רבן יוחנן בן זכאי האָט זיך געפונען איינער, קיין אַנדערער, ווי דער גרויסער רבי עקיבא, וואָס האָט מיט זיינע תּלמידים געקעמפט פאַר דער יודישער זעלבסטשטענ־דיגקייט אונטער דער פיהרערשאַפט פון בר־כוכבא, — שוין ער האָט געזאָגט, אַז רבן יוחנן בן זכאי האָט זיך בעגאַרישט דערמיט, וואָס ער האָט זיך בעגנוגענט מיט יבנה.

* * *

ווי די מעשה זאָל נישט זיין, רבן יוחנן בן זכאי איז געוואָרען אַ גוטער תּירוץ פאַר אונזערע אַלע נייע רבן יוחנן בן זכאי׳ס, וואָס בעגנוגענען זיך מיט אַ „קולטורעלען צענטער". זיי ווילען אַ נייע יבנה, אַ מאָדערנע יבנה, און זיי מיינען באמת, אַז די נייע יבנה וועט בעווייזען אויפצוטון דעמזעלבען וואונדער וואָס די אַלטע יבנה האָט אויפגעטון.

אָנגעפאַנגען האָט זיך עס מיט „אחד העם". מאַנכע פון זיינע תּלמידים, וועלכע האָבען איהם נישט גוט פערשטאַנען, און איהם אויסגעטייטשט שלעכט, זענען אַוועק פיל ווייטער... זיי מיינען אין דער ווירקליכקייט, אַז אַ צעהנט־קלאַסיגער אוני־ווערזיטעט מיט אַ טוץ „יקום־פורקן"־פּראָפעסאָ־רען איז גענוג צו דערהאַלטען דאָס יודישע פאָלק, ביים לעבען אין דער איצטיגער צייט, ביי זיי הייסט עס „קיום האומה"...

פערגעסען זיי דערביי, אַז רבן יוחנן בן זכאי, האָט געהאַט אַ גרויסען, טיפען, אַלץ דורכדרינגע־דען גלויבען. ער האָט געהאַט אַ גרויסען, שטאַר־קען, לעבעדיגען גאָט, וואָס האָבען זיי? שערבלעך פון צובראָכענע לוחות!

און נאָך עטוואָס, נישט אַלע קענען נעהמען די קרוין, נישט פאַר אַלעמען פּאַסט ער. נישט אַלע קענען דאָך נעהמען דעם קרוין פון אַ רבן יוחנן בן זכאי!

שוואַרצע אַרבייט
אַ בילד פון די ניו־יאָרקער האַפענס
— פון — משה שיפריס

ניו־יאָרקער האַפענס. שיפען פון נאָהענטע און ווייטע שטעט. שיפען פון נאָהענטע און ווייטע לענ דער שווימען אָן, קומען אָן, אָנגעלאָדען מיט אַל־דאָס גוטס, אָנגעפּאַקט מיט שפע, אָנגעפילט מיט זעט.

ניו־יאָרקער האַפענס, פערוואָרפען מיט צוקער מיט מעהל, מיט זיידענס, מיט גרינסען און מיט וואָל, מיט טשוועקעס, און מיט פּוטער, וואָס אַ מויל קען אויסרעדען איז דאָ אָנגעהויפענט ביז׳ן דאַך. די שפּייכלערס זענען דאָ אָנגעפילט צום פּלאַ־צען. עס טרעשטשען אַזש די שווערע, רויע דילען.

שיפען שווימען אָן, קומען אָן אין ניו־יאָרקער האַפענס שטעהען מיט אָפענע מאָנסטער־מיילער און שלינגען־ זיי קענען זיך גאָר נישט אָנזעטיגען.

אויף גאַסען און גאַסען ווייט ציהען זיך די האַפענס און אַקעגענאיבער, פּאַראַלעל מיט די האַ־פענס, פלאַנטערט זיך די אָרימקייט, דרייט זיך אין דרייען צווישען ריזיגע איבערגעזעטיגטע שפּייכלערס

קאַנעל־סטריט, ביים האַפען. א שטיק ניו־יאָרקער לעבען ווירבעלט דאָ. פון אַלע זייטען יאָגען שווערע משא־וועגענער, מיט אימפּעט לאָזט מען זיך צום האַפען. ווייסע און נעגער־אַרבייטער, אַלע שוואַרץ, אַלע אין דיזעלבע רויהע, אָפּגעריבענע, פערשמאַלצטע קליידער, אַרבייטען פלינק, יאָגען זיך ווי פון אַ בראַנד, שנעל רייסען זיי זיך אַריין מיט די גרויסע אייזערנע האָקענס אין די זייטען פון די קאַסטענס און שלעפּען זיי אַרויף אויף די מאַסיווע משא־וועגענער...

שנעל יאָגען זיך די האַנט־וועגעלעך, טראָגען אונטער די קאַסטענס אין האַק, שנעל אַרויפצו־פּאַקען אויף ד יוועגענער. שנעל, קיין מינוט טאָר נישט פערלוירען גיין — ס׳איז דאָ אַנ׳אויג וואָס וואַכט.

און ליידיגע הענד זיצען דאָ נישט ווייט מיט יאָושדיגע און זשעדנע אויגען.

אָנגעפּאַקטע וועגענער רייסען זיך אָפּ פון דעם האַפען און יאָגען זיך אַוועק איבער די געפּלאָנ־טערטע גאַסען.

נישט ווייט פון האַפען האָט מען אַרויסגעריסען דעם אינגעווייד פון דער ערד. גרילצט עלעקטרישער עגבויער אויף שטיין און שטאָל. פּאָרקען זיך דאָר־טען אַרבייטער ביי פערפּלאָנטערטע רעהרען, ציהען אַרבייטער עמערס מיט שמוץ, וואָס פערשמעקט די גאַנצע געגענד.

אינמיטען פון סקווער הויבט מען ריזיגע אָפּ־געטעסעטע שטיינער, קלאַפּט מען מיט שווערע האַ־מערס, אויף אייזערנע פּלעקער, מישט מען צע־מענט — מען פערענדיגט דעם נייעם וועג, דעם „עלעווייטער פּאָבליק הייוויי". ס׳האָט ניו־יאָרק שוין מעהר קיין פּלאַץ נישט פאַר אַזוי פיל אוי־טאָמאָבילען און משא־וועגענער. בויט מען א גאַס אויף אַ גאַס.

פון אויבען ערגעץ פון הימעל אַראָפּ, טאַראַראַכ קעט, טויב צו ווערען, ניין, עס דונערט נישט, דאָס גריזשען עלעקטרישע מאַשינען דעם שטאָלענעם סקעלעט פון אַ נייעם ניו־יאָרקישען מאַנסטער.

* * *

מיטאָג־צייט. די אַרבייט האָט זיך אָפּגע־שטעלט. די אַרבייטער פערוואַרפען די האַקענס אויף די העלזער. מען נעהמט אַרויס פּעקלעך, ווער עס בלייבט זיצען אויף א הויפען פּעק, ווער אויף אַ קאַסטען און ווער אויף אַ משא־וואָגען.

איניגע רינגלען אַרום די „רעסטאָראַנען" אויף האַנט־וועגעלעך. באַלד זעצען זיך אויס גאַנצע שו־רות. מען עסט עפּעס, און מען פערטרינקט מיט גרינער אָדער געלער חלשותדיגער זיסקייט. „לעמאָ־נאַד" און „אָראַנדזשעיד" רופט מען דאָס. דאַרפען דאַרף עס זיין ציטרין־ אָדער מאַראַנצען־זאַפט. עס איז אָבער נישט מעהר ווי פּשוטע טרינק־וואַסער פערגרינט אָדער פערגעלט מיט אַ כעמישען שטאָף, און פערזיסט מיט סאַכארין.

אָט דאָ, אויף הויפענס אַלדאָס גוטס, אויף וועל־כע מען האָט ערשט מיט די לעצטע כּוחות געאַר־בייט, עסט מען דעם אָרימען סט׳יגען מאָלצייט, מען גלייכט זיך אויס די ביינער, מען רעדט זיך דורך, מען לייגט די ביליגע גאַסען־צייטונג און מען רוהט...

ווייסע און נעגער־אַרבייטער זענען דאָ צוזאַ־מען. מען אַרבייט, מען עסט און מען רוהט און מען שמועסט צוזאַמען. שוואַרצע פּראַצע ווייסט נישט פון קאָלירען. שוואַרצע פּראַצע און ווייסע הענט טראָגען דעם זעלבען שוואַרצען פּאַק.

ווידער צו דער אַרבייט. קליינע שעה פון רוה איז פאַריבער. עס רודערט זיך ווידער. מען לאָדט אָן און מען לאָדט אויס.

עפּעס האָט זיך אַ ברייט־פּלייציגער יונג בע־שריען אויף אַנ׳אַרבייטער. שווער געווען צו כאַ־פּען די ווערטער.

דער אַרבייטער האָט, ווייזט אויס, געמאַכט א טעות און שיער פערטראָגען אַ ביליגערע סחורה.

זאַכען, ווי מענשען, האָבען זייערע בעזונדערע „קלאַסען".

דער אַרבייטער האָט טיפער איינגעבויגען דעם רוקען און פערקירעוועט די טאַטשקע מיט׳ן קאַס־טען אין אַנ׳אַנדער ריכטונג.

אויף דער צווייטער זייט — אַלטע איינגעהוי־קערטע, אָפּגעריזשעסע חורבות אָנגעשפּאַרט איינע אויף דער צווייטער, האַלטען זיך קוים אויף די פיס, קראַמען פערקלאַפּט מיט ברעטער. נישטאָ, ווייזט אויס, מיט וועמען צו האַנדלען. צי אפשר האָבען די קרעמער מורא, אַז די חורבות זאָלען אויף זיי נישט איינפאַלען. אָט איז אַנ׳אָפענע קראָם, ליגען סחורות אויסגעלייגט. אָפּגעטראָגענע קליידער, אַלטע שיך, אַרבייטער־העמדער און האַקענס. ווייזט אויס, אַז מיט די קליידער גייט מיט דאָס געצייג. דאָס איינ־ציגע געצייג פון די האַפען־אַרבייטער. אָהן א האַקען קען ער זיך נישט אַ ריהר טון.

אויפ׳ן ראָג פון וואַשינגטאָן און באַראַ־סטריט צווישען איינגעלעגטע הייזער שטעהט א געביידע אַ קאַטוילישע שולע. הונדערטער קינדער אויסגע־דאַרטע, אָפּגעריסענע, שפּילען זיך אויף די אָרומיגע חורבות, אויף די אָנגעוואָרפענע שטיקער פון אוי־טאָמאָבילען, אַ גרופּע קינדער שפּילען באַלעם,

ווידער ציהען זיך מויערען מיט אימפּאָרט־ און עקספּאָרט־פירמעס, לאַבאָראַטאָריעס, און ווידער אָ־רימקייט. אַנ׳אָפּגעבראָכען געל הויז. מען זעהט נישט קיין פאָרהענגלעך, נאָר בלויז טיפע פינסטערע לעכער.

ס׳וואָלט קיינעם קיינמאָל נישט איינגעפאַלען, אַז דאָ וואוינען מענשען, ווען נישט אַ שטייגעל מיט א פייגעלע אוי׳פ׳ן פענסטער. דאָס צווייטע הויז שטעהט מיט אַ צוגראָסטעם האַרץ, האַלב האָט מען אָפּגע־ריסען, זעהט מען אינעווענדיג ווענט, שוין צו דער־ריסען. זעהט מען אינעווענדיג ווענט, שווער צו דערקענען א קאָליר. שוין יאָהרען נישט איבערגע־פאַרבט. ווייבט אַראָפּ אַזאַ טרויער, אַזאַ אומעט.

אָט איז דעלאַמאַטער־סקווער. און ליטל־וועסט־צוועלפטע ־ סטריט. פון פאַרטאָג אָן ווערט דער סקווער פערפוּלט מיט אַלערליי גרינזען, וואָס ווערט צעפיהרט איבער גאַנץ ניו־יאָרק. ס׳איז שוין שפּעט טער טאָג, דער פריהמאָרגענדיגען טומעל איז בוין פערשוויגען געוואָרען, אָבער גאַנצע וועגענער זע־נען נאָך דאָ צעשטעלט מיט פערשידענע גרינסען. אַ שילד שטעהט אויפ׳ן סקווער, וואָס לאָזט די פאַרמערס און די הענדלער וויסען וויפיל מען דאַרף בעצאָהלען אַ טאָג פאַר יעדען שטיקעל פּלאַץ.

אַנטקעגען סקווער, אַ האַלבען בלאָק, פּערנעהט מען די „סוויפט און אַרמאָר קאָמפּאַניעס", דער האַל בער בלאָק איז אַרומגענומען מיט אייזערנע שטאַנ גען. ריזיגע משא־וועגענער ווערען דאָ אויסגעלאָדען, מען טראָגט גאַנצע בהמות נאָך מיט די וואַרימע פע־לען, זייטלעך פלייש, חזירים. אויף די אייזערנע שטאַנגען הענגען האַקענס אויף רעדלעך, מען הענגט אויף זיי זייטלעך פלייש, מען גיט עס א שטופּ און אין פינסטערען, שמוציגען קליינעם קרעמעל עפענט זיך אַ שמאָל טירל און פערשלינגט אַלץ. איהר וואונדערט זיך: אַזעלכע קליינע קרעמלעך, אַזעלכע פינסטערע, שמוציגע, נאָר אָט כאַפּט איהר אַ בליק ווען עס עפענט זיך אַ טירעל — און איהר דערזעהט ריזיגע אייז־קאַסטענס. אַרבייטער מיט מע־סער און זעגען כאַפּען אויף יעדער זייטעל פלייש און באַלד טראָגען דיזעלבע האַקענס אויף רעדלעך צעשניטענע שטיקער.

ברייטע, געזונטע יונגען אין ווייסע פערבלוי־טיגטע כאַלאַטען, דרעהען זיך אַרום מיט פערבלוי־טיגטע מעסער, און זעגען, אַרבייטען פלינק איבער די זייטלעך פלייש. איינער גיט זיך אַ קראַץ אין קאָפּ מיט׳ן האַקען און באַלד שטעקט ער איהם אַ־ריין אין אַ זייטעל פלייש.

עס גיט אויף אייך אַ ווײ מיט „דזשאַנגל", איהר דערזעהט אַלץ אַרום אָנגעפּאָפּט מיט בלוט און פעל...

איהר גייט דורך אַ פּאָר גאַסען אָנגעזאַפּט מיט חזיר־שמאַלץ און בלוט, און ס׳וואַקסען פאַר אייך אויס די דריי טויערען פון דער „נעשאָנאַל ביסקיט קאָמפּאַני".

נעבען א גרויסען אָפענעם טויער שטעהען וועכטער אין גרויע אוניפאָרמען מיט פּאָליציי־בלעכ־לעך אויף די ברוסטען. ווי די הינט בעוואַכען זיי דעם טויער. אינעווייניג שטעהען פראַכט־וואַגאָנען און משא־וועגענער. אַרבייטער לאָדען זיי אָן. אַלע זענען אָנגעטון אין אוניפאָרמס. די בעקער אין ווייסען און די אַנדערע אין גרויע קליידער מיט שוואַר־צע פּאַסען. היטלען גרויע.

דער גאַנצער מויער מיט די היטער מיט די אַר־בייטער אין איינע און דיזעלבע קליידער דערמאָהנט אייך אָן אַ טורמע.

אַזוי ציהען זיך די האַפענס מיט די שפּייכ־לער, מיט פערשידענע פירמען, מיט די קראָמען און טראָטואַרען פערפוּלט מיט שפע; גרינסען און פלייי־שען, און פּאַפּירענע קעסטלעך און פּיאַנאָס און... שווערע שוואַרצע אַרבייט און שוידערליכע אָרים־קייט.

אין די האַפענס פון ניו־יאָרק.

מדחה געווען דעם קץ...

אַ מעשה וועגען דעם רבי ר׳ אלימלך פון ליזענסק זצ״ל

פון בן ציון טייגאַז

כידוע, האָט ר׳ אלימלך דער ליזענסקער צדיק ז״ל, מגין געווען אויף זיין דור אַזוי פיל, אַז ס׳איז אין זיין צייט קיין חוטא נישט בנמצא געווען. ער האָט מיט זיין רוח הקודש מחזיר למוטב געווען כמעט דעם גאַנצען דור. איז געוואָרען אַ „דור שכלו זכאי״, און די אַלע צדיקים פון יענער צייט האָבען זיך מכין געווען אויסגעלייזט צו ווערען פון דעם גלות, אַז דער רבי ר׳ אלימלך איז משיח בן דוד האָט קיינער קיין ספק נישט געהאַט.

שמא גרים, דערפאַר האָט ער געהייסען „אליי־מלך״ (אלימלך איז צוזאַמענגעשטעלט פון צוויי ווער־טער, אלי — מיין גאָט, מלך — אַ קעניג) אַלע מלאכים אין הימעל האָבען זייער שורה געזאָגט מיט מעהר חדוה ווי תמיד, און אויפ׳ן שטן איז אַ גרויסע שרעק אָנגעפאַלען און ער האָט געזוכט משטין צו זיין אויפ׳ן כלל ישראל.

ויהי היום איז געקומען דער שטן, ויתיצב און ער האָט זיך אַוועקגעשטעלט פאַר׳ן כסא הכבוד. ווענדעט זיך צו איהם כביכול און פרעגט: — האָסטו געפונען עפּעס אַ חטא אין מיין פאָלק ישראל? און אויב אַפילו האָסט יאָ עפּעס געפונען אַ דבר עולה ביי איינעם פון מיינע קינדער, איז מיין געליבטער זוהן דער צדיק הדור אלימלך — ווי דער כהן גדול בשעתו — מכפר אויף די עוונות פונ׳ם גאַנצען דור.

ויען השטן, האָט דער שטן געענטפערט: — וואָס איז דער חידוש, וואָס זיי היטען דיין תורה און מצוות, אַז זיי האָבען אַזאַ צדיק, וואָס איז מגין אויף זיי און שטעהען נישט ביי קיין שום נסיון. ברענג נאָר אויף זיי עפּעס אַ פּרעניות, אַ גזרה רעה, ווערסטו זעהן צי זיי וועלען נישט לייקע־נען אין דיין תורה און מצוות.

אַ גאַנצען חודש איז דער רבי ר׳ אלימלך נישט אַרויסגעגאַנגען פון זיין התבודדות שטיבעל. חוץ שבת און אויך דעמאָלט האָט ער ז״ל מיט קיינעם קיין וואָרט נישט גערעדט, דעם גאַנצען חודש איז ער געווען אַ שרוי בעצבות ר״ל, מ׳האָט בחוש גע־זעהן, אַז דער צדיק איז עפּעס מרגיש. ער פיהלט אַז עפּעס אַ שרעקליך נייעס רוקט זיך אָן אויפ׳ן יודישען פאָלק.

ענדע חודש. ס׳איז געווען פונקט ערב ר״ח מנחם־אָב, ביים זאָגען „יום־כפור־קטן״ אין מיטען די „רחמנא ידכר לנו״ש״ (דאָס איז אַ תפילה, וועל־כע מען זאָגט ערב ר״ח, ווען מען פאַסט און מען זאָגט די תפילה פון יום כפור קטן) האָט ער ז״ל, אויסגעשריגען: — מען האָט זיך אויסגעהיט פון אלימלך׳ן און גוזר געווען ד יגזירה, אָבער, איך האָף, אַז די יודען וועלען ביישטעהן דעם גרויסען נסיון און מקבל באהבה זיין דעם „גזר דין קשה״. אָבער, דער קץ! געוואַלד דעם קץ מדחה געווען! „על דא קא בכינא״ (אויף דעם וויין איך) און ער האָט זיך יאָמערליך צעוויינט.

אויף מאָרגען אום ר״ח איז מפורסם געוואָרען אַ גזירה אין עסטרייך. דער דאָרטיגער מלך האָט אַרויסגעגעבען אַ גזר דין, אַז אַ יוד טאָר נישט חתונה מאַכען קיין טאָכטער, ביז ער בעצאָהלט נישט פריהער פיר הונדערט גילדען אין אוצר הממשלה.

דאָס איז געווען זעהר אַ גרויסע סומע געלד. ס׳איז געווען אין אַ צייט, ווען מיט צוויי־דריי גיל־דען אַ וואָך האָט מען זיך גאַנץ שעהן דורכגעלעבט. און פיר הונדערט גילדען האָט געהייסען אַ גרויס עשירות.

וואוהין ס׳האָט דערגרייכט די גזירה פונ׳ם מלך איז געווען אַ געוויין, ווי אין פסוק שטעהט: „צום ובכי ומספד״. מ׳האָט גוזר תענית געווען. מ׳האָט געשיקט שתדלנים צום מלך, צו די מיניס־טאָרען. אָבער אומזיסט.

איז געוואָרען אַ שלעכטע צייט ביי יודען. בתולות זענען געזעסען ביז׳ן גראָהען צאָפּ. נישט געקאָנט געהן צו דער חופה, זענען חסידים ואנשי מעשה אַרומגעפאָהרען איבער שטעט און דערפער זאַמלען אויף „הכנסת כלה״ אָבער, ס׳איז געווען בבחינת „אין הקומץ משביע״ האָט מען זיך א לאָז געטאָן צום רבין ר׳ אלימלך, האָט ער ז״ל גע־ענטפערט: — יודען זייט נישט מתרעם געגען השי״ת זייט מקבל באהבה די יסורים של הקב״ה.

האָט דער אַלטער ר׳ משולם — אַ מקורב, וועל־כער האָט פערמאָגט צוויי בוגרות׳ן און אַ גרויסער אביון ר״ל זיך צוכליפּעט אויף אַ קול און האָט אויסגעשריגען:

— מקבל באהבה זיין? — ניין, רבי, איך קאָן דאָס נישט מקבל באהבה זיין. צוויי בתולות זיצען ביי מיר אין שטוב,ביידע זענען זיי שוין „למעלה מעשרים״ (העכער צוואַנציג יאָהר אַלט) און יעצט פונקט אַז ס׳האָט זיך געטראָפען פאַר מיין עלטע־רער בפרוש אַ שדוך הגון, אַ בר אבהן אַ תלמוד חכם, קאָן איך זי נישט חתונה מאַכען צוליב דער גזירה, וואו וועל איך נעהמען פיר הונדערט גילדען? המן היקב או מן הגורן? — ווען איך קאָן וואָלט איך געוואָלט האָבען אַ דין תורה מיט גאָט ברוך הוא, כאָטש ער איז א כול יכול בין איך בטוח, אַז אין דעם ענין בין איך גערעכט.

אַזוי ווי דער ר׳ משולם האָט אַרויסגערעדט די ווערטער, איז ער אַליין דערשראָקען געוואָרען, אַ קליינ־יקייט פון ווערטער! זאָגען אַז ער וויל האָבען א דין תורה מיט׳ן כביכול אַליין! האָט ער תוך כדי דבור, אַ געשריי בעגעבען: — רבי, זייט מתפלל פאַר מיר צו השי״ת ער זאָל מיר מוחל זיין פאַר מיינע רייד! איך האָב מטיח דברים געווען כלפי מעלה! רבי, אין אדם נתפס על צערו! זייט מתפלל פאַר אייער יונגדיגען קנעכט משולם בן דבורה, און ער האָט זיך שטאַרק צעוויינט.

האָט ער ז״ל, זיך פער׳מח׳ש כרוכו בקודש, געזעסען אַ לאַנגע בשתיקה און זיך אָנגערופען צו ר׳ משולמ׳ן

— שוטה, וואָס האָסטו זיך צעוויינט? וואָס פאַר א בכיות? דו ווילסט האָבען אַ דין תורה מיט השי״ת מהיכא תיתי. ס׳איז ביי דעם קיין שום חטא נישטאָ. ביי אַ דין תורה שרייבט זיך בפירוש אין דער תורה הקדושה: „כקטן כגדול תשמעון״ ס׳איז נישטאָ דערביי קיין נשיאת פנים, שרעק דיך נישט, געה ברענג מיר די צוויי דיינים, זאָג זיי אַז איך בין זיי מזמין זיי זאָלען זיצען מיט מיר ביי אַ דין תורה.

ר׳ משולם איז געגאַנגען מיט ברכים כושלות און האָט געבראַכט די צוויי שטאָט־דיינים.

האָט דער רבי ר׳ אלימלך זיי געהייסען זיך זעצען לעבען איהם, איינער מצד ימין און איינער מצד שמאל, האָט ער געשיקט ברענגען דעם שופר, און ער האָט זיך אויפגעשטעלט און זיך אָנגערופען צו די דינים: — משולם בן דבורה האָט אַ טענה צו קודשא ברוך הוא און ער וויל מסדר זיין זיינע טענות פאַר אונז, ווערלען מיר מזמין זיין דעם צוויי־טען בעל דין הקב״הו. וויסען זאָלט איהר, דיינין מומחין, אַז הגם ער, איז דער בורא עולם, אָבער ביי אַ דין תורה איז נישטאָ קיין נשיאת פנים אַפילו לגבי איהם, כביכול, און ער האָט געבלאָזען אַ תקיעה־שברים־תרועה און זיך געווענדעט צו ר׳ משולב׳ן, האָט ער זיך אָנגערופען:

— נו, משולם בן דבורה, זיי מסדר דיינע טענות!

האָט ר׳ משולם מיט אַנ׳אימה אָנגעהויבען:

— „בית דין צדק, איך קום פאַר אייך אַ דין תורה האָבען מיט כביכול יתברך שמו. ער האָט אונז געגעבען די הייליגע תורה מיט תרי״ג מצוות. די ערשטע מצוה איז פריה ורביה, או דאיצט, אַז דער מלך האָט גוזר געווען, אַז מען מוז פאַר חתונה מאַכען אַ טאָכטער בעצאָהלען פיר הונדערט גילדען איז אוצר הממשלה און דער גרויסער רוב פון אחינו בני ישראל זענען עניים ואביונים און פערמאָגען נישט צו בעצאָהלען אַזאַ גרויסען סכום, ווערט דאָך דורך דעם געשטערט די ערשטע מצוה פון די תר״יג מצוות, אָט זיצען ביי מיר אַליין צוויי בוגרות׳ן שהגיעו לרקן און ס׳שדכנ׳ט זיך א זעהר גוטער שדוך, נו, קאָן איך נישט משדך זיין זיך, ווייל, איך האָב נישט די פיר הונדערט גילדען משלם צו זיין. און אַזוי ווי לב מלכים ושרים ביד ד׳ איז דאָך דער גזר פון איהם אַליין, פון הש״ית און ער אַליין פאָדערט מען זאָל מקיים זיין די מצוות פון דער תורה, און דאָס איז דאָך ידוע פון די חכמי יהתלמוד: אז „אין הקב״הו בא בטרוניא עם ברויתיו״. ע״כ פאָדער איך ער זאָל מבטל מאַכען דעם גזר דין.

— האָסטו שוין געענדיגט דיינע טענות?

— יאָ, האָט ר׳ משולם געענטפערט, ציטערנ־דיג פאַר שרעק און מידקייט.

— איצט, — האָט דער רבי ר׳ אלימלך זיך געווענדעט צו די דיינים, — לאָמיר הערען, וואָס טענה׳ש דער צווייטער צד,

און ער האָט זיי מוסר געווען אַ „שם״ מכוון צו זיין און זיי האָבען זיך אַלע דריי פער׳מח׳ט אויף אַ האַלבע שעה צייט, מעין עלית נשמה און אין שטוב איז געווען שאַ שטיל, אַנ׳אימה און אַ פחד האָט אַרומגעשוועבט אין גאַנצען חלל פונ׳ם צימער, אַלע האָבען בחוש געפיהלט אַ חרדת אלהים.

נאָכדעם האָבען זיי זיך אַלע אויפגעכאַפּט פון זייער מחשבות און דער רבי ר׳ אלימלך האָט זיך אָנגערופען: ווייסען מיר שוין די טענות אויף פונ׳ם צווייטען „בעל דין״. על פי דינא, מוזען די בעלי דינים אַרויסגעהן פון שטוב, בשעת די „דינים״ קלערען דעם דין צווישען זיך. נאָר אַזוי ווי ער, יתברך שמו איז „מלא כל הארץ כבודו״ און „לית אתר פנוי מיניה״ (נישטאָ קיין אָרט ליידיג פון איהם), מוז שוין אויך דער צווייטער בעל דין זיין אין שטוב בשעת חקירת הדין.

— נו, — האָט ער זיך געווענדעט צום משמש — דערלאַנג אהער די גמרא „גטין״.

ער האָט זי אויפגעעפענט און געזאָגט צו די דיינים: נו, לאָמיר לערנען, און זיי האָבען אַלע דריי צוזאַמען אָנגעהויבען לערנען:

— „חציו עבד וחציו בן חורין״ אַז ער איז האַלב אַ קנעכט און האַלב אַ פרייער. צו נעהמען אַ בת חורין קען ער נישט, ווייל ער איז אַ האַלבער קנעכט, צו נעהמען א שפחה ככנענית קאָן ער נישט, ווייל ער איז אַ חציו בן חורין, — און נישט חתונה האָבען קאָן מען דאָך נישט דערלאָזען, ווייל „לא לתהו בראה, לשבת יצרה״, גאָט האָט בעשאַפען די וועלט על מנת, זי זאָל בעזעצט ווערען מיט מענשען — וואָס־זשע טוט מען, כופין אותו, נויט מען דעם האר זיינעם, ער זאָל איהם אינגאַנ־צען בעפרייען כדי ער זאָל נעהמען א בת חורין.

בשעת׳ן זאָגען דאָס וואָרט „כופין אותו״ מען נויט איהם, האָט ער, ז״ל אויפגעהויבען זיין רעכ־טע האנד כלפי מעלה, און די צוויי דיינים האָבען זיך אָנגערופען: בין כך ובין כך איז דאָך „הקב״הו גוזר והצדיק מבטל״.

נו, האָט זיך דער רבי ר׳ אלימלך געווענדעט צו ר׳ משולמ׳ען: — משולם, געה לחיים ולשלום אַהיים און טו דעם שידוך. דו ביזט אַרויס זכאי בדין, די גזירה מוז בטל ווערען.

און אויף מאָרגענדיגען טאָג איז אָנגעקומען אַ כרוז פונ׳ם מלך: אַז די גזירה פון איינצאָהלען די פיר הונדערט גילדען פאַר יעדען טאָכטערס חתו־נה איז בטל ומבוטל.

דער רבי אלימלך אָבער, ווייל ער האָט געמשפט כביכול׳ן אַליין, האָט שוין מעהר נישט געקאָנט זיין דער מלך המשיח און די גאולה איז ווידער נדחה געוואָרען עד עת קץ.

דער גרויסער יוד

(תלמודישע באַלאַדע)

— פון —

מ. מ. דאַליצקי

אַמאָל איז גאָט געוואָרען בייז
און האָט קיין רעגען נישט געשיקט.
די לופט איז זודיג הייס.
מען פרעגעלט זיך אין שווייס;
עס ברענט, עס שטיקט,
נישטאָ אַפילו טוי ביינאַכט,
און יודען געהען אויס פערשמאַכט,
פער׳חושך׳ט און פער׳צער׳ט:
די תבואות ווערען אויסגעדאַרט,
די ברונימס זענען לעהר —
מען וויינט, מען לאָזט אין שוהל אַ טרעהר,
מען וועקט גאָט׳ס רחמים אַלע טאָג
מיט יאָמער און מיט קלאָג,
און דאָרט אין הימעל ער
קיין תפלה הערט נישט מעהר.
פערשלאָסען זיצט ער הויך און טיף
און לאָזט קיין רעגען נישט אַ טריף.

די גרעסטע לייט פון שטאָט,
די פרומסטע וואָס די עדה האָט,
איצט פאַלען צו צו גאָט:
— אַ רחום ביזטו אַלע מאָל געווען!
ווי ווילסטו אונז פערטיליגען אַצינד?
אָ, זאָל עס נישט געשעהען!

צו חלום קומט אַ מלאך דורך ווינד
צו זיי אין אַ געוויסער נאַכט:
„אויב רעגען ווילט איהר האָבען גלייך,
געהט גיך צום אייזעל־טרייבער דאָרט
און טרעט נישט אָפּ פון אָרט,
ביז ער זאָל בעטען גאָט פאַר אייך
און קומען רעגען וועט אויף גיך!״...

— דער „אייזעל־טרייבער״? ווער?..
מען קלערט, מען טראַכט,
אַ שעהנע ווילע נעמט
ביז זיי אָן איהם דערמאָנען זיך,
אַ יוד אַ קבצן גאָר,
צוקודעלט תמיד און פערקלעמט,
וואָס אַרבייט ביטער שווער
צוזאַמען מיט זיין אייזעל און אַליין,
און קיינמאָל האָט ער צייט
צו לערנען תורה און פערשטעהען;
אַ פשוט׳ער עם־הארץ, ווי עס ווערט בעטראַכט

דער מלאך אָבער הייסט, דאָס איז געבאָט...
און באַלד ביים ערשטען קרעה פון האָן,
ווי נאָר פערגאַנגען ווערט די נאַכט,
די פרומסטע און די גרעסטע לייט
פון יענער שטאָט,
די שעהנסטע בגדים טוען אָן
און לאָזען זיך אַוועק
אויף גאָט׳ס בעראָט...

זיי טרעפען דאָרט אַ יודעל אָן
פער׳חושך׳ט און פערדאַרט;
דאָס פנים אויסגעצויגען, בלייך,
די אויגען אָבער ווייך
און רוהיג, מילד און צאַרט.
פערוואונדערט און דערשטוינט
קוקט ער אָן זיינע געסט,
ווי קומען זיי צו איהם אין היים,
וואו דלות וואוינט
און רייכע מיידען אויס ווי פעסט?..
זיי פרעגען איהם: — וואָס איז דיין טון?
לערנסט דו נישט תורה אין געהיים?..
כמעט צומישט ווערט ער
און רופט זיך אָן:
„ווי קום צו תורה איך,
וואָס מוז אַזוי זיך פלאָגען שווער?...
אַנ׳אייזעל האָב געהאַט איך אין פאַרמעג,
וואָס איך פערדינגען פלעג
אויף שעה׳ן און אויף טעג
און שפּייזען מיין געזינד,
און האָב איהם נישט אַצינד״...
זיי פרעגען ווייטער: — זענען דאָס
די אַלע גרויסע מעשים, וואָס
דו קענסט דערצעהלען וועגען זיך
און גאַרנישט מעהר?..
מיר בעטען און בעשווערען דיך,
דערצעהל אונז ווער דו ביזט,
מיט וואָס געפעלסטו גאָט,
וואָס דורך אַ מלאך האָט
געהייסען קומען ער צו דיר?
דאָס איז דאָך נישט אומזיסט!..

ער טוט אַ וויל אַ קלער
און ענטפערט זיי עניוותדיג און פרום:
געקומען איז אַ פרוי צו מיר
פון שטעטעל דאָ אַרום
און דינגט פאַר שקלים צוויי
מיין אייזעל פאַר איהר פעלד.
זי קומט דערנאָך צוריק
און צאָהלט מיר אָפּ דאָס געלד
פאַר יענע אַרבייטס־טעג.
איך טו אויף איהר אַ בליק,
און זעה ווי בלאַס זי איז און פרעג
וואָס איז אַזוינס מיט איהר געשעהען?
זי ענטפערט מיט געוויין:
— מיין מאַן, דער שפּייזער פון מיין הויז
שוין לאַנג אין תפיסה זיצט,
האָב איך מיין פעלד פערזייעט אַליין...
אויך איך וועל האָבען גליק
און מיר דאָס יאָהר געראָט,
ווי פריהער איז געווען —
גלייך נעהם איך איהם אַרויס...
איך פרעג איהר איצט:
„און ווי וועט זיין, אַז גאָט
וועט חס ושלום גאָר
נישט שיקען אַ געראָטען יאָהר?״
זי ענטפערט מיט אַ ציטער מיר,
מיין האַרץ ריהרט אויף איהר שטים:
— איך לאָז מיך דאַן אוועק
און קלאַפּ אין טיר
פון זיינע וועכטער און איך ווער
ביי זיי אַ שקלאַפין פאַר מיין ברויט,
אַבי בעפרייען זאָל מען איהם
און זאָל פון הונגער רעטען ער
די קליינע קינדערלעך אין נויט...
איך זעה מיט וועה און שרעק
די פרוי ביים זינקען האַלט;
נישט ווייט פון איהר אַ שפּאַן
פערוויקעלט ליגט די שלאַנג פון זינד,
וואָס רויבט אַוועק איהר וועלט.
איך לויף אין מאַרק געשווינד,
מיין אייזעל דאָרטען באַלד
פערקויפט האָב איך
דעם ערשטען קונה גיך,
איך גיב דער פרוי דאָס געלד
און זי קויפט אויס איהר מאַן,
און ווי איהר קוקט מיך אָן אַצינד,
אַנשטאָט מיין אייזעל, אַרבייט איך אַליין״...

פערוואונדערט בלייבען שטעהן
די גרויסע לייט פון שטאָט.
זיי פאַלען מיט געוויין
און קושען זיינע שיך:
אָ, גרויסער יוד, מיר בעטען דיך:
שפּרייט אויס די הענט צו גאָט
און זאָל אַ רעגען געהן!..

אַקראַנץ־פּערל פון תלמוד און מד״ש

איך האָב קיינמאָל נישט געזאָגט קיין זאַך, אַז איך זאָל דאַרפען זיך אומקוקען, ווער עס שטעהט פון הינטען און הערט זיך צו, וואָס איך רעד.
(שבת קי״ח)

* * *

נאָר וועגען אַ זאַך, וואָס ס׳איז בעקומען מיט אַנ׳אויפקלערונג, האָט זיך דער פסוק מטריח געווען און געשריבען. (פסחים י״ח).

* * *

שעהנע קליידער זענען טייער פאַר דעם, וואָס נוכט זיך שעהן אָנצוטון. (שבת י).
(שבת י.)

* * *

ווער זענען דאָס די יעניגע, וואָס מיר בענוצען זיך מיט זייער פערמעגען און זייער נאָמען דערמאָ־נען מיר גאָר נישט.

(הוריות י״ד)

* * *

נאָך זיינע אויסגעוויינטע אויגען קאָן מען דערקענען, אַז ער האָט זיך אויפגעהאָדעוועט ביי אַ מאַמען אַנ׳אַלמנה.

(קידושין ל״א)

עס קומט צו א מענשען זיין אומשולד דורך אַנ׳אומשולדיגען, און זיין שולד דורך אַ — שול־דיגען.

(שבת ל״ב)

* * *

די טראַדיציע איז אַ פערהיטונג־צוים פאַר דער תורה. (אבות פ״ג).

געהט דיר גוט — געניס;
געהט דיר שלעכט — בעגרייף,
אַז ביידע זענען פון גאָטס האַנד,
און דער מענש קאָן קיינמאָל נישט וויסען,
וואָס דער מאָרגען קאָן איהם ברענגען.

(קהלת ז. י״ד)

געזאַמעלט דורך אברהם שלעווינגער

היט זיך פאר שווינדזוכט / מעדיצינישע שמועסן

פון ד"ר ד. קאגאן

די ערשטע סימנים פון שווינדזוכט זענען אייגענטליך נישט קיין פיל זאגענדע, ווייל הוסטען, שמערצען אין ברוסט און צווישען די „לאפעטקעס" א.א.וו. קאנען פארקומען ביי א סך אנדערע קראנקהייטען און אפילו ביי אן׳איינפאכער אדער שווערע פערקילונגען.

עס זענען אבער דא נאך א גאנצע רייה אנדערע סמנים, וואס קאנען זיך ווארפען דעם קראנקען אין די אויגען און דאך זאגען זיי נישט פיל, נישט דעם קראנקען און נישט דעם דאקטאר.

זער ווייזט עס נישט צב״ש, אז שווינדזוכט איז פערבונדען מיט אפעטיטלאזיגקייט, אז די קראנקע פערלירען יעדען אינטערעס צו דער אכילה, אז קיין שום מאכל שמעקט זיי נישט און אז זיי קאנען ארום גערן גאנצע טעג און עס זאל זיי נישט מאהנען צום עסען.

אפעטיטלאזיגקייט איז אבער פערבונדען מיט אזוי פיל קראנקהייטען, אז דער קראנקער האט קיין שום רעכט נישט נאר פון אפעטיטלאזיגקייט צו ציהען דעם שלוס, אז ער האט אומבעדינגט שווינדזוכט, ווייל מיר דאכט זיך, אז עס איז כמעט נישטא קיין שום קראנקהייט מיט דער אויסנאהם אפשר פון צוקער־קראנקהייטען, ווערים־קראנקהייטען און גוידער, וועלכע זאל נישט זיין פערבונדען מיט אפעטיטלאזיגקייט.

דאס נישט עסען ברענגט מיט זיך שוין ממילא אלס פועל יוצא אנ׳אנדער סימפטאם און דאס איז די אפגעמאגערטקייט און די אויסצערונג. דער סימן איז אבער אויך נישט ספעציפיש כאראקטעריסטיש פאר שווינדזוכט. אויך ביי אנדערע חולאת׳ן ווי ביי די פערשידענע מאגען־ און געדערים־קראנקהייטען, ראק פון פערשידענסטע ארגאנען, ביים גוידער א.א.וו. ווערען די קראנקע מאגער און אויסגעצערט און זעהען א סך מאל אויס כגרגרות דרבי צדוק.

בלאסקייט און בלוט־ארעמקייט געהען אויך בעארעמט מיט שווינדזוכט. זיי געהען אבער האנט ביי האנט מיט פערשידענע פערדייאונגס־קראנקהייטען, ראק, רעוומאטיזם, נירען און בלוט־קראנקהייטען א. א. וו.

וואס דעם קראנקען ווארפט זיך בעזונדערס אין די אויגען אריין איז די מידקייט, מאטקייט, שוואכקייט און דאס פערלירען פון אינטערעס צו יעדער ארבייט און יעדער בעשעפטיגונג, ווייל יעדע מינדסטע אנשטרענגונג, די לייכטסטע ארבייט מאכען איהם פיהלען נישט מעהר בעקוועם און מאטערען איהם אויס.

וואס פאר אנדערע קראנקהייטען איז נישט זעהר כאראקטעריסטיש — איז דאס פיבערען אין די אווענדען, און דאס מערקווירדיגסטע דערביי איז, דאס, וואס אזוי לאנג ווי די קראנקע ווייסען נישט פונ׳ם פיבער, פיהלען זיי איהם נישט, ווערען זיי אבער געוואויר, אז די קראנקהייט קאן זיין פערבונדען מיט פיבער, אזוי הויבען זיי אן אין די אווענדען צו פיהלען ווארעם און אפילו הייס, דאס פנים ווערט ביי זיי צעפלאמט און אין די באקען שפילט די שעהנסטע פארב.

איינער פון די אומאנגענעהמסטע סימפטאמען פון שווינדזוכט איז דאס שוויצען ביינאכט. פארטאג ווערען די קראנקע מייסטענס בעגאסען מיט שווייס און דאס שוויצען צווינגט זיי זיך אויפצוכאפען פונ׳ם טיפסטען זיסטען און געשמאקסטען שלאף, אבער אפילו דאס שוויצען איז נישט כאראקטעריסטיש נאר פאר דער שווינדזוכט אליין, ווייל עס קאן פארקומען אויך ביי אנדערע קראנקהייטען און דער קראנקער דארף זיך נישט שרעקען, ווען ער בעמערקט ביי זיך אפילו א פאר פון די אויסגערעכנטע סימפטאמען.

עס איז אבער פון דער צווייטער זייט א גרויס פערברעכען פונ׳ם קראנקען ווען ער פערנאכלעסיגט זיך און שענקט די סמנים קיין שום אויפמערקזאמקייט נישט, ווארום נישט איינמאל איז שוין א גארנישט, א קלייניגקייט, אנ׳איינפאכע פערקילונג אדער גאר א מאגען־קאטאר מגולגל געווארען מיט דער צייט אין א שווינדזוכט און ארומגעקוקט האט מען זיך, ווען זי איז פערקראכען שוין גאר אין די ווייטע דרכים.

איינער פון די וויכטיגסטע סימפטאמען פון שווינדזוכט — איז דער הוסט, וועלכער מוטשעט די קראנקע אלע צייטען פון א גאנץ יאהר, ספעציעל איז ער זיך אבער אין איהם נוקם ביינאכט, געוועהנליך איז דער הוסט א „נאסער" און דער קראנקער ווארפט ארויס א סך ליחות אדער פליאגמע, ער קאן אבער זיין א טרוקענער, ד.ה. אהן שום אויסוואורף, און דאן דערגייט ער גאר דעם קראנקען די יאהרען.

מען דארף בכלל וויסען, אז אפילו די גרעסערע לונגען־בלוטונגען זענען אן און פאר זיך גארנישט אזוי געפעהרליך ווי די קראנקע מיינען, ווארום דא קומט נישט אן אויף דער מענגע פונ׳ם פערלוירענעם בלוט, דאס פערלוירענע בלוט געווינט דער קראנקער זעהר גיך צוריק, ווארום דער אפאראט וואס ארבייט אויס בלוט אין מענשליכען קערפער, זיצט נישט מיט קיין פערלייגטע הענד און בילדעט צוריק אויף דאס פערלוירענע בלוט אין משך פון א פאר טעג.

ביי לונגען־בלוטונגען פון שווינדזיכטיגע קראנקע קומט עס אן מעהר אויף דעם לונגען־מאטעריאל ווייל די בלוטונגען בעווייזען נאר דעם טרויעריגען פאקט, אז דאס לונגען־געוועב איז צו גרונד געגאנגען און פערניכטעט געווארען און אלץ וועניגער אטעמונגס־מאטעריאל בלייבט דעם קראנקען. 3

עס זענען נאך פערהאן א גאנצע רייה סימנים פון שווינדזוכט, אויף וועלכע איך וועל זיך דא נישט אפשטעלען, ווייל זיי וועלען דעם לעזער נישט אינטערעסירען, ערשטענס דערפאר, ווייל זיי זענען זעהר קאמפליצירט, און, צווייטענס זענען זיי פערבונדען מיט זעהר קאמפליצירטע אונטערזוכונגען, וועלכע דער לעזער קאן בשום אופן און אליין נישט אויספיהרען. 3

די זיכערסטע פעסטשטעלונג פון שווינדזוכט איז נאר דאן, ווען מען געפינט אין שפייעכץ דעם „בעל דבר" אליין, ד.ה. דעם טובערקולאז־באציל. געפינט מען אין שפייעכץ דעם טובערקול־באציל נישט, האט מען נאך קיין רעכט נישט פאר זיכער אויסצושליסען שווינדזוכט, ווייל מען קאן זוכען א פאר מאל און דעם מחבל נישט געפונען און ביי א מעהר־מאליגער אונטערזוכונג זאל זיך דאך איינגעבען דעם מחבל צו געפונען. געפינט מען איהם אבער יא, קאן שוין קיין שום ספק נישט זיין, אז עס האנדעלט זיך אום שווינדזוכט.

יעדער מענש, וואס הוסט א לענגערע צייט אונטער, זאל זיך דערום מאכען פאר א חוק ולא יעבור אוועקשיקען זיין שפייעכץ צום דאקטאר פאר אן אונטערזוכונג, ווען דער מיקראסקאפ פסקענען „טריפה", וועט זיך יענער סטארען די קראנקהייט מיט אלע מעגליכקייטען אפצושטעלען.

„מענדעל, ווער א מיליאנער!"

(שטיפעריי)

פון ב. קאוונער

— מענדעל, לייג אוועק די צייטונג, איך וויל מיט דיר עפעס רעדען.

— וואס קענסטו מיט מיר רעדען?

— וועגען געשעפטען.

— ווי קומען צו דיר געשעפטען?

— גענוג שוין! לייג אוועק די צייטונג און הער מיך אויס.

האב איך אוועקגעלעגט די צייטונג און זיך צוגערוקט נעהנטער צו יענטען.

האט יענטע געעפענט דאס מויל איהרס און געפרעגט:

— מענדעל, ווי געהען היינט ביי דיר די געשעפטען? שלעכט אדער גוט?

— גוט אין דר׳ערד! — האב איך געענטפערט מיט א זיפץ.

— האב איך פאר דיר א פלאן, וואס קען דיך רייך מאכען; וואס קען דיך מאכען פאר א מיליאנער: אזא פלאן...

— דיינע פלענער! דו הייסט דאך מיך ווערען אזא אקטיאר ווי אל. דזשאלסאן; ווי ראמאן־נאווארא; ווי באראטאוו. דיינע פלענער קריכען מיר שוין פון האלז!..

— איצט, מענדעל, האב איך גאר אנ׳אנדער פלאן, א געשעפט־פלאן; אויב דער פלאן וועט דורכגעהן, וועסטו זיכער ווערען איינער פון די גרעסטע מיליאנערען, אויב טאקע נישט דער גרעסטער! הענרי פארד און ראקפעלער און מארגאן וועלען זיין ארימעלייט, קבצנים, אביונים געגען דיר, אבער...

— וואס „אבער"? דארט, וואו עס איז שוין דא אנ׳„אבער" איז שוין נישט גוט.

— איך וועל דיר זאגען, מענדעל, דעם אמת׳ן אמת: איך האב מורא אז דו אליין וועסט זיך נישט קענען קיין עצה געבען מיט דעם פלאן; דער פלאן איז אזוי גרויס, אזוי,...

— לאמיר שוין הערען דעם פלאן.

— איידער איך גיב דיר איבער דעם פלאן, מוזסטו מיר צוזאגען, אז דו וועסט אריינגעהמען צוויי שותפים צום געשעפט, איך וויל, אז דו זאלסט צוציהען דעם אלטען פישעל דוד׳ן און דעם ה׳ עטינגער.

— פאר וואס עפעס דעם ה׳ עטינגער? ער איז דאך א פרעמדער צו אונז?

— ער איז אבער מיין בעסטער פריינדינס א מאן, דארף מען איהם געבען א שאנס רייך צו ווערען.

— קען מען דאך בעסער אריינגעהמען פאר שותפים אונזער איידים און פינע׳ן, דאך, ווי זאגט מען עס, אייגענע קינדער.

— דו האסט טאקע רעכט, מענדעל. גוט, וואס דו האסט מיך דערמאהנט. מיר וועלען טאקע געבען א שאנס אונזערע קינדער רייך צו ווערען, נישט קיין פרעמדע... אבער דער פלאן איז אזוי גרויס, אז מען קען אפילו צוציהען צו איהם פופציג שותפים, און אלע וועלע זמאכען מיליאנען.

— יענטע, טו מיר א טובה, און ציה נישט ארויס פון מיר די עצמות; קום ארויס מיט לשון; זאג מיר אויס דעם פלאן; עס קען זעהר מעגליך זיין אז דער פלאן איז ווערט א שמיץ אן דער ערד!

— אט איז דער פלאן: דער רעזערוואואר וואס שטעלט צו וואסער פאר ניו־יארק איז צום פערקויפען. דער אלטער פישעל דוד האט היינט אין דער פריה פאר מיר פארגעלעזען דאס גאנצע שטיקעל נייעס פון א צייטונג, דאס שטיקעל נייעס האט זיך געלייגט... שא! אט האב איך עס אויסגעריסען פון צייטונג, אט איז עס, לייען עס איבער, וועסטו וויסען וועגען וואס עס האנדעלט זיך דא.

און יענטע האט מיר דערלאנגט א שטיקעל צייטונג און איך האב גענומען לייענען:

„דער רעזערוואואר, וואס שטעלט צו וואסער פאר גאנץ ניו־יארק און אומגעגענד, איז צום פערקויפען".

ווייטער איז געשטאנען:

„אפשר דארפט איהר האבען א גוטען וואסער־רעזערוואואר? איהר קאנט איצט כאפען א מציאה, דריי שטעטלעך אין ניו־יארק, סטייט, קלייבען זיך צו פערקויפען דעם וואסער־רעזערוואואר, פון די קעטסקיל־בערג, די טעג דארף פארקומען די ליציטאציע. דער וואסער־רעזערוואואר נעהמט אריין אין זיך הונדערט און דרייסיג טויזענד מיליאן גאלאן וואסער. גיט א פאהר אריבער אין קינגסטאן, וואו די ליציטאציע וועט פארקומען וועט איהר קענען אפקויפען די גאנצע חתונה אין גלייכען געלד; האלב בחנם; איהר וועט איהם טאקע באלד קענען אהיים נעהמען מיט זיך. דער רעזערוואואר איז צום פערקויפען, ווייל דער אייגענטימער צאהלט נישט קיין „מיטע", און דער אייגענטימער איז די שטאט ניו־יארק, און די שטאט ניו־יארק צאהלט נישט קיין „מיטע" צו די שטעטלעך צו וועמען עס בעלאנגט דאס לאנד, וואו דער רעזערוואואר געפינט זיך. איצט ווילען די דריי רעפובליקאנישע שטעטלעך פערקויפען דעם ריזיגען וואסער־רעזערוואואר פאר די „מיטע" וואס זיי קומט".

איבערגעלייענט דאס טשיקאווע שטיקעל נייעס זאגט צו מיר יענטע:

— מענדעל, מיין פלאן איז, אז דו זאלסט אריבערפאהרען צו דער ליציטאציע און אפקויפען דעם רעזערוואואר; דו וועסט איהם קריגען פאר א קלייניגקייט. און אז דו וועסט ווערען דער בעל־הבית פון דעם גאנצען וואסער, וואס ניו־יארק דארף האבען, וועסטו קריגען אלע געלדער, וואס די זיבען מיליאן מענשען צאהלען. עס איז אויסגערעכענט, געווארען, אז ניו־יארק נעהמט אריין נישט ווינציגער ווי זעכציג מיליאן דאלאר א יאהר פאר וואסער; וועט דאס געלד אריינפאלען צו דיר, אין דיין קעשענע, און אזוי ווי דו וועסט זיין דער אייגענטימער, וועסטו קענען העכערען דעם פרייז אויך, וועט דיר די חתונה אריינטראגען נאך א צעהן מיליאן דאלאר א יאהר... וועט עס שוין הייסען 70 מיליאן דאלאר א יאהר... האסטו עפעס א בעגריף, מענדעל, וואס מען קען אויפטון מיט זיבעציג מיליאן דאלאר? און פערגעס נישט, מענדעל, אז דאס איז נישט אויף איין יאהר, דאס איז אויף אייביג, און אז מיר וועלען שטארבען, וועט דאס וואסער איבערגעהן צו אונזערע קינדער און אייניקלעך...

— מען קען נישט זאגען, יענטע, דער פלאן איז א גאנץ גוטער!

— איך מאך א וועט! וואס דען, ארויסקוקען די אויגען ביז מען פערקויפט א מעטער סחורה? נישטא קיין בעסער געשעפט, מענדעל, ווי אפקויפען דעם רעזערוואואר! רעד זיך דורך מיט׳ן איידעם מיט פינע׳ן מיט פישעל דוד׳ען און מאך א סוף! לאז דאס נישט אפ, מענדעל, וועסט שפעטער חרטה האבען!

— וויפיל דענקסטו דארף קאסטען אזא רעזערוואואר?

— נישט קיין סך, — ענטפערט יענטע.

— למשל?

— פישעל דוד זאגט, אז מען קען עס קריגען פאר א שיבוש. ...

— דאך...

— פאר א פופציג מיליאן דאלאר.

— מילא, וועל איך זיך דורכרעדען היינט ביינאכט מיט אונזער איידעם וועגען דעם.

— און מיט פינע׳ן אויך.

— מיט פינע׳ן אויך! 3

— און מיט׳ן הער עטינגער?

— אוודאי!

יענטעס אויגען האבען גענומען ...

פון יודישן הומאר-אוצר

גוי׳אישע דאגות...

גוים זענען געזעסען אין א שענק און האבען צווישען זיך גערעדט:

— אונזער שענקער איז א קלוגער, צי א נאר?

— געוויס א נאר — האט זיך איינער אנגערופען — ווייל ער האט בראנפען און טרינקט נישט אליין, נאר ער פערקויפט אנ׳אנדערען.

— שווייג — האבען זיך אלע צו איהם אנגערופען, ער וועט דערהערען, וואס מיר רעדען וועט ער אויפהערען אונז בראנפען צו פערקויפען...

א יוד א בעל חשבון

דער דאקטאר האט געזאגט צו זיינעם א פאציענט:

— מ׳דארף אונטערזוכען דיין אורין.

האט איהם דער חולה צומארגענס געבראכט א גרויסען טאפ מיט אורין. דער דאקטאר איז אין כעס געווארען און האט זיך אנגערופען:

— האסט געדארפט ברענגען א גאנצען צעבער...

דער יוד האט אויף דעם גארנישט געענטפערט.

דער דאקטאר האט דערווייל געמאכט א אנאליזע פונ׳ם אורין און האט געזאגט דעם יודען:

— „דיין אורין ווייזט גארנישט... דו ביזט פולשטענדיג געזונד".

איז דער יוד אויף שנעל ארויסגעלאפען פון דאקטאר און איז מיט א גרויס שמחה ארויפגעלאפען צו זיך אין שטוב און האט געזאגט צו זיין ווייב:

— מעגסט זיך פרעהען, איך, דו און די קינדער זענען מיר אלע ברוך־השם געזונד...

דער שכל פון יודענעם

א קינד איז קראנק געווארען.

זענען געקומען עטליכע מוהמעס מבקר חולה זיין דאס קינד און אגב געגעבען עצות, וואס צו טון.

זאגט איינע:

— מ׳דארף רופען דעם אלטען פעלדשער: ער איז דאך אנ׳אמת׳ער פראפעסאר.

זאגט די אנדערע:

— איך וואלט בעסער געזאגט, מ׳זאל רופען דעם ציגיינער, ס׳איז גאר נישטא נאך איינער צו איהם, וואס זאל אזוי גוט היילען קראנקע קינדער.

רופט זיך אן די דריטע, שוין אביסעל מיט כעס:

— און איך זאג, אז מ׳זאל בעסער פעלד מעסטען און תהילים זאגען: דער אויבערשטער איז דער בעסטער — ציגיינער.

א רב א פחדן

א רב פון אנ׳ארים שטעטעל האט געמוזט אנקומען נאך שטיצע צו די ישובניקעס וואס וואוינען ארום שטעטעל.

האט ער דערצו געהאט א פערדעל און וואגען און פלעגט צו זיי פאהרען.

איינמאל האבען זיך איהם צוריסען די לייצעס, האט ער געבעטען ביים גבאי ער זאל איהם געבען אויף לייצעס.

— צו וואס דארפט איהר רבי, לייצעס — האט איהם דער גבאי געפרעגט — וואס איז אייך די נפקא מינא, אין וועלכען דארף דאס פערד וועט אייך אוועקפיהרען?

— איך האב מורא — האט דער רב געענטפערט טאמער פיהרט ער מיך צוריק אין — שטאט אריין.

נעקליבען פון שר של אש

דער קונדס

הומאָר — סאַטירע

צוזאַמענגעשטעלט דורך א. שאַרפּצינגעל

פּאָליטיק פון דער וואָך

גריפּע.

די וועלט־פּאָליטיק האָט זיך אָפּגעשטעלט אין סאַמע מיטען און נישט צו ריהרען פון אָרט.

אין גאַנץ רעדט מען אַפילו וועגען עפּעס דאַרט אַנ׳ענטוואָפנונג, יענער וויל, אַז דער זאָל זיך ענט־וואָפנען, און דער וויל, אַז יענער זאָל זיך ענט־וואָפנען און ביידע צוזאַמען ווילען גאָר, אַז די אַנדערע זאָלען זיך ענטוואָפנען.

זיצט מען דערוויל בעוואָפענט און מען רעדט און כדי איינער זאָל דעם צווייטען נישט אַריינפּאַ־לען אין די רייד מיט די קולאַקעס — בעוואָפענט מען זיך דערוויל.

דרעהט זיך איצט די פּאָליטיק אַרום אַ נאַריש־קייט, אַנ׳אומזין — ענטוואָפנונג און מען פערגאַכ־לעסיגט די עצם פּאָליטיק, אָהן וועלכע די וועלט קאָן קיין קיום נישט האָבען.

דער תירוץ איז אָבער — גריפּע.

די וועלט־דיפּלאָמאַטען זענען קראַנק אויף גריפּע אַ מגפה!

אַ גערעכטע טענה

יונה: איך האָב דיר שוין צעהן מאָל געבעטען מיר אָפּצוגעבען דאָס געלד, וואָס איך האָב דיר געליהען.

שלמה: און ווי אָפט האָב איך דיך געבעטען בין איך האָב עס געקראָגען?

ניין

קלמן: איז שלמה מיט חנה׳ן נאָך אַלץ אַזוי בעפריינדעט?

זלמן: ניין, זיי זענען שוין פערהייראַט.

האסט רעכט

זוהן: טאַטע, גיב מיר אַ זלאָטע.

פאָטער: שעהמסט זיך נישט, אַזאַ גרויסער בחור ווי דו ביזט צו בעטען א זל.?

זוהן: דו האָסט רעכט טאַטע. גיב מיר טאַקע הונדערט זלאָטעס.

געוויסענהאַפט

אַ ריכטער מאַכט אויפמערקזאַם דעם עדות, אַז ווען ער שווערט מוז ער אַלץ זאָגען וואָס ער אַליין האָט געזעהן און נישט וואָס אימיצער האָט געהערט אַדער געזעהן.

ריכטער: זאָגט מיר, ווען זענט איהר געבוירען?

עדות: דאָס ווייס איך נישט, הער ריכטער. איך ווייס עס בלויז פון די, וואָס האָבען געהערט און געזעהן.

אַ כאָ־אָ־אָכמעה!

זי קומט אַהיים מיט אַ שמחה: זי האָט זיך, זאָגט זי, בעקענט מיט אַ בחור, איז ער עפּעס גאָר אַ צאַצקע.

— און וויפיל געלד האָט ער? — טוט ביי איהר אַ פרעג דער טאַטע איהרער.

ענטפערט זי דעם טאַטען:

— איהר, מענער, זענט עפּעס אַזעלכע מאָדנע נייגעריגע מענשען, דער בחור האָט וועגען דיר אויך געוואָלט וויסען דיזעלבע זאַך.

די צווייטע יוגענט

מען האָט געפרעגט א בעקאַנטען עלטערען אַקטיאָר, וואָס זעהט אויס אַ סך יונגער פון זיינע יאָהרען, צי עס איז פערהאַן עפּעס אַנ׳[illegible]שיד צווישען אַ מאַן פון פופציג און אַ מאַן פון זעכציג.

— עס איז פערהאַן אַנ׳אונטערשיד — האָט דער אקטיאָר געענטפערט, -- אַ מאַן פון פופציג הויבט אָן ווערען גרוי, ווען אָבער ער בעקומט צו־ריק שוואַרצע האָר, איז ער איבער זעכציג

רעדען מוז ער!

מוטער (צו איהר טאָכטער): אויב בעני וועט דיר מאַכען אַ הייראַטס־פּאָרשלאַג זאָג איהם צו רעדען מיט מיר.

טאָכטער: און אויב ער וועט מיר נישט מאַכען קיין הייראַטס־פּאָרשלאַג?

מוטער: דאַן זאָג איהם, אַז איך וויל ער זאָל מיט מיר רעדען.

ער האט מורא

ריכטער: איהר וועט מוזען שווערען, דאָס איהר וועט דערצעהלען דעם אמת.

עדות: אפשר וואָלט איהר מיך בעפרייט פון שווערען. איך האָב אַזוי מורא צו שווערען.

ריכטער: פאַרוואָס האָט איהר אַזוי מורא?

עדות: ווייל יעדעס מאָל וואָס איך האָב גע־שוואוירען בין איך בעשטראָפט געוואָרען.

ס׳איז א נפקא־מינה
אויפ׳ן פּלאַץ, צי איז בוזעם־טאַש

שוין אַ דענקמאָל אויך —
נו, מיר האָבען איצט מיט מזל
אויפגעשטעלט עס איז קאָשטשיושקאָ
אינדערמיטען הויף...

אויפ׳ן פרייהייטס־פּלאַץ דערהויבען
קוקט ער אַלע אָן —
זעהט, ווי ס׳לעבען פון דעם לאָדזער
שלעפּט זיך מאָנאָטאָן —

ווי די הערבסט־פליגען — דאָס זעהט ער —
קריכען מיר דאָ אום,
און אַנ׳אומעט, אַ נודאָטע
שפּאַרט פון אומעטום...

ס׳ליגט אַ שווערקייט אויף די הערצער,
ס׳שטורעמט זיך די לאַסט;
דאַכט זיך, ס׳ערגען זיינע אויגען:
צי אַזוי עס פּאַסט?

וואו איז אונזער האַסט און אימפּעט,
אונזער ברען און קראַפט?...
און עס וואונדערט זיך קאָשטשיושקאָ,
קוקט זיך צו און גאַפט...

גאַפט דאָך אויך דער לאָדזער בירגער
און ביי זיך ער טראַכט:
— ווען אַ פּעקעל מיט „קאָשטשיושקאָ׳ס"
וואָלט זיך איהם געמאַכט!...

יאָקעל בן פּלעקעל.

דאס איז זיין עסען

פערטייטשט

— געה ארויף אין צימער נומער זעקס — האָט דער האָטעל־דירעקטאָר געאָרדענט איינעם פון זיינע יונגלעך, און פרעג, וואָס דער גאַסט וויל דאָרט.

האָט דער יונגעל אָנגעקלאַפּט אין צימער נומער זעקס און געפרעגט האַלב־פערשלאָפען:

— ווילט איהר אַנ׳אַנדער צימער?

— ניין, — האָט דער גאַסט גענומען שרייען מיט כעס — ניין, דעם צימער וואָלט איך נישט געוואָלט בייטען. אָבער, צום טייוועל, דאָ זענען דאָ אַזוי פיל פליגען און איך וואָלט וועלען פון זיי פטור ווערען.

און דאָס יונגעל האָט בעריכטעט צו זיין די־רעקטאָר:

— געווען אין צימער נומער זעקס.

— נו, ער וויל טאקע בייטען זיין צימער? — האָט געפרעגט דער האָטעל־דירעקטאָר.

און דער פערשלאָפענער יונגעל האָט געענט־פערט:

— ניין דעם צימער וויל ער נישט בייטען; ער וויל בייטען די פליגען.

אַ גוטע אורזאַכע

ער: פאַרוואָס מוזטו יעדען שנאַ־צר, וואָס קומט צו אונז געבען צו עסען?

זי: דו ווייסט נישט וואָס פאַר אַ שמחה עס איז ביי מיר ווען אַ מאַן האָט גאָר נישט צו זאָגען געגען מיין געקעכץ.

עס ווערען געזוכט
סטרוזשעס
וואָס זאָלען אָוועקקריגען דאָס שמוץ, וואָס די פּאָליטישע פּאַרטייען האָבען אויף זיך געוואָרפען בעת די סיים־ און סענאַט־וואַהלען.

ער מעג וואַרטען

פרידא, אַ יונג, שעהן מיידעל, איז געווען ביי אונז צוגאַסט.

מיר זענען געזעסען אַרום אַ קליינעם טישעל האָבען געטרונקען קאַפע און גערעדט פון דעם, פון יענעם, איך און מיין פרוי זענען שטענדיג צופרידען ווען פרידא קומט צו אונז צוגאַסט. ליידער קומט זי צו אונז זעהר זעלטען. אַ יונג מייד־על האָט בילכער׳ע זאַכען צו טון ווי צו געהן צו פערהייראַטע פּאָרלעך צו גאַסט.

מיר האָבען זיך אַזוי פערדעדט און נישט בעמערקט ווי די צייט געהט, מיט אַמאָל איז פרידאַ אויפגעשפּרונגען פון אָרט.

— מיין גאָט — האָט זי אויסגערופען, —איך מוז שוין לויפען. איך האָב אויף פינף א זייגער אַ ראַנדקע מיט אַ יונגענמאַן. וויפיל, אייגענטליך איז איצט דער זייגער?

— עס איז זעקס, — האָב איך געענטפערט.

— ערשט זעקס? — האָט פרידא איבערגע־פרעגט — אויב אַזוי, האָב איך דאָך נאָך צייט.

און זי האָט זיך צוריק אַוועקגעזעצט.

זי איז עלטער

דער אלמן האָט צום צווייטען מאָל געהייראַט, געבראַכט אַהיים זיין צווייטע ווייב, און איהר פאָר־געשטעלט פאַר די פעריתומטע קינדער.

— דאָס איז אייער נייע מאַמע, קינדער.

זענען די קינדער, נעבעך, געבליבען שטעהן פערשוויגענע. נאָר דאָס יונגסטע קינד, פון א יאָהר זעקס־זיבען, האָט גוט אָנגעקוקט דער פרעמדער פרוי און בעמערקט צו זיין פאָטער:

— אָבער, פּאַפּאַ, זי איז נישט אזוי נייע ווי דו דענקסט, זי איז עלטער פון מיין אַלטער מאַמאַ...

אט צוליב וואס

עני: ביזטו ווירקליך מיט איהם פערהייראַט?

פעני: יאָ. ער פלעגט מיר אימער נאָכלויפען, איצט בין איך וועניגסטענס פון איהם אָוועק פטור.

שאַרפע קריטיק

בעריל: וואָס זאָגט איהר צו מיין טאָכטערס שטימע? דאָס האָט זי געירשענט פון מיר.

פריינד: אויב דאָס איז אמת, דאַרפט איהר זיין צופרידען וואָס איהר זענט פון איהר פטור געוואָרען.

נישט מעהר ווי א גנב

שפּעט אין דער נאַכט האָט זיך חנה־שרה אויפגעכאַפּט פון איהר שלאָף, און זי האָט דערהערט, ווי אין פראָנט־צימער דורך אַ פענסטער איז אימי־צער אַריין אין הויז, האָט זי דערשראָקען, אָבער גאַנץ שטיל, גענומען וועקען איהר מאַן:

— משה, משה, שטעה אויף.

— וואָס איז? — האָט זיך משה אויפגעכאַפּט דערשראָקען.

און חנה־שרה זאָגט שטיל צו איהר מאַן:

— לויף שנעל אין פראָנט־צימער, אַ גנב איז דאָרט אַריין!

— ניין, איך ריהר זיך נישט פון אָרט — האָט משה געלאַסען געענטפערט — איך ריהר זיך נישט פון אָרט.

— האָסטו מורא?

— וואָס איז דאָ מורא צו האָבען?

— וואָס דען?

— איצט איז דער גנב נישט מעהר ווי אַ גנב. ווען איך, זאָל אָבער אַריינקומען אין פראָנט־צימער קען איך נאָך, חלילה, פון אַ מענשען, וועלכער איז נישט מעהר ווי אַ שטיקעל גנב, מאַכען אַ מערדער, און אַזאַ שווערע זינד, וויל איך אויף מיין געוויסען נישט האָבען.

אפשר

איך בענק און וויין
נאָכ׳ן צאַרטען ריהר
פון דיינע איידעלע
פינגער;
בענקען און וויינען
מאכט אַלעמען אַלט,
מיך, אָבער, מאַכט עס
יונגער.

איך בענק און חיין
נאָך דעם זיסען ריח
פון דיינע גאָלדענע
האָר;
בענקען און וויינען
מאכט אַלעמען ווילד,
מיך, אָבער, מאַכט עס
קלאָר.

איך בענק און וויין
נאָך דיין זיס געזיכט,
דעם זיסטען פון אַלע
געזיכטער;
בענקען און וויינען
מאכט מענשען אומעטיג,
מיך, אָבער, פאַר אַ
דיכטער.

לאַזש־זשע מיך לאַנג
נאָך, אַזוי ווי איצט,
בענקען און גיסען
מיט טרעהרען;
צייט פון מיר
אפשר וועט מיט דער
פּאָרט עפּעס ענדליך
ווערען.

אַ פערזיכערונג

— ס׳ליגט ביי מיר אַנ׳אייביגער שרעק אויפ׳ן האַרצען, אַז איבער מיין שטענדיגען חלש׳ען וועט מען מיך אַמאָל פערכענען פאַר געשטאָרבען, און מען וועט מיך אַזוי בעגראָבען לעבעדיגערהייד.

און דער בראַווער דאָקטאָר האָט זיך געאיילט צו בערוהיגען דער אָרעמער פרוי, און ער האָט געזאָגט:

— מיין ליבע פרוי, איהר האָט גאָרנישט וואָס זיך צו שרעקען, אַזוי לאַנג איך וועל זיין אייער דאָקטאָר, וועט מען אייך זיכער נישט בעגראָבען לע־בעדיגערהייד.

אַ פראַגע אויפ׳ן ארט

אַ יונגעלע פון אַ יאָהר פינף, צייגט אָן זיין פאָטער אויף אַ נעגערטע, וועלכע עס קומט זיי אַנטקעגען:

— זעה פּאַפּא ווי איהר געזיכט איז אויסגע־שמירט אין בלאָטע.

— ס׳איז נישט קיין בלאָטע מיין קינד, — ער־קלערט דער פאָטער זיין יונגעלע — ס׳איז איהר נאַטירליכער קאָליר.

— איז איהר גאַנצער קערפּער אויך אַזוי שוואַרץ? — פרעגט דאָס יונגעלע.

— געוויס מיין קינד — ענטפערט דער פאָ־טער און דאָס יונגעלע פרעגט ווייטער:

— ווי אַזוי ווייסטו דאָס, פּאַפּא?

אין אפגרונט

סענסאציאנעל־טראגישער ראמאן (20

אײן טאג האט דיוואן איהם געטראפען מיט ווינע בריף אין גארטען, וואו ער פלעגט זיך פער־קלויבען און חלומ'ען אין מיטען טאג. ער האט זיך געוואלט אויפהויבען, אבער זי האט זיך גע־זעצט נעבען איהם און האט צו איהם געזאגט:

— אזוי, דו קימערסט זיך מעהר נישט מיט מיר. איך בין נישט מזהר דיין דיוואן, וועמען די האסט שטענדיג דערצעהלט אלע דיינע זארגען.

— ניין, ניין, איך בין דער זעלביגער, דער זעלביגער! — האט ער אויסגערופען און האט זיך פון איהר אפגעקעהרט, כדי זי זאל נישט זעהן, וואס ער האט געלייענט. די בריף זענען געווען פיל מיט ליבע, מיט הייסע, פלאמענדיגע, אויפריי־צענדיגע אויסדרוקען, און זיי האבען געהאט די מאכט אויפרייצען דאס בלוט אפילו פון ווייטען.

נאך דער אויפרעגונג, וואס דער בריף האט אין איהם געמאכט, איז איהם די פרוי דערשינען בעזונדערס שעהן און חנ'עוודיג.

זי איז געזעסען אזוי נאהענט צו איהם, נאכדעם, ווי ער האט דורכגעלייענט סטאפאס בריף, און זי האט אויף איהם געקוקט מיט איהרע שעהנע אויגען.

סטאפאס לעהרע, אז אלע פרויען זענען גלייך, און ווען זיי קומען זיך צוזאמען מיט א מאן, האבען זיי איין אידעע, איז איצט אריין אין זיין קאפ.

פלוצלינג האט ער דערפיהלט, אז זיין ליי־דענשאפט און די אנשטרענגונג זיך צו בעהערשען האט איהם אריינגעטריבען אזוי ווי אין א פיבער.

דיוואן האט זיך דערשרעקען פאר זיין בלאסען פנים, און פעקריצטע צייהן, און זי האט אויסגערופען:

— „א, מיין גוטער זשאן, דו האסט פיבער".

און מיט דער בעוועגונג פון א ליבענדער צארטע מיטער האט זי ארפגענומען דאס גרויסע טוך פון איהרע אקסלען, כדי צו בעדעקען זיין קערפער.

אבער אין דער סעקונדע האט זי דערפיהלט, ווי ער האט זי ארומגעכאפט, צוגעדריקט און בע־דעקט מיט הייסע קושען איהרע אקסלען און איהר האלז...

זי האט קיין צייט נישט געהאט אויסצושריי־ען, זי האט זיך אויך נישט געקענט פערטיידיגען; זי האט איבערהויפט נישט פערשטאנען, וואס דא האט געטראפען, ביז ער איז אנטלאפען, פון איהר און האט געשריען: „איך בין משוגע, משוגע, משוגע!"

אויפ'ן צווייטען טאג האט זשאן אנגעזאגט, אז ער האט בעקומען א בעפעהל פון פאריז צו קומען און דעריבער מוז ער אוועקפאהרען.

די פאמיליע האט בעוויינט, וואס ער דארף אזוי גיך אוועק, אבער ער איז געווען צופרידען, ווייל אין דער הייסער אויפנאהמע, וואס ער האט דאן געהאט, האט זיך אריינגעכאפט דער גייסט פון זיין סטאפא, וואס האט צושטערט זיין גאנצען פרידען. ער האט געמיינט, אז ער האט שוין גע־בראכט א קרבן דערמיט, וואס ער לעבט נישט מיט איהר צוזאמען.

שפעטער, האט ער געטראכט, וועט ער זיך מיט איהר איינגאנצען שיידען און דאן וועט ער קומ'ן א היים, וואו ער וועט קענען קוקן אלעמען גלייך אין די אויגען.

עס איז געווען נאכט.

די גאנצע פאמיליע פון קאסטעל האט שוין געשלאפען אין צעזאר האט זיך אומגעקעהרט, נאכדעם ווי ער האט בעגלייט זיין פלימעניק צו דער באהן.

ווען צעזאר איז צוגעגאנגען צום הויז, האט ער אויפ'ן טרעפ געפונען זיין ווייב זיצענדיג

— דאס ביזטו, דיוואן?

— יא, איך ווארט אויף דיר.

דיוואן, וועלכע איז שטענדיג געווען אפענ־הערציג און פריינדליך צו איהר מאן, איז איצט געווען גאנץ אנדעריש.

און דאס צוליב דער סצענע, וואס זי האט געהאט מיט זשאנ'ען, אדער ווייל זי האט צוגעזעהן די טרעהרען פון דער מוטער, וועלכע האט דעם גאנצען טאג געוויינט?

יעדענפאלס, דיוואן איז נישט מעהר געווען די זעלביגע.

איהר שטים האט זיך אינגאנצען פערענדערט, און איהר פריינדליכקייט איז פון איהר אוועק.

— ווייסטו עפעס? — האט זי געפרעגט איהר מאן, — פארוואס האט ער אונז אזוי גיך פערלאזען?

צעזאר, וועלכער האט פון איהר נישט געקענט האבען קיין סודות, האט מודה געווען, אז אין דעם איז שולדיג א פ ר ו י.

ער האט דערציילט דעם וואונדער, אז די פרוי האט אפילו בשלאסען צו געהן ארבייטען, כדי נישט צו בעלעסטיגען איהר געליבטען.

סענסאציאנעל־עראטישער ראמאן

— יעדער מענש דארף ארבייטען! — האט דיוואן בעמערקט.

— נישט אזא פרוי, ווי זיינע.

— דאן לעבט זשאן מיט א פרוי, וואס טויג נישט צו קיין זאך אין דער וועלט! — האט דיוואן אויסגערופען. — אין דו ביזט איהר געגאנגען זעהן.

— איך שווער דיר, אז זינט זי קען איהם, האט זי מיט קיינעם נישט געהאט צו טון! די ליבע האט איהר אינגאנצען איבערגעמאכט.

אבער דיוואן האט אזא ערליכקייט נישט געקענט פערשטעהן.

אין איהרע אויגען איז דאס א „שלעכטע פרוי" און עס האט איהר שטארק געארגערט, אז איהר זשאן זאל אריינפאלען אין די הענט פון אזא פרוי.

צעזאר האט איהר געוואלט בערוהיגען, און ער האט איהר פערזיכערט, אז אין זשאנס יאהרען טרעפען אזעלכע זאכען.

— דאן זאלען זיי חתונה האבען! — האט זי אויס־געגעפען.

— זיי זענען אבער נישט מעהר צוזאמען, און דאס איז שוין עפעס!

— ניין! — האט דיוואן אויסגערופען. — דער טייוועל לעבט שטענדיג לענגער פון זיין בעשעפער... אויב עס איז אמת, אז זשאן האט ארויסגענומען די פרוי פון שמוץ, האט ער זיך געוויס איינגעשמירט ביי דער ארבייט. עס איז מעגליך, אז ער האט איהר געמאכט בעסער און ערליכער, אבער ווער ווייס, אויב ער אליין איז נישט פערדארבען געווא־ען.

זי האט איהר אויפגעהויבען און איז אריין אין איהר צימער. איצט האט זי געהערט, ווי די באהן איז פערביי־געלאפען און האט געקלאפט און געפייפט.

א פאריז, פאריז! — האט דיוואן אויסגערו־פען. — וואס שיקסטו מיר צו דיר, און וואס שיקסטו אונז צוריק!

קאפיטעל זיבען

ווידער פעראייניגט

עס איז געווען א קאלטער וואלקענדיגער נאכמיטאג.

אין דער ברייטער גאס, וואו עס האט זיך געפונען דאס לאושיר־הויז, וואו פאני האט געאר־בייט איז געווען טונקעל.

זשאן האט געהאט נישט לייכט צו געפינען אין דעם טאג דעם קליינעם גארטען, אין וועלכען עס איז געשטאנען א שעהן הויז מיט דער אויפ־שריפט: „מעבלירטע צימערן — א פאמיליען־פאנסיאן".

פאר דער טיר פון דעם הויז איז געשטא־נען א קליינע דראשקע.

זשאן האט געעפענט די טיר און האט תיכף דערזעהן דעם מענשען, וועמען ער האט געזוכט.

זי איז געזעסען ביי א פענסטער און האט געבלעטערט א גרויס בוך פאר א צווייטער דאמע, וועלכע איז געווען הויך און זעהר רייך געקליידעט.

— וואס ווילט איהר, מיין הער? — האט פאני געפרעגט.

זי האט זיך אויפגעהויבען מיט איבערראשונג און איז צו איהם צוגעגאנגען.

(פארטזעצונג קומט).

אנטייל פון די יודען אין נאוועמבער־אויפשטאנד

(ענדע פון דער 5־טע זייט)

נען אויפ'ן שלאכטפעלד אדער זיי וועלען דינען אין מיליטער כאטש צעהן יאהר, וועלען בעקומען בירגער־רעכט גלייך מיט אלע.

דעם דאזיגען דעקרעט האט מען אומעטום פאר־געלייענט אין די שוהלען פאר קריאת התורה. אין לאדז האט דער „דאזאר באזשניסשני" מיט דער הסכמה פון ראבינאט פערשפרייט דעם דעקרעט צווי־שען די יודען; א סך יודען האבען זיך אויך פער־שריבען ביים פארמירען דעם צעהנטען באטאליאן פון דער בעוועגליכער גווארדיע. לויט די פערשריי־בונגען וואס געפינען זיך אין לאדזער מאגיסטראט ארכיוו האבען די יודען געמוזט צושטעלען צעהנ־טויזענד פעלצלעך פאר'ן פוילישען מיליטער, פון וועלכע ס'איז אויסגעקומען אויף דער לאדזער קהלה באר 14 שטיק. דער לאדזער יוד באראווסקי, איז געווען דער צושטעלער פון די פעלצלעך. לאדזער יודען האבען אויך דעם פיר־פאכען רעקרוטען־שטייער געצאהלט, אויף אויסריכטען דאס ערשטע מאזו־רענפולק (לייכטע רייטערס) האט די זגערזשער קהלה געגעבען גאנצע 900 גילדען. יודען האבען געשמוגעלט, איינשטעלענדיג זיך דאס אייגענע לעבען געוועהר און אמוניציע איבער דער גרעניץ פאר דעם פוילישען מיליטער, ווי אין קאליש, לענטשיץ, קאניך, טשענסטאכאוו, זשארקי, אזוי אויך האבען געטון די יודען פון יענדזשעיעוו, פון שעראדז, און פון א סך אנדערע שטעט, וואס האבען זיך געפו־נען ביי דער פרייסישער אדער עסטרייכישער גרע־ניץ. אין זדונסקא וואליא האט די קהלה אויסגע־צאהלט דעם „זשאלד" די זעלנער פון דעם ניי־פארמירטען אכטען פיעכאטע פולק, און אויך געגע־בען לייווענט און סחורה פון אייגענער פאבריקאציע אויף הלבשה פאר די זעלנער. טוך האבען ווידער די יודען אין טאמאשאוו געגעבען. פלאצקער יודען האבען צוגעשטעלט פערד פאר דער פוילישער אר־מעי און לובלינער יודען ווידער מאנטלען א־א־וו.

דער ספעציעלער צוזאמענפאהר פון די קהלות פון קראקאווער וואיעוואודזטווע וועלכע איז פארגע־קומען אין וואודיסלאוו האט בעשלאסען צו שטיצען די פאווסטאניע מיט געלד און מענשען. 850 מאן האט געציילט אסטראווסקיס יודישער לעגיאן, וועל־כער האט זיך גאנץ בעזונדערס אויסגעצייכענט מיט זיין טאפפערקייט און העלדישקייט אויפ'ן פראנט בעצאהלענדיג מיט זייער בלוט און לעבען ביים פערטיידיגען די רעזידענץ אויף דער טשערניא־קאווסקא און מאקאטאווער ראגאטקע, ווי עס בע־שטעטיגט דער אינזשיניער פולקאוויק ווילסאן, וועל־כער האט בייגעוואוינט דעם רוסישען שטורעם אויף ווארשע (7—6 ווזשעשען).

נישט ווייניגער האבען זיך אויסגעצייכענט ביים פערטיידיגען די פוילישע ערד די איבעריגע יודען וואס האבען געדינט אין דער רעגולערער ארמעי, מיט זייער פערגאסען בלוט האבען זיי געחתמעט זייער ליבע צו פוילען, וואס די פרייוויליגע יודישע אפיצירען הערניש, בלומענפעלד, האלענדערסקי, און לובלינער בעשטעטיגען דאס אין זייערע בעשריי־בונגען פון דער פאווסטאניע.

די איבריגע יודען ווידער, וואס האבען געדינט אין דער „זיכערהייטס־וואך" האבען אויך געוויסע האפט אויסגעפיהרט זייער חוב אויכ'ן שלאכט־פעלד, בעשטעטיגט אסטראווסקי. זיי האבען געמאכט שאנסען, געקאפעט אקאפעס, טראנספארטירט די קראנקע און פערוואונדעטע זעלנער אויפ'ן שלאכט־פעלד אין די שפיטעלער אריין, געפיהרט אמוניציע און אז. וו.

מיט איין ווארט: די יודען האבען זיך גע־אפפערט פאר דעם ערפאלג פון אויפשטאנד, מיט'ן לעבען און פערמעגען און טראצדעם וואס אסטראוו־סקי האט נישט קיין יוד פערבאטירט אלס פער־רעטער, האבען אבער די פארטיזאנער פושעט און שאן אין אווגוסטאווער וואיעוואודזטווע געהאנגען כסדר יודען כלומרשט פאר אויסגעבען דעם שונא מיליטערישע סודות. אין לובלין ווידער זענען פאר־געקומען שחיטות אויף יודען אמאל פון די פאלא־קען, אמאל פון די רוסען, אויף דער בעשולדיגונג, אז די יודען האבען בעציהונגען מיט'ן צד שכנגד און שליסליך האט דער סיים דעם 31 מאי 1831 די יודען אויסגעשלאסען פון דער אלגעמיינער קאנ־סקריפציע ארויפלעגענדיג דערפאר אויף זיי א פיר־פאכען שטייער לויט ווי זיי פלעגען צאהלען ביז איצט, און אויסערדעם האבען זיי געמוזט אלגעמיינע קריגס־קאסטען און גרויסע סומעס קאנטריבוציע בעזונדערס צאהלען.

אין 6 ווזשעשען 1831, ווען פאסקעוויטש האט באמבארדירט מיט גרויס עקשנות און פערביסענ־קייט ווארשא איז אין קאמף געפאלען גענעראל סא־ווינסקי און מיט איהם צוזאמען איז געפאלען דער יודישער לעגיאן, וואס האט אונטער זיין קאמאנדע העלדיש געקעמפט.

צווישען די עמיגראנטען, וואס האבען געמוזט פערלאזען דאס לאנד האט זיך אויך געפינען יוזעף בערקאוויטש, וועלכער איז געווען 17 מאל פער־וואונדעט, הערניש, לובלינער, האלענדערסקי און נאך אנדערע יודישע פאטריאטען וואס זענען גע־שטארבען אין דער פרעמד.

—III—

דאס לעבען פון א יודישער אקטריסע

דערצעהלט פון דער בעריהמטער שוישפילערין עמיליע אדלער

געשריבען ספעציעל פאר'ן „נייעם פאלקסבלאט" פון זלמן זילבערצווייג

איך האב אינגאנצען פערגעסען אין דער בענקשאפט צו מיין פאמיליע, וואס פלעגט מיך פרי־הער אזוי אפט בעפאלען און צוליב וואס איך פלעג אזוי אפט פאהרען קיין אמעריקא.

און פארוואס האב איך נישט געוואלט ליבען לאדזש? — אז איך האב דא דערגרייכט דאס גרעסטע און העכסטע. געווען געאכט און געליבט און געשפילט די ערשטע ראלען אין שענסטען יו־דישען טעאטער אין רוסלאנד (ווארום אין אלע אנ־דערע שטעט איז נישט געווען קיין ספעציעלער יודישער טעאטער־בנין).

א בעזונדערען דערפאלג האב איך געהאט אלס „פאניע זארכיס" אין גארדינס „די אמת'ע קראפט", אין אמעריקא האט זיך אין דער דאזיגער ראל אויס־געצייכענט סערא אדלער, פאר וועלכער די פיעסע איז געשריבען געווא־ען. געוויסע טעאטער־מענשען פלעגען גלויבען, אז איך קאפיר דער אמעריקאנער אקטריסע, אבער דער אמת איז, אז גראד די דא־זיגע פיעסע האב איך קיינמאל נישט געזעהען שפי־לען און האב דעם טיפ פון „פאניע זארכיס" ארי־גינעל געשאפען.

איך האב שוין פריהער בעמערקט, אז איך פלעג האבען א בעציהונג צו די ראלען, וועלכע כ'האב געדארפט שפילען, אזוי האב איך א צייט־לאנג נישט געשפילט „סאפא". אזוי האב איך אויך אמאל צעריסען זאלאטארעווסקיס פיעסע „די יודישע אננא קארענינא". די פיעסע איז שוין געווען אנאנסירט. אבער ווען מען איז צוגעטראטען צו די פראבען, האב איך וואס אמאל מעהר איינגעזעהן, אז איך קען נישט „קייען די עברי", עפעס קלעבט זיך נישט א ווארט צו א ווארט. אין דער צייט וואס אין גארדינס פיעסען זענען די ווערטער געקומען ווי פון זיך אליין. איך האב דעריבער פאר כעס צעריסען די פיעסע.

נאכ'ן סעזאן האבען מיר שותפות געמאכט מיט קאמינסקין. דערנאך ארומגעפאהרען מיט אנ'אייגע־נער טרופע און צוריק צו זאנדבערג'ן קיין לאדזש.

איינמאל קומט יוליוס אהיים און דערצעהלט מיר, אז ער געהט איצט מאכען א שריט, וואס וועט איהם אדער ברענגען אנערקענונג אלס גרוי־סער אקטיאר אדער וועט איהם פערשאפען פחיתת־הכבוד.

איך האב גערעכענט, אז עס האנדעלט זיך וועגען ווערען זעלבסטשטענדיגער דירעקטאר אין לאדזש אדער ווארשע און שטעלען אנ'אנדערען רעפערטואר ווי דעם וועלכען מע פלעגט דארט שפילען.

איך האב אבער געהאט א טעות. דאס וואס יו־ליוס האט מיר געזאגט, האט געקלונגען זעהר מאדנע.

יוליוס האט מיר דערצעהלט, אז איינער א יונ־גערמאן, וועלכער דרייט זיך ביים טעאטער, איז געקומען צו איהם און איהם פארגעלעגט, אז ער זאל מיט א גרופע סטודענטען און אנדערע אינטעליגענטע יונגעלייט אויפפיהרען אויף העברעאיש „אוריאל אקאסטא" און גלייכצייטיג שפילען די הויפט־ראל.

ביז דעמאלט האב איך קיינמאל נישט געהערט, אז א יודישער אקטיאר זאל שפילען אויף העברע־איש. דערצו האב איך געוואוסט, אז כאטש יוליוס האט געלערענט אין א חדר קען ער אבער שוואך העברעאיש. איך האב איהם דעריבער געפרעגט ווי אזוי ער נעהמט זיך דאס אונטער.

יוליוס איז געווען בעגייסטערט.

— עס איז א גרויסע זאך — האט ער געזאגט — און איך נעהם זיך דעריבער אונטער אויסצולערנען די ראל.

איך האב צוגעשטימט כאטש מיט א גרויסער מורא אין הארצען.

דער זעלבער יונגערמאן, וועלכער האט יוליוסן פארגעלייגט דעם פלאן, האט באלד דערנאך אנגע־הויבען אפט אריינקומען צו אונז. ער האט געבראכט א ראל אין העברעאיש, געפינטעלט, מיט א יודישער איבערזעצונג איבער'ן העברעאישען טעקסט און האט געלערנט יוליוסן ווי אזוי ארויסצורעדען די הע־ברעאישע ווערטער.

דער דאזיגער יונגערמאן מיט וועלכען מיר זע־נען שפעטער געווארען זעהר ענג פערבונדען — איז געווען דער איצטיגער שרייבער פון מיינע מע־מוארען — זלמן זילבערצווייג.

סצעפּטער און דאלך

פון ש. יאקאבי

אַ סצעפּטער איז אַנ׳אומשולדיגע זאַך. אַ גאָלדען שטעקעלע, פיין געשניצט און בעצירט מיט טייערע שטיינער, און מעהר דארף דאָס שטעקעלע פון גאלד נישט בעדייטען ווי בלויז אַ סימבאל פון א הערשערס מאכט איבער זיין לאַנד און איבער זיינע געטרייע און אומגעטרייע אונטערטאַנען.

און ווער ווייס עס נישט, וואָס עס איז אַ דאָלך? ווער האָט נישט געזעהען אָדער וועניגסטענס געלעזען וועגען אָט דעם שאַרפען, שפּיציגען כלי זין, מיט וועלכען די פערבאָרגענע מערדערהאַנד בענוצט זיך אַזוי גערן און אזוי בעקוועם?

אָבער וואָס קעהר זיך אָן אַ סצעפּטער מיט א דאָלך? וואָס האָט דער שטאָלצער סימבאל פון העכסטער מאכט, וואָס אַ מענש קאָן געניסען, האָבען צו טון מיט דעם פערטערישען מעסער, דעם וואָפען פון מאכטלאָזע פערברעכער? אָט די פשוטע שאלה האָבען זיך טאקע געפרעגט יענע פערזאנען, וואָס האָבען דאָ נישט לאַנג צוריק געפונען ביי אַנ׳אַנטיקען־הענדלער אין פּאַריז דעם מלוכה־סצעפּטער פון דעם סולטאַן אַבדול האַמיד דעם צווייטען. אין דעם פיין געשניצטען סצעפּטער האָבען זיי נעמליך געפונען אַנ׳אויסהוילונג, אין וועלכער עס איז געווען פערבאָרגען אַ פיין געשליפענער שטילעט, אַ זאַך, וועלכע קיינער וואָלט זיך קיינמאל נישט געווען געריכט דאָרט צו געפונען.

דער סצעפּטער מיט דעם דאָלך פון סולטאַן אַבדול האַמיד דעם צווייטען וואַקסט אַזוי אַרום אויס צו אַ סימבאל פון סצעפּטערס בכלל, אָהן אַ חילוק, צי זיי זענען בעוואָפענט מיט אַ כלי זין, וואָס לאָזט זיך ענטדעקען מיט דעם אויג, אָדער זיי זענען לפנים נישט „בעוואָפענט“. דעם סולטאַנס סצעפּטער בעווייזט אונז בולט, אַז עס איז פערהאַן און איז תמיד געווען אַ צוזאַמענהאַנג צווישען דעם העכסטען הערשערטום און דעם נידעריגסטען מאָרד־גרייטשאפט, צווישען דעם סצעפּטער און דאָלך.

צוליב וואָס און קעגען וועמען דער סולטאן אַבדול האַמיד האָט געפיהלט פאר נויטיג צו זיין שטענדיג בעוואָפענט, איז נישט שווער זיך משער צו זיין, האָט דאָך דער מושל געהאַט גאָר אַ סך אויף זיין געוויסען בנוגע אַ גרויסען טייל פון די איהם אונטערטעניגע פעלקער און בעזונדערס האָט ער פיל געזינדיגט בנוגע די באַלקאַן־קריסטען. אויך ער האָט גאַנץ גוט געוואוסט אַז צווישען אָט די געדרודפטע קריסטען געפינען זיך גענוג היצקעפּ, וואָס וועלען גרייט זיין ביי יעדער פּאסיגער געלעגענהייט צו מאַכען אַנ׳איבערפאַל אויף איהם. עס איז אַלזאָ אייגענטליך גאָר נישט אומוואַהרשיינליך, אַז דער סולטאַן איז נישט אזוי פיל אויסען געווען צו בענוצען זיין פערבאָרגענעם דאָלך אַלס אַבוועהר־וואָפען ווי אַלס אַ בעקוועמען מיטעל אין העכסטען נויט־פאַל זיך אַליין צו געבען דעם טויט. און אפשר האָט ער זיך שטילערהייט בענוצט מיט דעם שאַרפען שטאָל, כדי אומבעמערקטערהייט אַמאָל פּטור צו ווערען פון איינעם אָדער דעם אַנדערען פון זיינע מקורבים, הערשער האָבען דאָך פערשידענע מינים פון הויפּס־לייט און דער מין פון יענע, פון וועלכע מ׳וויל אַמאָל גרינדליך פּטור ווערען, געהער נישט צו די זעלטענהייטען אין קיין שום הערשער־הויף, און אַמוועניגסטענס האָט ער געפעהלט אויף די הויפען פון די אַמאָליגע טערקישע זעלבסטהערשער.

יעדענפאלס קאָנען מיר זיך שוין משער זיין, אַז קיין גאַנץ רוהיג לעבען האָט יענער סולטאַן נישט געפיהרט, ווער עס איז רוהיג און ציטערט נישט כסדר פאַר לויערענדע געפאַרען, דער בעזאָרגט זיך נישט מיט געהיימע וואָפען, דער האלט נישט קיין שטילעט אין זיין סצעפּטער. און מיר קאָנען דעם געדאנק נאָך ווייטער פיהרען און אַ קלער טון, אַז די אויסערליכע ווירדע און רוהיגקייט פון טיראַנען און הערשער פון יעדען מין און אויף יעדען געביט איז געוועהנליך אַ מאסקע, הינטער וועלכער עס פערבארגט זיך די אומרוהע פון אַ געוויסען, וואָס איז געפייניגט פון בייזע מחשבות און וואָס ציטערט אין אייביגער שרעק.

טיראַניע איבער אַנדערע איז ווייט נישט אזא זיסער ביסען, ווי עס ווייזט זיך אויס אויפ׳ן קוק. די העכסטע מאכט איבער דעם שיקזאל פון אַנדערע איז אַ ראָלע פון וועלכער אַ חכם וואָלט בעדאַרפט אַנטלויפען ווי פון פייער. זענען טאַקע מייסטענס נישט קיין איבעריג גרויסע חכמים אַלע די, וואָס חלומען פון מאַכט און שטרעבען צו איהר פאַר יעדען פרייז. און נאָך קלענערע חכמים זענען די, וואָס קומענדיג דורך צופאַל אָדער דורך געבורט צו דער הערשער־מאַכט איבער נאַציעס אָדער די, וואָס בעקומען די העכסטע מאַכט־שטעלונג אויף אַ וועלכען עס איז געביט איז געזעלשאפטליכען לעבען, הויבען זיי אָן זיך אַליין צו בעטראַכטען פאַר האַלבע געטער און הויבען אָן צו האַנדלען נישט אויף אַ מענשליכען אופן ווי פשוטע בשר ודם׳ס, נאָר ווי האַלבע געטער זענען מחויב צו האַנדלען. און אַ האַלב־גאָטס גערעכטיגקייט איז געוועהנליך אזוי ווייט פון אמת׳ער גערעכטיגקייט, ווי אַ האַלב־גאָט איז ווייט פון דעם אמת׳ען גאָט.

אזוי קומט עס, אַז דער מושל, דער „האַלב־גאָט“ הויבט אָן צו פערקריכען אין אַלץ מיאוסערע מעשים. ער פערוואַנדעלט זיך ווילענדיג־נישט־ווילענדיג אין א טיראַן, וואָס האָט הנאה פון דעם מאַכט־געפיהל, און לאָזט עס דעם עולם אַלץ ביטערער פיהלען. און דער עולם צאָהלט איהם מיט קנאה, מיט פערדרוס און מיט גליהענדען האַס, וועלכער איז אַ לאַנגע צייט אפשר פערבאַרגען, אָבער מוז פריהער אָדער שפּעטער זיך מאַכען בעמערקבאר, און דאַן הויבט זיך ערשט אָן די אמת׳ע טראַגעדיע פון דעם טיראַן, ער הויבט אָן צו פיהלען די כוואַליע פון האַס, וואָס שלאָגט אַרויף צו איהם פון די טיראַניזירטע מענשען, ער הויבט־אָן אַלץ שטאַרקער צו שרעקען זיך פאַר אָט דער אונזיכטבאַרער כוואַליע, וועלכע לאָזט זיך אַלץ שטאַרקער און דריקענדיגער שפּירען אַרום איהם. און דער טיראַן הויבט אָן צו ציטערען פאַר זיין אייגענעם שאָטען. ער געטרויט נישט מעהר זיינע נאָהענטסטע פריינד, ער פיהלט זיך נישט זיכער אין זיין שטילען שלאָפצימער, עס דאַכט זיך איהם, אַז ער שלינגט סם מיט יעדען ביסען.

און דעם ביטערסטען שרעק, די ביטערסטע אומזיכערקייט פיהלט ער אין זיין אייגענער נשמה, אין זיין אייגענעם געפּלאָגטען געוויסען, ווייל אויך דער טיראַן האָט אַ געוויסען — כאָטש ער טיראַניזירט אויך אָט דעם מאָהנער און פריינד זיינעם אויף דעם שרעקליכסטען אופן. אָבער אין די נעכט ווען ער איז איינזאַם אויף זיין רייכען געלעגער, ווען ער פיהלט זיך אַליין אין אַ וועלט פון שונאים. און קאָרטשעט זיך פאַר חרטה.

אָבער אַרויסווייזען טאָר ער עס נישט. דער טיראַן געפינט זיך שוין אין יענעם סטאַדיום, ווען עס איז נישטאָ קיין צוריק, ווען טויזענד פעדעם בינדען איהם שוין אומצערייסענד מיט זיין פּאָזיציע, און עס בלייבט איהם בלויז איינס, איין מיטעל צו בערוהיגען זיין פון פחד צעטומעלטען מוח: עס בלייבט איהם דער דאָלך אין דעם סצעפּטער.

דער דאָלך, דער דערלייזער, וואָס וועט איהם פערקירצען די מאַטערנישען, ווען די שונאים וועלען איהם איבערפאַלען און קריגען אין זייערע נקמה־זוכענדיגע הענד, דער דאָלך, דער שטילער, פערבאַרבאָר און פּערדעטער, דעמאלט האַלט ער חשבון הנפש געגנער און פערטרויטער גוטער פריינד, וואָס וועט איהם העלפען פערבאַרגענערהייד פּטור צו ווערען פון דעם אָדער יענעם פעררעטער, וואָס געפינט זיך אין זיין נאָהענטסטער סביבה און מאַכט דעם אָנשטעל פון אַ געטרייען דינער. דער שאַרפער, בלייטשטשענדיגער דאָלך, וואָס דרימעלט אין דער הוילע ניש פון סצעפּטער און איז פונדעסטוועגען תמיד גרייט צום רעטענדיגען שפּרונג...

ווי טרויעריג איז דאָס לעבען פון די אַבדול האַמידס, אויף אַלע העכערע און נידעריגערע טראָנען וואו מענש הערשט איבער מענש מיט דער טפשות פון טיראַניע.

שטאָלענע „לונגען“!

אזא מאַשין, וואָס ראַטעוועט מענשען פון דערשטיקט ווערען

מיט איניגע וואָכען צוריק האָבען די צייטונגען בעריכטעט אַ מערקווירדיג שטיקעל נייעס: 2 יונגע מענשען, אַ יונגערמאַן און אַ יונגע פרוי, זענען קראַנק געוואָרען אויף אַ לונגען פּאראליטש דאס ערגסטע דערביי איז געווען, וואָס זייערע אָטעם מוסקולען, ד. ה., די מוסקולען, וואָס קאָנטראָלירען די אָטעם־אָרגאַנען, זענען פּאראַליזירט געוואָרען. מען האָט זיי אַריינגעבראַכט אין אַ שפּיטאָל. צום גליק האָט זיך אין יענעם שפּיטאָל געפונען אַ נייערפונדענע מאַשין, מיט וועלכען מ׳קען אויפהאַלטען דאָס אָטעמען אויף א קינסטליכען אופן. די צרה איז אָבער געווען, וואָס עס איז געווען נאָר איין מאַשין, און אין געפאַהר זענען געווען צוויי מענשען. די דאָקטוירים האָבען געדאַרפט אויף שנעל בעשליסען וועמען פון ד יצוויי צו ראַטעווען.

כידוע איז נישטאָ קיין ערגערע לאַגע אין דער וועלט, ווי ווען מען דאַרף אויסקלייבען צווישען צוויי מענשליכע לעבענס, אָבער, סוף־כל־סוף, האָבען זיי בעשלאָסען צו ראַטעווען דעם יונגענמאַן, דערפאַר, וואָס ער איז געווען אַ טאַטע פון אַ קינד..

אָבער איך וויל דאָ איצט נישט דיסקוטירען די פראַגע, צי די דאָקטוירים האָבען געהאַנדעלט יושר׳דיג, צי נישט.

די אָטעם־מאַשין איז אַ נייע ערפינדונג, קוים זעקס מאָנאַטען אַלט. אויב זי וועט זיך אַרויסווייזען פאַר נוצליך, וועט, מן הסתם, אומעטום זיין גענוג מאַשינען, אַז מעהר זאָל אַזאַ טראַגישער פאַל נישט קאָנען פּאַסירען.

וואָס מיך אינטערעסירט דאָ, איז דאָס, וואָס די דאָזיגע מערקווירדיגע מאַשין בעשטעטיגט נאָכאַמאָל דעם פאַקט, אַז אין דער מאָדערנער מעדיצין ווערען אַריינגעבראַכט, וואָס אַמאָל אַלץ מעהר און מעהר וואונדערליכע מאַשינען; אַז פאַר אַ מאָדערנעם דאָקטאָר איז נישט גענוג, וואָס ער זאָל גרינדליך בעקאַנט זיין מיט׳ן מענשליכען קערפּער. נאָר ער מוז אויך, ביז אַ געוויסען גראַד, זיין אַ שטיקעל אינזשעניער און פיזיקער. אויב נישט, מוז ער אין זיין אַרבייט אָנקומען צום אינזשעניער און פיזיקער.

אין אַ געוויסען זינען איז דער מענש אַ מאַשין, און די אַלע בעוועגונגען פון זיינע אָרגאַנען, דאָס אַרבייטען פון זיינע מוסקולען, קומען פאָר לויט די זעלבע פּרינציפּען, וואָס הערשען אין יעדער מענש־געמאַכטער מאַשין. מען קאָן שוין ביז אַ געוויסען גראַד אויפבויען אַנ׳אויטאָמאַטישען מענשען, אַ גולם, וואָס זאָל נאָכמאַכען די אַלע בעוועגונגען פון אַ לעבעדיגען מענשען. מיט דעם „קליינעם“ חילוק, פערשטעהט זיך, וואָס אַ לעבעדיגער מענש פערמאָגט אין זיך דאָס, וואָס מיר רופען אָן לעבען — אַ זאַך, וואָס נישט מיר ווייסען, וואָס דאָס איז, און וואָס מיר וועלען מן־הסתם קיינמאָל נישט קאָנען נאָכמאַכען.

די אָטעם־מאַשין האָט מען געקאָנט ערפינדען, אַ דאַנק דעם, וואָס דער אָטעם־אַפּאַראַט ביים מענשען אַרבייט אויפ׳ן זעלבען פּרינציפּ, וואָס ווערט אויסגענוצט ביי פיל מאַשינען אין אַ סך ווירטשאַפטליכע אַרבייטען. מען קאָן אויפבויען אַ מעכאַנישען מאָדעל, וואָס זאָל נאָכמאַכען דעם פּראָצעס פון אָטעמען אין אַלע הינזיכטען.

אָט ווי אַנ׳אינזשעניער שטעלט זיך פאָר ווי אַזאַ מעכאַנישער מאָדעל קען אויסקוקען:

צו אַ שטעקען קלאַפּט מען צו איינע אונטער די אַנדערע עטליכע רייפען. פערשטעהט זיך, אַז פרייע זייטען פון די רייפען וועלען נאָכהענגען לויז. די אונטערשטע רייף פערדעקט מען פון אונטען מיט אַ שטיק גומע, אַזוי, אַז ווען די גומע איז נישט אויסגעצויגען זאָל עס ציהען אויף אַרויף. די אַלע רייפען פערדעקט מען אַרום און אַרום מיט אַ טוך. דער שטעקען, די רייפען מיט׳ן טוך פון אויבען שטעלען מיט זיך פאָר דעם רוקען־ביין און דעם ברוסט־קאַסטען. פון אויבען אויפ׳ן טוך איז דאָ אַ קליינע עפענונג דורך וועלכען עס שטעקט אַרויס אַ רעהר און אינעווייניג זענען צו דער רעהר צוגעטשעפּעט צוויי באַלאָנען. די צוויי באַלאָנען וועלען מיט זיך פאָרשטעלען די צוויי לונגען. ווען מען פּלומפּט אויס די לופט, אַזוי, אַז צווישען די באַלאָנען און דעם קינסטליכען ברוסט־קאַסטען זאָל זיך קיין לופט נישט געפינען. קאָן מען מאַכען, אַז דער מאָדעל זאָל זיך אויפפיהרען אַקוראַט ווי די לונגען פון אַ לעבעדיגען מענשען.

ווען עס א׳יז נישטאָ קיין לופט צווישען די באַלאָנען און דעם ברוסט־קאַסטען, פיהלען זיך די באַלאָנען אָן מיט לופט דורכ׳ן לופט־דרוק פון דרויסען. וויל מען, אַז די באַלאָנען זאָלען אַריינגעהמען נאָך מעהר לופט, גיט מען אַ ציה אויס די גומע פון אונטען, עס בלייבט דאַן אינעווייניג מעהר ליידיג פּלאַץ, און מעהר לופט שטראָמט אַריין. דאָס הייסט, אונזערע קינסטליכע לונגען, די באַלאָנען, אָטעמען אַריין לופט; וויל מען, אַז זיי זאָלען אַריינאָטעמען נאָך מעהר לופט, הויבט מען אויף די רייפען. דאָס מאַכט נאָך מעהר פּלאַץ אינעווייניג און די באַלאָנען ווערען נאָך מעהר אָנגעבלאָזען פון דער דרויסענדיגער לופט. וויל מען, אַז די „לונגען“ זאָלען אַרויסאָטעמען, לאָזט מען נאָך די גומע פון אונטען אין רייפען, די גומע און די רייפען דריקען דאַן אויף די לונגען און דאַן מוזען זיי אַרויסאָטעמען.

דער פּראָצעס פון אָטעמען ביים מענשען קומט פאָר אויפ׳ן זעלבען אופן. ווען מיר אָטעמען אַריין, ווייזט זיך, אונז אויס, אַז מיר שלעפּען מיט [illegible]

(ווייטער זעה 15. זייט)

ד״ייכטע מוזיקאַל״ישע פ״ווידערייען

איבער אַנ׳ערנסטען, אבער ווייט נישט מוזיקאַלישען ענין

פון אַ בריף צו מיר פון אַנ׳אַלטען „הזמיר״יסט“ מילא, אַז איהר שרייבט נישט וועגען די לעצטע אינטערעסאַנטע קאָנצערטען איבער וועלכע אייער מיינונג וואָלט געווען אינטערעסאַנט, פאַר מעהרערע לעזער פון אונזער צייטונג, צו וויסען — מוחל, אָבער, אַז איהר זאָגט נישט אַרויס עפענטליך איבער די געשעהענישען אין אונזער „הזמיר“ אין וועלכער איהר זייט אַמאָל געווען דיריגענט און וועלכע ביזוויליגע מענשען ווילען צוברעכען די איינציגע מוזיקאַלישע אינסטיטוציע, וועלכע האָט געהאַט אונטער זיך אַזאַ רייכע פערגאַנגענהייט און עקזיסטירט שוין איבער 30 יאָהר, — איז באמת נישט צו פערשטעהן“. איהר זייט גערעכט! וועגען די קאָנצערטען, וואָס איך שרייב נישט, זייט איהר דאָך מיר מוחל געווען, אַ דאַנק. עס איז אפשר גאָר נישט מיין שולד, עס זענען דאָך געווען וואַהלען און גריפּע, און ווי מיר זענען אַרויס פון די ביידע פּורעניות׳ן, איז אייך דאָך בעקאַנט. נאָר וועגען די געשעהענישען אין „הזמיר“ זעהט איהר איז שוין אַניענין, וואָס איידער מען זאָגט אַרויס אַ מיינונג, מוז מען קענען די זאַכלאַגע.

וואָס איז אייגענטליך געשעהען? איך שטעה זעהר ווייט פון אַלעם, ווי עס קומען פאָר מלחמות־מצוה און געזעלשאַפטליכע סכסוכים. דען, ווען צווישען צוויי מענשען הערשען דריי מיינונגען, אַ פשיטא שוין, וויפיל הערשען אין אַזאַ געזעלשאַפטליכע אינסטיטוציע ווי דער „הזמיר“ איז געווען גאָר אין דער לעצטער צייט. נאָר ווי איך האָב געהערט מאַחורי־הפּרגוד זאָל האָבען דער דיריגענט, דיריגירט נישט נאָר מיט׳ן כאָר אַליין. נאָר אויך מיט דער פערוואַלטונג. ער זאָל האָבען אַלעמען און אַלץ קריטיקירט, נישט צולאָזענדיג זיך אַליין צו קריטיקירען. ווייטער האָט ער אויפגעהעצט דעם כאָר געגען דער איצטיגער פערוואַלטונג, און האָט אויך בעקעמפט די אַלטע סטאַטוטען, וועלכע שטעלען פעסט, אַז די געזאַנג־שפּראַך מוז זיין העברעאיש. אין אַ ברוטאַלער פאָרם זאָל ער האָבען געפאָדערט זיין געהאַלט. איז מה רעש?

דאַרפט איהר מיין ליבער חובבי־„הזמיר“ זיין פערצווייפעלט און מיינען, אַז דער „הזמיר“ געהט שוין אונטער? האָב איך דאָך געהערט פון אַנ׳אַנדערע קוועלע, אַז דער דיריגענט פאַר וועלען דיריגירען מיט דער פערוואַלטונג איז געוואָרען פּנסזאָגט. פאַר אַלעמען און אַלץ צו מעגען קריטיקירען און זיך אַליין נישט לאָזען קריטיקירען. האָט ער במילא אַליין זיך געשטעלט אויסער און אונטער אַלע קריטיק. פאַר אויפהעצען דעם כאָר אַזוי חייט, אַז זיי האָבען זיך אָפּגעזאָגט פונ׳ם בכלל צו זיין „הזמיר“־מיטגלידער און פונ׳ם „הזמיר“ אַרויסגעטראָטען און געבילדעט בעזונדער אַ יודישען כאָר אונטער דער לייטונג פונ׳ם פריהערדיגען גוט־בעקאַנטען פּראָפ. פּיוונישיס אין לאָקאַל פון „וויזא“.

דאָ מיין ליבער אַלטער „הזמיר״יסט“ וויל איך אייך אַלס אַלטער געוועזענער דיריגענט, וועלכער האָט געהאַט דעם גרויסען כבוד צו דיריגירען מיט׳ן אַמאָליגען בעריהמטען „הזמיר“־כאָר, פאַר אונזער גרעסטען נאַציאָנאַלען דיכטער, נחמן ביאַליק, ווען ער האָט בעזוכט אונזער שטאָט — אַרויס זאָגען כאָטש קורץ אָבער שאַרף, מיין מיינונג. עס בלוטיגט דאָס האַרץ און בעוואוסטזיין, אַז אונזער „הזמיר“, די עלטסטע יודישע, רוהמפולע מוזיקאַלישע אינסטיטוציע, אין וועלכע ס׳האָבען דיריגירט און געמייסטערט אַזעלכע דיריגענטען ווי: רומשינסקי, פּאַדקאַמינער, זילבערג, שקליאַר, ברוין, קאַפּף, אבענדראָט, פריד, רידער, שולץ, דאַרגוזשאַנסקי און האָבען דערפיהרט צו אַזאַ מין בעריהמטקייט, וועלכע דערגרייכט איירופּע און אַמעריקאַ, און איהרע מוזיקאַלישע אויפטריטען זענען געווען גייסטיגע ימים־טובים, נישט נאָר פאַר דעם המון אַליין. נאָר פאַר אַלע שיכטען פון דער געזעלשאַפט.

נאָך אַזאַ גלאַנצפולער פערגאַנגענהייט איז דער „הזמיר“ געקומען צו אַזאַ מדרגה, אַז דער דיריגענט, צוליב אַמביציעס, האָט אַרויסגעפיהרט כמעט דעם גאַנצען כאָר און געשאַפען אַנ׳אייגענעם קרעמעל!! מיר וואָלטען זיך געפרעהט, ווען עס וואָלט זיך געבילדעט נאָך אַ יודישער כאָר, נאָר נישט אויף אַזאַ אופן. ווייסט איהר מיין ליבער אַלטער „הזמיר״יסט“, ווי אַזאַ כאָר הייסט? „ווינקעל־כאָר“. גראַד אַזוי ווי ס׳איז דאָ ווינקעל־אַדוואָקאַטען און אַנדערע ווינקעל־מסחרים. מעג אַפילו די „איצטיגע“ פערוואַלטונג פון געוועזענעם „הזמיר“־כאָר טיף בע׳עולה׳ט זיין פון דער אַלטער פערוואַלטונג. כאָטש זיי וועלען פאַרטזעצען זייער „קולטורעלער אַרבייט“ מיט „יוגענדליכען ברען“, וועלען זיי אַלץ הייסען פעררעטער, און פערוואַלטונג פון ווינקעל־כאָר, מעג דער דיריגענט פאַרטזעצען זיין „מוזיקאַלישע אַרבייט“ דעם רוהם און כבוד וועט ער שוין נישט האָבען ווי ער האָט געהאַט אין „הזמיר“, אין וועלכער ער האָט אַזוי גוט געלייטעט דעם כאָר און נאָך בעסער ביי זייער זייט, זיך אַליין פּערסולקאַמט הן מוזיקאַליש און הן פּראַקטיש.

טרייסט זיך ליבער אַלטער „הזמיר״יסט“, אַז ווער עס וועט וואַגען עטוואָס געגען „הזמיר“, מעג ער זיין אַפילו פון די ראשונים־גרינדער, אָדער פון די אַחרונים־צושטערער, דער וועט ווערען צו שאַנד און צו שפּאָט. איך חזר איבער: „צו וועלען אַזאַ אַלטע אינסטיטוציע אַפילו, ווען די איצטיגע פערוואַלטונג פון געוועזענעם כאָר, בעהויפּט, אַז ס׳האָט געהערשט „אַ פּאַטאַלע בעציהונג“ מצד דער פערוואַלטונג צו די כאָר־מיטגלידער“ איז אויך אַ פערברעכען און איז אַ פּועל־יוצא פון „גלות־מענשען“. דען היתכן וואָלט מעגליך געווען אַזאַ פאַל אין אַ געזאַנגס־פעראיין, ביי נישט־יודען צ. ב. אין אַ מאָניושקי־כאָר, אַז צוליב סכסוכים מיט דער פערוואַלטונג, זאָל דער דיריגענט „אַרויסשלעפּען“ דעם גאַנצען כאָר און בילדען אַ ווינקעל־כאָר?

אַ חרפּה! ווייסט איהר וואָס יאַפּע און ליבערמאַן האָבען געלייסטעט פאַר׳ן „הזמיר“? שאַפּיראָ, יאַפּע, יאַנאָווסקי און שפּעטער ליבערמאַן און די דריי קריניצקיס, האָבען געאָפּפערט: האָב און גוטס, צייט און געזונד. כבוד און ענערגיע, ביז זיי האָבען דערפיהרט דעם „הזמיר“ צו זיין גלאַנץ־פּעריאָד. ווען די שוועסטער פון „הזמיר“, „מנעימי־זמירות“ האָט זיך געבילדעט און אָנגעהויבען אונטער מיין לייטונג זיך צו ענטוויקלען און געהאַלטען איבערצושטייגען אין קינסטלערישער בעציהונג דעם „הזמיר“, האָט יאַפּע נישט גערוהט, ביז וואַנען ער האָט נישט דערפיהרט, אַז „מנעימי־זמירות“ זאָל זיך פעראייניגען מיט׳ן „הזמיר“ און דערמיט זאָל „מנעימי־זמירות“ צו גרונד געהן. יאַפּע איז בעגאַנגען איבער די הייזער, ווי אַ שמש צו סליחות־קלאַפּען און צונויפגערופען דעם כאָר אויף פּראָבען. יאַפּע האָט געמאַכט אָרדנונג אין „הזמיר“־לאָקאַל און נישט געהאַט אַזעלכע אַמביציעס ווי איהר ג׳ פערוואַלטונג פון געוועזענעם כאָר. דאָס אַלעס זאָג איך אייך אַלס ענטפער אויף אייער בריוועלע, מיין ליבער אַלטער „הזמיר״סט“, נישט קענענדיג גענוי די זאַכלאַגע, נאָר הערענדיג מאַחורי־הפּרגוד. — אַ ריכטיגע מיינונג איבער דעם גאַנצען נישט „מוזיקאַלישען ענין“, וואָלט אייך געקענט געבען דער ה׳ מ. קריניצקי, וועלכער איז געווען די נשמה פון „הזמיר“ און בעל - יועץ פון אַלע אויבענדערמאָהנטע געוועזענע דיריגענטען, וועלכע האָבען זיך גערעכענט זעהר שטאַרק מיט זיין מיינונג. ער איז געווען דער איבערזעצער פון אַלע דייטשע אָראַטאָריום־טעקסטען אויף העברעאיש, ער איז אויך געווען דער שטילער בעשיידענער ראַטגעבער פון אַלע פערוואַלטונגען, און נאָר ער איז אומשטאַנד צו ערקלערען און צו בעלויכטען די געשיכטע פון „הזמיר“ בכלל, וואָס איז אויך די געשיכטע פון אונזער קולטור־לעבען אין אונזער שטאָט או זדעם ריכטיגען שטאַנדפּונקט און מיינונג איבער דער האַנדלונג פונ׳ם געוועזענעם דיריגענט, און כאָר פון „הזמיר“. איבעריגענס, אינטערעסירט זיך קיינער נישט אַזוי שטאַרק מיט׳ן „הזמיר־ענין“, ווי איהר מיין ליבער „הזמיר״יסט“, ס׳איז דאָך אַ קריזיס — איז ממילא אַ קריזיס אין אַלעם.

אַז מ׳זאָגט קריזיס — איז קריזיס.

D—ski.

נייער פאָלקסבלאַט

דאָס לאָדזשער לעבן

נייער פאָלקסבלאַט

פרייטאָג 5 טו כסלו תרצ"א

דעצעמבער
זון-אויפגאַנג 7.15
זון-אונטערגאַנג 3.31

ליכט-צינדען; 3,10

רעגיסטראַציע פון אַרבייטסלאָזע

היינט דעם 1 דעצעמבער הויבט זיך אָן די רעגיסטראַציע אויף דרינגענדע שטיצע פאַר נאָוועמבער פאַר אַרבייטסלאָזע, וועלכע האָבן בעקומען שטיצע פאַר אָקטאָבער און אויך פאַר די אַרבייטסלאָזע, וועלכע האָבן שוין אויסגעשעפּט אַלע ראַטעס פון שטיצע אין אָקטאָבער.

די רעגיסטראַציע קומט פאָר אין לאָקאַל פון אונטערשטיצונגס-אַמט פאַר אַרבייטסלאָזע אויף דער דער גאַס פון 28 פּולק. קאַנ. שיסער 32 פון 9 ביז 2 בייטאָג לויט פאָלגענדען סדר;

פרייטאָג, דעם 5 דעצעמבער
P R S
שבת, דעם 6. דעצעמבער
T U W Z Ż

די פייערליכע ענטהילונג פון קאָשטשושקאָ-דענקמאַל

(מ) די פייערליכע ענטהילונג פון קאָשטשיושקאָ'ס דענקמאַל אויף פרייהייטס-פּלאַץ וועט פאָרקומען זונטאָג, דעם 14. דעצעמבער.

אַלע פעראייגען און אינסטיטוציעס, וועלכע ווילן זיין רעפּרעזענטירט ביי דער פייערונג, דאַרפן מעלדען שריפטליך אין מאַגיסטראַט, ביז דעם 8. דעצעמבער. די צאָהל מיטגלידער פון דער דעלעגאַציע, זייערע אַדרעסען און דעם נאָמען פון פּרעזעס.

פערשידענעס

(2) לאַווניק איזדעבסקי איז צוריקגעקומען פון זאַרלויב און האָט איבערגענומען זיין אַמט.

(א) אַלס נייע איבערזעצער פון קרייז-געריכט זענען בעשטימט געוואָרען: מאַריאַ מאַשעוויטש, יוזעף ליטווין און יאַקוב בערקאָוויטש.

(א) וראָצלאַוועדע יאַשטשאָלט איז געפאָהרען קיין וואַרשא אויף 2 טעג אין אַמטליכע ענינים.

סטרייקען אין פאַבריקען צוליב רעדוצירען די לוינען

(2) אין קריטשמערס פאַבריק האָט אויסגעבראָכען אַ שטרייק פון די אַרבייטער, צוליב דעם, וואָס די פירמע האָט געוואָלט רעדוצירען דעם לוין אויף 25 פּראָצענט.

(2) אין פשיגורסקיס פאַבריק האָט אויסגעבראָכען אַ שטרייק, צוליב דעם, וואָס די פירמע וויל רעדוצירען דעם לוין פון 10 ביז 40 פּראָצענט.

די שטעטישע קאָמונאַלע שפּאָר-קאַסע (נאַרוטאָוויטש 42)

נייע וויכטיגע אינסטיטוציע אין אונזער שטאָט

היינטיגען זונטאָג קומט פאָר די פייערליכע ערעפענונג פון דער שטעטישער קאָמונאַלער שפּאָר-קאַסע (נאַרוטאָוויטש 42). ווי בעקאַנט האָט די קאַסע אָנגעהויבען פונקציאָנירען מיט אַ חודש צוריק. די פייערונג איז אָפּגעלעגט געוואָרען אויפ'ן 7. דעצעמבער דעם טאָג ווען אין גאַנץ פּוילען ווערט געפייערט דער „אָפּשפּאָרונגס-טאָג". די אויפגאַבע פון אַ קאָמונאַלער שפּאָר קאַסע איז אַ גאַנץ פערשידענע: אין דער ערשטער רייה דאַרף געשאַפען ווערען אַ לייכטע מעגליכקייט פאַר די ברייטסטע קרייזען פון דער בעפעלקערונג צו מאַכען אָפּשפּאָרונגען פון די קלענסטע סומען און האָבען אַ זיכערען אָרט פאַר זייער בעוואַרען. דאָס ווערט דערגרייכט דורך דעם, וואָס די שטעטישע קאָמונאַלע שפּאָר-קאַסע נעמט אָן אָפּשפּאָרונגען פון 5 גר. אָן דערצו האָט זי אַרויסגעלאָזט

שפּאָר-מאַרקעס

צו 5 10 20 און 50 גראָשען. די דאָזיגע מאַרקעס ווערען אָנגעקלעפּט אויף ספּעציעלע שפּאָר טאַוולען ווען דער גאַנצער טאָוועל ווערט פערקלעבט, ווערט די סומע איבערגעשריבען אויף אַ

שפּאָר-ביכעל

אויף וועלכען ס'ווערען אָנגענומען אָפּשפּאָרונגען פון 1 זלאָטע אָן. כדי העלפען צו זאַמלען אַפילו מינימאַלע סומען גיט די קאַסע אַרויס

שטאַלענע קאַסעטקעס

פאַר די אָפּשפּאָרונגען וואָס יעדער איינער לעגט אַריין אין דער שפּאָר קאַסע צאָהלט די קאַסע אַ גאַנץ הויכען צינזען-פוס — פון 8 ביז 9 פּראָצענט פאַר זלאָטעס און פון 5—6 פּראָצ. פאַר דאָלאַרען, יעדער, וואָס שפּאָרט אָפּ אויף דער עלטער אָדער זאַמעלט פאַר עפּעס אַ צוועק, וויל אָבער נישט נאָר האָבען צינזען פאַר זיין געזאַמעלטען געלד. נאָר ער זאָל קודם-כל זיין זיכער מיט זיין קרן און זאָל נישט האָבען קיין פערשידענע שוועריגקייטען און אונאַנגענעמליכקייטען. די שטעטישע קאָמונאַלע שפּאָר קאַסע האָט זיך דעריבער פערזיכערט אינ'ם סטאַטוט די

געהיימניש פון די אָפּשפּאָרונגען-ווקלאַדען

און קיין שום שטייער-אַמט, אָדער אימיץ אַנדערש האָט נישט קיין רעכט צו פערלאַנגען אינפאָרמאַציעס וועגן ווער און וויפיל כ'זאָט ווקלאַדען. די שפּאָר-ביכלעך פון דער קאַסע ווערען אָנגענומען אַלס קויציע וואַדיום און אַנד. אין אַלע מלוכהשע, קאָמונאַלע און עפענטליכע אינסטיטוציעס.

לויט'ן געזעץ דאַרף יעדער, וואָס פערמאָגט אַ געוויסען קאַפּיטאַל צאָהלען שטייער פון קאַפּיטאַלען און רענטעס. אָבער די וואָס האָבען זייערע אָפּשפּאָרונגען אין דער שטעטישער קאָמונאַלער שפּאָר קאַסע ביז 5 טויזענד זלאָטעס, זענען

פריי פון דאָזיגען שטייער

דאָס וויכטיגסטע פאַר'ן זאַמלער איז דער אומשטאַנד פון זיכערקייט פאַר זיינע אָפּשפּאָרונגען, די שטעטישע קאָמונאַלע קאַסע איז אַ זעלבסטשטענדיגע אינסטיטוציע, אָבער פאַר איהרע פינאַנץ-אָפּעראַציעס איז

פעראַנטוואָרטליך די שטאָט מיט איהר גאַנצען שטעטישען פערמעגען און הכנסות

די שטעטישע קאָמונאַלע שפּאָר קאַסע האָט אַ חוץ דער אויפגאַבע צו שאַפען די מעגליכקייט צו שפּאָרען אויך אַנ'אויפגאַבע צו פערלייכטערן דאָס ווירטשאַפטליכע לעבען אין דער שטאָט בפרט פאַר די אָרימע און מיטעלע שטעטישע שיכטען, די קאַסע דעריבער וועט

אַרויסגעבען הלוואות

פאַר יחידים און אינסטיטוציעס וועט אַדורכפיהרען פערשידענע פינאַנסיעלע באַנק אָפּעראַציעס (אָננעמען פקדונות, עפענען לויפענדע רעכנונגען, טשעק-קאָנטאָס, דיסקאָנטירען וועקסלען, אַרויסגעבען הלוואות אויף משכנות און היפּאָטעקען, מאַכען געלד-איבערווייזונגען א. א. וו. די קאָמונאַלע קאַסע וועט אין דער ערשטער רייה שטיצען פינאַנציעל האַנדווערקער א. פערש. אינסטיטוציעס און עלעמענטען וואָס פיהרען אַ פּראָדוקטיווער טעטיגקייט. זי וועט אויך דיסקאָנטירען וועקסלען פון קליינע הויזבעזיצער, וועלכע זיי בעקומען פון די לאָקאַטאָרען; וועקסלען פון האַנדווערקער וואָס זיי בעקומען אין דעקונג פון בעאַמטע און אָנגעשטעלטע, פון הויזבעזיצער א. אַנד. פאַר אויסגעפיהרטע אַרבייטען. די קאָמונאַלע שפּאָר קאַסע איז אַנ'אינסטיטוציע וואָס איז אין איהר טעטיגקייט אויסגערעכענט אין דער ערשטער רייה נישט אויף ריוח, נאָר אויף צו העלפען דער שטעטישער בעפעלקערונג, דערפאַר זענען אַלע טאַריפען זעהר נידריג. פאַר

אינקאַסאָ ווערט בערעכענט ביליג

און די איינקאַסירטע בעטראַגען קומען אָן גאַנץ שנעל און ווערען באַלד אויסגעצאָהלט. אין פּוילען עקזיסטירען שוין איצט ביז 400 קאָמונאַלע שפּאָר קאַסעס און ביז 1000 גמינע-קאַסעס. אין לאָדז האָט זיך שוין לאַנג געלאָזט פיהלען דאָס פעהלען פון אַזאַ וויכטיגער אינסטיטוציע, וואָס די נוצען פון איהר קענען ציהען די ברייטסטע שיכטען פון דער בעפעלקערונג. ביי דעם שטאַרקען געלד-מאַנגעל, בפרט אין די מיטעל-שיכטען פון דער לאָדזער בעפעלקערונג איז דאָס פעהלען פון אַזאַ אינסטיטוציע געווען גאַנץ פיהלבאַר און ס'איז דעריבער פערשטענדליך אַז איהר ערשיינען איז אויפגענומען געוואָרען זעהר פריינדליך מצד אַלעמען און די יונגע אינסטיטוציע האָט זיך זעהר שנעל אָנגעהויבען צו ענטוויקלען. איצט פיהרט איין די קאָמונאַלע שפּאָר קאַסע אַ ספּעציעלע

אָפּטיילונג פון נדן-געלדער

אויף די געלדער וואָס ווערען דעפּאָנירט, וועלכע אַרויסגעגעבען ווערען דאָפּעלטע קוויטונגען פאַר ביידע צדדים און ס'וועלען אָפּגעהיט ווערען די תנאים וואָס די צדדים וועלען מאַכען וועגן אויסצאָהלען דאָס געלד, פאַר'ן געלד וועט געצאָהלט ווערען 9 פּראָצ. אַ יאָהר. ווי ס'איז שוין דערמאָנט געוואָרען איז די שטעטישע קאָמונאַלע קאַסע אַ זיכערער אָרט אויף צו האַלטען דאָרט פערשידענע אָפּשפּאָרונגען, געלדער א. א. וו. מ'בעקומט פאַר'ן געלד אַ גענוג הויכען צינז-פוס און די הויפּט-זאַך מ'איז זיכער מיט'ן בעטראַג וואָס מ'האָט דאָרט ליגען, ביי די היינטיגע אומשטענדען איז עס זעהר און זעהר אַ וויכטיגער מאָמענט, וואָס דאַרף דערצידירען ביי יעדען וועלכער גיט אוועק אויף צו בעהאַלטען זיינע שווערע פערהאָרעוועטע אָפּשפּאָרונגען.

אַ גרויסע בעקוועמליכקייט פאַר די קליענטען פון דער שטעטישער קאָמונאַלער שפּאָר קאַסע איז דער אומשטאַנד, וואָס די קאַסע איז אַ חוץ אין די פאַרמיטאָג שעהן אויך

מיטוואָך נאָכמיטאָג פון 5 ביז 7 אין אָוונט

פאַר'ן האַנדווערקער, קליינהענדלער און מיטעלמענש, וואָס אַרבייט אין ביוראָען און קאַנטאָרען איז עס אַ גרויסע פערלייכטערונג.

פון דעם אַלעם וואָס דאָ איז אויסגערעכענט געוואָרען איז צו זעהען אַז אונזער שטאָט איז בערייכערט געוואָרען מיט אַ געזונטער און נוצליכער אינסטיטוציע און מ'דאַרף איהר ווינשען אַז זי זאָל זיך שנעל און קרעפטיג ענטוויקלען.

צוגעזאָגט חתונה צו האָבען און דערווייל אויסגעפּרעסט פון דעם מיידעל געלד

וואָס די געליטענע דערצעהלט אין געריכט

(2) נעכטען איז אין געריכט פאָרגעקומען דער פּראָצעס געגען דער 20-יעהריגער עמיליאַ גראָהמאַן, וועלכע איז בעשולדיגט געוואָרען, אַז זי האָט בע'גנב'עט איהר קאָכאַנעק יאַן סטושעלינסקי.

אין געריכט האָט די בעשולדיגטע דערצעהלט אַז מיט אַ יאָהר צוריק האָט זי זיך בעקענט מיט סטושעלינסקין און זיך אין איהם פערליבט. פון דעמאָלט אָן האָט זי איהם אויסגעהאַלטען און איהם אַוועקגעגעבען איהר פערדינסט פון 100 זל. יעדע וואָך. שפּעטער האָט ער איהר צוגעזאָגט חתונה צו האָבען און זי האָט געדונגען אויף זיין נאָמען אַ דירה, וואו זיי האָבען צוזאַמען געוואוינט. מיט אַ צייט שפּעטער האָט ער זיך גענומען הוליען און פערהולטאַיעט איהר פערדינסט און אויך איהרע אָפּגעשפּאָרטע 200 זל. און 11 דאָלאַר. ווען זי האָט זיך אויף ווייטער אָפּגעזאָגט צו געבען איהם געלד, האָט ער זי גענומען פייניגען און שלאָגען.

איינזעהענדיג, אַז ער איז נאָר אויסען פון איהר צוציהען געלד, האָט זי בעשלאָסען זיך צו שיידען מיט איהם. און אויסנוצענדיג דעם מאָמענט, ווען ער איז אינדערהיים נישט געווען, האָט זי זיך אַרויסגעצויגען פון דער דירה מיט'ן מעבעל, וואָס איז געקויפט איהר געלד און דאָס מעבעל, וואָס איז געקויפט געוואָרען פאַר איהר געלד.

איהר קאָכאַנעק האָט דאַן געמאָלדען דער פּאָליציי, אַז זי האָט איהם בע'גנב'עט.

דאָס געריכט האָט די בעשולדיגטע פערמשפט אויף 2 חדשים אַרעסט, אָפּלייגענדיג דאָס אויספיהרען דעם אורטייל אויף 2 יאָהר.

צוליב גריפּע

(2) צוליב דעם, וואָס פּרעזידענט זשעמיענצקי און וויצע-פּרעזידענט ד"ר וויעלינסקי זענען קראַנק אויף גריפּע, איז די נעכטיגע פּלענאַר-זיצונג פון מאַגיסטראַט נישט פאָרגעקומען.

פערהאַלטענע גנבים

(א) אין ראָזענבערגס אויבסט-געוועלב, זשעראָמסקי 41 האָבען זיך אַריינגעריסען גנבים. צופעליג האָבען שכנים דאָס בעמערקט און אויפגעהויבען אַנ'אַליאַרם. די גנבים זענען דאַן ענטלאָפען. נאָר פּאָליציי האָט זיי געכאַפּט און אָפּגעפיהרט אין אַרעסט.

טראַמוואַי אָפּגעשניטען ביי אַ זקן ביידע פיס

(2) אויף דער ליניע לאָדז — קאָנסטאַנטין, האָט דער טראַמוואַי איבערגעפאָהרען דעם 60-יעהריגען יאַן אַרלאָווסקי און ביי איהם אָפּגעשניטען ביידע פיס. אין אַ שווערען צושטאַנד האָט פּאָגאָטאָוויע דעם אומגליקליכען אָפּגעפיהרט אין שפּיטאָל.

אַפּטייקען

היינטיגע נאַכט-דיזשורען

(2) לייגוועבער, פּל. וואָלנאָשטשי 2; האַרטמאַן מלינאַרסקי, 1; דאַניעלעצקי, פּיעטריקאָווער 127; פּערעלמאַן, צעגעלניאַנאַ 64; צימער, וואָלטשאַנסקאַ 37; וואָיטשיצקי, נאַפּיורקאָווסקי 27.

DR. MED. H. LUBICZ
ספּ. פאַר הויט, ווענערישע און געשלעכטס-קראַנק
בעהאַנדעלט ווידער אָן
אויף צעגעלניאַנאַ 43, טעל. 141 32
עמפּפאַנגס שעה'ן 8—10, 12—2, און 5—8 זונטאָג און יו"ט 9—1. פאַר דאַמען בעזונדערער וואַרטע-זאַל.

יודיש טעאַטער „פילהאַרמאָניע" נאַרוטאָוויטש 20

נאָר 10 גאַסטשפּילען פון בעריהמטען אַרטיסט פון סטאַניסלאַווסקי'ס קונסט-טעאַטער אין מאָסקווע, פּיסקאַטאָר-טעאַטער אין בערלין

פּאָול באַראַטאָוו

היינט, פרייטאָג, דעם 5. און שבת, דעם 6. דעצ., 9 אָוו. פּרעמיערע!

פּרעמדער

דראַמע אין 4 אַקטען פון יעקב גאָרדין.
די הויפּט-ראָל „דער פרעמדער"— פּאָול באַראַטאָוו.

שבת, דעם 6. דעצ. 4 אַזייגער נאָכמיטאָג צו ביליגע פרייזען פון 80 גר. אָן

הינקעמאַן

טראַגעדיע אין 3 אַקטען 6 בילדער פון טאָלער
הויפּט-ראָל „הינקעמאַן"—פּ. באַראַטאָוו

זונטאָג, דעם 6 דעצעמבער, 9 אָוונד
הינקעמאַן

מאָנטאָג, דעם 7 דעצעמבער, 9 אָוונד
יובילעאום פאָרשטעלונג פון 80 גראָשען אָן
דער פּאַטער

עס נעהמען אנטייל פרויען: מ. ראָזען, ס. פלאָם, י. פלאָם, ס. פּאָזנאַנסקאַ. מענער: ח. בראַקאָרוש, מ. גורוויטש, י. גרנהויז, י. ווײַנבערג, מ. מאַקסימאָוו, מ. פּאָזנאַנסקי, א. קורץ, ה. פלוים. סופלער מ. אייזענבערג
בילעטען צו בעקומען אין קאַסע פון „פילהאַרמאָניע".

יוד. אַרטיסטן-פאַריין אין פּוילן
דירעקטאָריאַט
פון די פאַריינ.-טעאַטערן
בעפעלס. דיר. פאַר לאָדז: שמאָק-פערער. לייטער: א. בעומאַן

לאָדז. יוד. קאַמער-טעאַטער
איין ווייסען זאַל
„מאַנטייפעל זאַבאַדניאַ 43
בילעטער
„אַרט"
חיוסטל. לייטער: משה בראָדערזאָן.

היינט, פרייטאָג—2 פאָרשטעלונגען
אָנהויב 7.45 און 9.45 אין אָוונד

אויפן הימל איר'ד

אין 2 טיילען, 14 בילדער.

נומערן: 1) קלויזביקסם 2) דאָס ליד פון די מעד ער, 3) אויפ'ן דאָרף, 4) שלום-בית, 5) בעל-שמענדריק 6) אויפ'ן „דעפּעשאַק", 7) אויפ' וועג קיין בית-לחם, 8) נאָך האַלבער נאַכט 9) „אַ סטראַקעס", 10) ביים סאַמאָוואַר, 11) מאַנאָלאָג 12) העיבנט-טאַנגאָ, 13) יודישע ראַפּסאָדיע, 14) אויפ'ן הימעל אַ יריד.

אַנסאַמבל לויט'ן א. ב. פרויען: זיסעל-גירל, מ. דעלסקאַ, לאָלאַ זילבערמאַן, שיינע מרים. מענער: משה פּסטערמאַן, אַלאַ שליפּקאָוויטש. מענער שמי אליק גאָלדשטיין, שמעון דזשיגאַן, מיכל קאָן יעקב ווייגלאַס, ישראל שומאַכער, י. שפער.

דעקאָראַציעס: מ. בראָדזאָ, ל. נאָרעלמאַן, שוגס גאָן, מוזיק: ה. רובין, א. בינגעלמאַן און פאָלקס-מעלאָדיען! רעקאָראַציעס און קאָסטיומען: י. גרוינער, מענץ איינגעשטעלט דורך אַזריאל פרישיצקאַ. מוזיק-לייטער—ה. רובין, רעזשי—דזשיגאַן, שומאַכער. בינע-אינספּעקטאָר—ט. קאָ, ליכט-עפעקטן—יערעז.

מאָרגען שבת — 3 פאָרשטעלונגען
אָנהויב 4 נאָכמ., 7.45 און 9.45 אָוו.

בילעטען צו בעקומען אין קאַסע פון 11 — 2 ביינאָג און פון 5 אָוו. שבת און יום-טובים א גאַנצען טאָג

געשמאקע ווייכנאכטס=געבעקס

האבען אנ'אנגענעהמען איינפלוס אויף דער יום=טוב'דיגער שטימונג

אויב דו ווילסט, אז דאס יום-טוב'דיגע געבעקס זאל זיך דיר איינגעבען און! ס'זאל גוט שמעקען, נעהם

ד"ר עטקער'ס באק=פראשעק "BACKIN"

דער אויסוואהל פון צ'ענטספרעכענד געבעקס פאר אייער יום-טוב'דיגען טיש וועט פערלייכטערן די אונצעהליגע צאהל פון ד"ר עטקער'ס אויסגעצייכנ'טע פארשריפטען.

ד"ר עטקער'ס רייך=אילוסטרירט ביכעל מיט פארשריפטען אויסגאבע F קען מען בעקומען פאר 40 גראשען אין אלע קאלאניאל-געוועלבער. אויב זיי פעהלען אויס, נאכ'ן צושיקען פאסט-מארקען דירעקט ביי מיר. אלס פראקטישער ווייכנאכטס-מתנה עמפפעהל איך דעם נייעם בעקאנטען באק-אפאראט "Cud Kuchni"

Dr. AUGUST OETKER, Oliwa

פראטעסט=אקציע געגען העכערען דאס דירה=געלד

קליינהענדלער בעשלאסען ארויסצושיקען א מעמאריאל צו דער רעגירונג

אין לאקאל פון צענטראלען האנדווערקער פערבאנד (זאלודניאווא 4) איז מיטוואך פארגעקומען א גרויסער מיטינג פון די קליינהענדלער וועלכער איז גערופען געווארען דורכ'ן קליינהענדלער פעראיין (אלעקסאנדריסקא 19), אויפ'ן מיטינג זענען ארומגערעדט געווארען די פערשידענע פראיעקטען וועגען העכערען דאס דירה געלד. ה' מ. קירשברוין האט אנגעוויזען, אז די גרעסטע צאהל קליינהענדלער זענען נישט בכח צו צאהלען אפילו דאס איצטיגע דירה-געלד און יעדער איז שולדיג אפט פאר 2 און מעהר קווארטאל, ווען דער נייער פראיעקט וועגען העכערען דאס דירה-געלד זאל אנגענומען ווערען וועלען אלע קליינהענדלער אין פערלויף פון דער קורצסטער צייט זיין עקסמיטירט פון זייערע דירות ווייל זיי וועלען נישט האבען מיט וואס צו בעצאהלען, אויך ה' מינץ האלט אז אויב דער נייער פראיעקט זאל אנגענומען ווערען וועט עס זיין א טויט קלאפ פון די קליינהענדלער נאכדעם ווי ס'האבען נאך געערדט עטליכע קליינהענדלער איז אנגענומען געווארען א פראטעסט געגען פלאן צו העכערען דאס דירה געלד און ס'איז בעשלאסען געווארען ארויסצושיקען א מעמאריאל צו דער רעגירונג אין וועלכען ס'זאל אנגעוויזען ווערען אז דער נייער פראיעקט איז עלול צו רואינירען דעם גאנצען קליינהאנדעל.

לאדזער יודישע האנדווערקער פראטעסטירען געגען פראיעקט צו העכערען דאס דירה-געלד

אויף דער לעצטער פלענארער זיצונג פון צענטראלען יודישע האנדווערקער פערבאנד (פאלודניאווא 4) בעטראכטענדיג די פראגע פון פראיעקט צו העכערען דאס דירה-געלד, וואס זאל בקרוב אריינגעטראגען ווערען אין סיים, און ארויסגעהענדיג פון שטאנדפונקט, אז דער דערמאנטער פראיעקט בעדראהט אין דער ערשטער רייהע דעם יודישען האנדווערקער, וועלכער איז צוליב'ן קריזיס שטארק פעראָרימט געווארען — איז בעשלאסען געווארען ארויסצוטרעטען מיט א פראטעסט געגען דעם דערמאנטען פראיעקט.

אין צוזאמענהאנג דערמיט אָרדענט איין דער צענט. יוד. האנדוו. פערבאנד, זונטאג דעם 7. ד. ח. א פראטעסט מיטינג, אויף וועלכען ס'וועלען ארויסטרעטען סיים-דעפוטאט ד"ר ראזענבלאט דיר. אָרדינאנס, אינזש. זשיעלינסקי, אדוו. שטרויך, אדוו. אפס, י. שווארצבערג און אנדערע.

דער וועלט-גרעסטער

חזן

מרדכי הערשמאן

פון אמעריקא

זינגט

מיטוואך, דעם 17 דעצעמבער

אין פילהארמאניע

יעדע רעקלאמע איז איבריג

בילעטען שוין צו בעקימען אין קאסע פון פילהארמאניע.

DZIŚ W RADJO

Godz. 20.15
G. KULENKAMPF
(Skrzypce)
G. FITELBERG
(Dyrekcja)

א שרפה

(א) אין לאקאל פון דער פירמע נאצקעוויטש, פיעטריקאווער 59, האט נעכטען אויסגעבראכען א שרפה, וואס די פייערלעשער האבען שנעל איינגעלאשען.

טראדיציאנעלער חנוכה-באזאר פון „ו. י. ז. א."

50 פראצ. פון די הכנסות - לטובת דעם קרן קימת לישראל

לויט דעם טראדיציאנעלען מנהג, ארדענט אין דער היגער פרויען-פעראיין „וויזא" אויך הי-יאהר א גראנדיעזען חנוכה באזאר, וועלכער וועט פארקומען פון 13 — 22 דעצעמבער ה. י.

אין צוזאמענהאנג מיט דער פערשטארקטער טעטיגקייט פון יודישען נאציאנאל פאנד, האט די פערוואלטונג פון „וויזא" בעשטימט 50 פראצ. פון די הכנסות פון באזאר לטובת דעם קרן קימת לישראל

דער ארגאניזיר-קאמיטעט איז שוין צוגעטרעטען צו מאכען אלע נויטיגע הכנות צום באזאר און זאמעלט שענקען.

וויכטיגע גאסטראלען פון פאול בארטאוו

די ערשטע וואך פון פאול בארטאוו'ס אויפטריט אין יודישען טעאטער איז אדורך מיט אזא ריזען-ערפאלג, ווי מיר האבען דאס נאך נישט בייגעוואוינט אין די לעצטע יאהרען. דער בעריהמטער קינסטלער פאול בארטאוו, וועלכער איז אויסגעטרעטען אין 2 פיעסען: סטרינדבערגס „פאטער" און טאלערס „הינקעמאן" האט געוויזען אזעלכע קינסטלערישע לייסטונגען, האט געשאפען אזעלכע געניאלע קרעאציעס, אז דאס גרויסע טעאטער-פובליקום אויף אלע פארשטעלונגען איז מיטגעריסען געווארען און מיטגעלעבט מיט יעדער סצענע.

בארטאוו האט זיך ארויסגעוויזען אלס דער גרעסטער ביהנען-קינסטלער אין יודישען טעאטער, אלס איינער, וועלכער בעזיצט אלע אויסערליכע און אינערליכע בעדינגונגען פון א געזאלבטען קינסטלער.

היינט פרייטאג און מארגען שבת אין אווענד וועט בארטאוו דאס ערשטע מאל אין לאדז זיך בעווייזען אין א ריין יודישער פיעסע — אין יעקב גארדינס „דער פרעמדער", דאס איז בארטאוו'ס א קרוין-ראל, וועלכע האט איהם געבראכט זעהר פיל רוהם און אנערקענונג.

שבת בייטאג ווערט ווידערהאלט ביי ביליגע פרייזען „הינקעמאן" מיט פאול בארטאוו אין דער הויפט-ראל.

פון „ארדט"

דאס מוסטער-טעאטער „ארדט" האט בעוויזען צוצוציהען צאהלרייכער בילדענדער טעאטער-בעזוכער צו דעם הערליכען פראגראם „אויפ'ן הימעל א יריד". וועלכער ווערט איצט געגעבען.

דאס פראגראם וועט נאך געהען א קורצע צייט דעריבער דארף יעדער אן סגולה די געלעגענהייט צו בעווארענען דאס הערליכע קליינקונסט-טעאטער, בעזונדערס אין דעם איצטיגען פראכטפולען פראגראם, דער „ארדט"-אנסאמבל גרייט שוין איצט א דריטען גרויסען רעוועלאציע-פראגראם.

היינט פרייטאג ווערט געשפילט 2 מאל 7,45 און 9,45, מארגען שבת 3 מאל 4, 7,45 און 9,45.

הרב שפירא אין לאדז

קיין לאדז איז געקומען צופאהרען דער גרינדער פון דער לובלינער ישיבה הרב שפירא פון פעטריקאוו. שבת ביים דאווענען וועט דער רב האלטען א דרשה אין דער אלטשטעטישער שול (האלבארסקא 20).

פון „החלוץ-המרכזי"

דעם שבת קומט פאר די אלגעמיינע פערזאמלונג אין אייגענעם לאקאל (צעגעלניאנא 4) מיט'ן סדר היום: 1) בעריכט פון דער ביז איצטיגער טעטיגקייט, 2) דיסקוסיעס, 3) און וואהלען.

קאנצערט פון בעריהמטען חזן מרדכי הערשמאן

דער וועלט-בעריהמטער אבער-קאנטאר פון אמעריקא מרדכי הערשמאן, טרעט אויף מיטוואך דעם 17-טען ד. ח. אין פילהארמאניע 8,30 אווענד מיט א גרויסען פראגראם, וועלכער ענטהאלט איבער א צענדליג פערל פון רעליגיעזע און סינאגאגאלע געזאנגען א חוץ פאלקס-לידער און אפערען-אריעס.

צום כלל לעהרער.

מיר מאכען בעקאנט, אז די אונטען-אויסגערעכענטע פערזאנען פיהרען אויס כסדר די פונקציעס פון **שטרייקברעכער** אין באיקאטירטען

Gimnazjum Tow. Szerż. Oświaty Wśród Żydów w Łodzi przy ul. Pomorskiej 48

He man Szymon, dyrektor
Schächterówna Lea
Lu'a Fajwusz vel Fajwel
Lilkier Lejzor
Balin Jakób
Schweitzer Stanisław vel Szapsa
Jabłonkowa Wanda
Hengeltraub Mordka
Zieliński zaak, inż.
Di·ingerowa, naucz języka polskiego
Diringer, naucz. fizyki
Gruszczyński Stanisław
Szakin Lejba

ZARZĄD GŁÓWNY
Związku Zawodowego Nauczycieli Żyd. Szkół Średnich w Polsce.

טרינקט נור דעם הייסען געטראנק

„PONCZAK"

צו פערלאנגען איז אלע צוקערניעס און קאוויארניעס

בעקאנטמאכונג

דערמיט מאך איך בעקאנט מיינער ג' קונדשאפט, אז צוליב דער בעקוועמליכקייט האב איך געעפענט אנ'אפטיילונג פון מיין לאנג-עגזיסטירענד

ביטשרפטען=ביורא פל. וואלנאשטשי 3

(פארטער, רעכטס)

וואו עס ווערען פינקטליך און געוויסענהאפט ערלעדיגט אלע ארט ביטעס אין פערשידענע אינשטאנצעס, ווי אויך קלאוזולעס, זאבעופיטשעניעס, אדוואלאציעס אויף פאדאטעק דאכאדאווי, אויסקויף פון פאטענטען.

בעמערקונג: פערשידענע עצות וועגען פאדאטקאווע ספראוועס ווי אויך אנדערע פראגען ווערען ערטיילט דורך א ספעציעלען גוט בעקאנטען יוריסט. מיט אכטונג

Sz. Hochberg, Pl. Wolności 3 tel. 216-58

ווי אזוי זיך צו בעפרייען פון דער גריפע און איהרע פאלגען?

ערגייכען קאן מען נור מיט גוטער ערהאלונג אין גוטע לופט אין דעם בעוואוסטען ערשטקלאסיגען

פענסיאנאט עלבינגער, לאסק

ביי לאדז, וועלכער נעמט אן געסט אויפ'ן ווינטער-סעזאן. עמפפעהלט וואַרימע צימערן, ראדיא, זונגען-ווערענדע אין וואלד צום ווערעגירען שמאקהאפטע קיך, גוטע בעדינונג. ס'איז פאראויסגעזעהן אנ'אנגענעהמער צייט-פערטרייב. צוגענגליכע פרייזען! אינפארמאציע: טעלעפ. 107-87, אדער קאמיענגא 1, ביי ה' עפשטיין.

TRAN

Leczniczy świeży

poleca

Apteka J. CYMERA w Łodzi
WÓLCZANSKA 37, róg 6-go Sierpnia. — Tel. 139-47.

שטאַלענע „לונגען“

(ענדע פון 12-טער זייט)

אַריין די לופט, אין דער אמת'ן שטראָמט די לופט אַריין דורכ'ן דריק פון דער דרויסענדיגער לופט. מיר הויבען בלויז אויף דעם ברוסט-קאַסטען צו מאַכען מעהר פּלאַץ אינעווייניג. דאָס זעלבע ווען מיר אָטעמען אַרויס, לאָזען מיר נאָך דעם ברוסט-קאַסטען און דאָס שטויסט אַרויס די לופט פון אינעווייניג. פערשטעהט זיך, אַז ביי אַ מענשען איז די לופט, וואָס ער אָטעמט אַרויס נישט די זעלבע, וואָס ער אָטעמט אַריין. אָבער דאָס געהער זיך צו אונזער ענין נישט אָן, מיט'ן אָטעם-מאַשין האָט עס נישט וואָס צו טון.

עס איז אָבער פאַרהאַן איין גרויסער אונטערשיד צווישען דעם לעבעדיגען מענשען און דעם מעכאַנישען מאָדעל. דער מעכאַנישער מאָדעל קען אַליין די בעוועגונגען מיט'ן ברוסט-קאַסטען נישט מאַכען; מען מוז די בעוועגונגען אויפהאַלטען מיט קינסטליכע מיטלען. דער מענש אָבער פיהרט אָן דעם אָטעם-פּראָצעס מיט ספּעציעלע מוסקולען.

כדי, הייסט עס, דער מענש זאָל קענען אָטעמען, איז נישט גענוג, אַז די לונגען זאָלען ביי איהם זיין אין אָרדנונג, אויך די מוסקולען, וואָס בעוועגען דעם ברוסט-קאַסטען, און דער טייל פונ'ם מוח, וואָס קאָנטראָלירט מיט די מוסקולען, מוזען ביי איהם אַרבייטען. זאָל דורך אַ געווויסער סיבה די אָטעם-מוסקולען אָדער דער דערמאָהנטער טייל פונ'ם מוח פּאַראַליזירט ווערען, דאַן מעגען די לונגען זיין ווי געזונד, מוז דער מענש דערשטיקט ווערען.

איז טאַקע ביז מיט אַ זעקס מאָנאַטען צוריק איז דאָס געווען דער גורל פון די יעניגע, וואָס זייערע אָטעם-מוסקולען זענען אָנגעגריפען געוואָרען פון לונגען-פּאַראַליטש. האָט מען זיך אָבער דערטראַכט, אַז מען קאָן מיט אַ ספּעציעלען מעכאַניזם מאַכען צו אָטעמען אַ טויטען מאָדעל, פאַרוואָס זאָל מען דעמזעלבען מעכאַניזם נישט קאָנען אָנווענדען ביים לעבעדיגען מענשען?

האָט מען אַזאַ מעכאַניזם אויפגעבויט, און אַט דאָס איז ד יבערימטע אָטעם-מאַשין, וועגען וועלכער די צייטונגען האָבען אַזוי פיל געשריבען. די מאַשין אַרבייט אויטאָמאַטיש מיט דער הילף פון גע[illegible]ער לופט. דער מענש אָטעמט געוועהנליך אַכצעהן מאָל אַ מינוט, און די מאַשין געהט ריטמיש נאָך די בעוועגונגען פונ'ם מענשענס אָטעמען. אַלץ, וואָס די מאַשין טוט אייגענטליך אויף, איז, וואָס זי טוט די אַרבייט פון די מענשליכע מוסקולען.

מען האָפט מיט דער מאַשין צו ראַטעווען די אַלע, וואָס ווערען אָנגעגריפען פון דער שרעקליכער קראַנקהייט פון אַ זיכערען טויט. דאָס מיינט נישט, פערשטעהט זיך, אַז דאָס גאַנצע לעבען וועט דער קראַנקער מוזען ליגען אונטער אָט דער מאַשין. דאָס וואָלט געווען נאָך ערגער ווי דער טויט. מען ווייסט אָבער, אַז מיט דער צייט ווערען ביים חולה די מוסקולען געשטאַרקט, אַזוי, אַז ער קען צוריק אָנהויבען צו אָטעמען נאַטירליך און זיך בעגעהן אָהן דער מאַשין.

מ. ד. פלעשלער

אויפרוף צו אלע לאָדזער יודען

אַזוי ווי די תלמוד-תורה „מחזיקי אמונה“, פּעפּער-גאַס 17, וואָס ערציהט אין יודישען גייסט איבער 300 אָרימע קינדער און יתומים ר"ל געפינט זיך אין זעהר אַ קריטישע לאַגע. עס קאָן קומען דערצו, דאָס מען זאָל מוזען ח"ו פערמאַכען די ת"ת. דעריבער האָבען מיר בעשלאָסען צו יאַכען צום ערשטען חנוכה-ליכטעל אַ חנוכה-טעסט און אַ בחינת התלמידים, מיט אַ בופעט, לטובת די אָרימע קינדער.

ווענדען מיר זיך צו אַלע, וואָס דער קיום הדת איז ביי זיי טייער, זיי זאָלען זיך ווישט ענטזאַגען נאָר שפּענדען לטובת די אָרימע קינדער וויפיל איינער קאָן, כדי מיר זאָלען פערהיטען אונזער תלמוד-תורה פון אַ קאַטאַסטראָפע.

מיט אַכטונג
די פערוואַלטונג פון תלמוד-תורה, „מחזיקי אמונה“.

א גריסער פידעל-ווירטואוז איז דאָ

זונטאָג, דעם 7. דעצעמבער 8.15 אין אָוועגד קומט פאָר אין לאָדזער מענערגעזאַנג-פעראיין אַ קאָנצערט פון דעם בעריהמטען פידעל-ווירטואָז פּראָפעסאָר קולענקאַמף.

פּראָפ. קולענקאַמף איז איינער פון די גרעסטע פידעל-קינסטלער אין דייטשלאַנד.

בילעטען צו בעקומען אין דער אַפּטייק פון אַרנאַ דיטעל (זיעשריקאָווער 157) און ביי ג. ע. רעסטעל, פּיעטריקאָווער 84.

בלוט, הויט און נערווען-קראַנקע

דערגרייכען הילף דורך נעקראַנקעם פון דעם געטליכען ביטער-וואַסער

Franciszka Józefa

די נאַטירליכע זערדייאונג פון לייבעטשען, צו בעקומען אין אַלע אַפּטייקען און סקלאַד-אַפּטעקען.

מעלדונגען

פון „החלוץ-המרכזי“ אין לאָדז (ציגעלניאַ 4).

מאָרגען שבת דעם 6|12 ד. י. 5 אַ זייגער אָווענד צום ערשטען טערמין און 6 אַ זייגער אָווענד צום צווייטען טערמין ביי יעדער צאָהל מיטגלידער קומט פאָר די אַלגעמיינע פערזאַמלונג, איינגאַנג נאָר פאַר די חברים וועלכע בעזיצען מיטגלידס קאַרטען.

דער ועד.

אַכטונג, שערער אַרבייטער.

זונטאַג דעם 7|12 ד. ח. 5 נ"מ קומט פאָר אין אייגענעם לאָקאַל פּאָמאָרסקאַ 3 די אַלגעמיינע פערזאַמלונג, ווי אַלע מיטגלידער ווערען אויפגעפאָדערט צו קומען פּינקטליך.

בעמערקונג: קיין בעזונדערע איינלאַדונגען וועט מען נישט געשיקט. בייטראַג ווערט ערלעדיגט זונטאָג אַ גאַנצען טאָג.

Dr. Z. Rakowski

ספ. פאַר אויערן-, נאָז-, האַלז- און לונגען-קראַנקה

9 קאָנסטאַנטינער 9, טעלעפאָן 127-81.

נעמט אויף אָן פון 11-2 און פון 5-7. אין פעסט- און זונטאָג 17 פון 10-11 און פון 2-5.

„MIMOZA“ — קלאַנג-פילם-טעאַטער

ul. Kilińskiego 178.

היינט, גרויסע פּרעמיערע!

RIO RITA

גרעסטע מייסטערווערק פון דער פילם-טעכניק, וואָס איבערצייגט, אַז די קלאַנג ערפינדונג האָט ריכטיג זיך דערוואָרבען די אַנערקענונג פון פּובליקום.

וואונדערליך געזאַנג פון ליבע און אַפּפערונג.

אין די הויפּטראָלען:

BEBE DANIELS i JOHN BOLES

שענסטע מעלאָדיעס! ◆ גלענצענדע אויסשטאַטונג!

אָנהויב 5.30, 7.30 און 9.15, שבת, זונטאָג און יום טוב 3.30 נ"מ

זיכערע הילף און א רפואה

אָהן אַ אָפּעראַציע, אָן בלוט, אָהן אַ פעבער און אָהן בלוט-פערגיסונג פאַר קראַנקע אויף קילעס פאַר מענער ווי בער און קינדער. פערשידענע קאַליקעס אין גוף פאַר הויקערס און פיס.

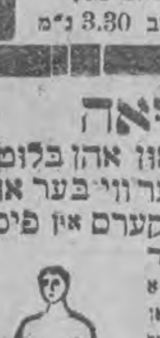

פערלאָזט אייך נישט, ווייל דער ווינקעל-בראָך ווערט גרויס אַזוי ווי אַ מענשען-קאָפּ, אָדער אַזוי ווי אַ וואַסער-קאַן און עס פאַלט אַריין אין דעם פוס און דער קראַנקער איז אין אַ גרויסער סכנה דורך פערדרייען די קישקעס ווערט ער בראַנדיג און שטערבליך. ספּעציעל גענענע הייל-באַנדאַזשען אויסגעצייכנט נאָך דורך גרויסע פּראָפעסאָרען מיט מיינע בעהאַנדלונג און פון דייטשען פּראָפעסאָר-דאָקטאָר בריבי רעקונג בעזונדערן זיכער דעם שווערסטען און געפעהרליכסטען

בראָך. אויך פאַר הויקערס רעמונגען מיט הייל-גאָרסעטען און אָפּעראַטען פאַר פערקרומטע פוס און פלאַט-פוס ספּעציעלע אייזלאַגען אין די שיך. קינסטליכע גומענע פיס און הענט, גומענע זאָקען פאַר די גרעסטע קראַנקע אָדערן.

עמפּפאַנגט פון 9 ביז 1 מיטאָג און פון 3 ביז 7 אין אָוונד

אָרטאָפּעדיסט

Specialist J. . . . . Ortoped von Lemberg

Łódź, WÓLCZAŃSKA 10, tel. 221-77, front, parter

בעמערקונג: דאָס ערוועקטע פערטרויען פון די קראַנקע איז אונזער גרעסטע בעלוינונג. דיפּלאָמען האָבען אויסגעשטעלט פאַלגענדע אוניווערזיטעטס-פּראָפעסאָרען: פּראָפ. ד"ר באַראַנאַש, פּראָפ. ד"ר י. מאַרישלער, פּראָפ. ד"ר ב. קיעלאָנאָווסקי און אויך אַנדערע. מיר געהמען אויך אָן סערטיפיקאַטען פון דער קראַנקען-קאַסע.

דאַנקזאָגונג.

דערמיט דריק איך אויס דעם בעסטען דאַנק דעם הערן דיר. י. ראַפּאַפּאָרט, ספּעצ. פאַר בראָך, וועלכער געמט אָן אין לאָדז, וואָלטשאַנסקאַ 10 טעל' 177-22 פראָנט פאַר. פאַר זיין געטרייע האָבט בעהאַנדלונג מיר אַ גומענעם הייל-באַנדאַזש לויט זיין מעטאָדע האָב געליטען אויף בראָך 20 יאָהר און אַ דאַנק איהם . . . היינט געראַטעוועט אַזוי, אַז כ'קען איהם יעדען אינטערעסענטען רעקאָמענדירען.

Dr. BERGHOF

אומגעוועהנליכע געלעגענהייט!

● הורט-לאַגער ●

פון טריקאָ-אויסאַרבייטונגען און סוועטערס

Izrael FALKE Łódź, Północna 4

פראָנט 1-טער שטאָק — פראָנט 1 טער שטאָק

אָרדענט איין אַ אייגען-מאַנאַטליכע הורט — אויספערקויף רעטייל

פון אַלערליי אַרטיקלען צו אומגעוועהנליך נידריגע פּרייזען

מיט אַ ראַבאַט ביז 50 פּראָצ.

בעמערקונג! דינסטאָג, מיטוואָך און דאָנערשטאָג. דעמיי-פּערקויף נור

א לעהרער

מיט רעגירונגס-רעכט 16 יאָהר פּראַקטיקירט, ערטהיילט לעקציעס פאַר שילער און דערוואַקסענע: פּויליש, דייטש, פראַנצויזיש, מאַטעמאַטיק, און בוכהאַלטעריע.

שיף, שוו. יאַקובאַ 12

לעקציעס אָפיציגע 1 שטאָ - ת 29

א קולטורעל-אינטעליגענטער יונגערמאַן

קומענדיג פון מיליטער זוכט צו בעקענען מיט אַ פרייליין, וועלכע האָט אַב-איינגעפיהרט געשעפט (גע וועלב) צוועק הייראַט. אָפּפערטען פאַר „קולטורעל“ אין אַדמיניסטראַציע.

כ'זוך צו קויפען אַ גענויצטע אַזשור-מאַשין

נ. קאַפּ אַז פראַנציסקאַנער 28.

צוויי פריילינס

אַלס סובלאָקאַטאָרען קענען בעקומען זאָושי אויך אַ פּלאַץ צו אַרבייטען מיט אַ מאַשין. צו ערפאַהרען פּאָמאָרסקאַ 24 ביי וואָרזאָס.

אָרט צו שלאָפען

פאַר 2 אַנשטענדיגע יונגעלייט אין אַ שעהן מעבלירט צימער מיט אַלע בעקוועמליכקייטען ביי אַ פיינער פאַמיליע איז זאָפאָרט איבערצוגעבען. צו ערפאַהרען ביי אויערבאַך, קילינסקי 41.

Korepetycyj

udzielam i przygotowuję do egzaminów w zakresie 8-miu klas gimnazjum i 7 klasowej szkoły powsz. Ceny b. niskie. Zgłoszenia CODZIEŃ od 4 6 p. p. Szkolna 19 m. 4, parter pr. sień I drzwi na prawo

Dr. med. **W. Eychner**

גינעקאָלאָג-אַקושער

זגערזשער 11

טעלעפאָן 134-72

נעמט אָן פון 2-3 נאָכמ און פון 9-$7^1/_2$ אָווענד.

Dr. ADAM **GROSGLIK**

Al. Kościuszki 27

tel. 151 78

צוריקגעקעהרט

הויט און ווענערישע קראַנקה. רענטגען און ליכט-היילונג. נעמט אָן פון 4-7 אָווענד

Dr. **HELLER**

ספּעציאַליסט פאַר הויט-ווענערישע קראַנקהייטען און מענער-שוואַכע.

נאַווראָט 2 טעל. 79-89

נעמט אָן ביז 10 פריה און פון 4-8 אָווענד. פאַר פרויען ספּעציעל פון 4-5 נאָכמיטאָג פאַר אונבעמיטעלטע לעטשניצע-פּרייזען.

Dr. W. ŁAGUNOWSKI

Specjalista chorób skórnych, wenerycznych i moczopłciowych **przeprowadził** się na ul. **Piotrkowskiej 70** róg Traugutta). Przyjmuje od 8^{30} do 10^{30} rano, od 1-ej do 2^{30} pp., od 6 do 8^{30} wiecz. w niedziele i święta od 10 do 1-ej.

Dr. N. HALTRECHT

ספּעצ. אַרצט פאַר הויט און געשלעכטס קראַנק. נעמט אָן פון 8 ביז 9 פריה פון 12-3 נאָכמיטאָג און פון 8 ביז 9 אָווענד. זונטאָג פון 9 ביז 1 מיטאָג.

פּיעטריקאָווער 10

פאַר אונבעמיטעלטע לעטשניצע-פּרייזען.

בוכהאַלטעריע

איינפאַכע און דאָפּעלטע איטאַליעניש און אַמעריקאַניש

ווי אויך מאַשין-שרייבען און רעכנען לערן איך אויס גרונדליך פאַר 30 זל. ביז מאַשין-שרייבען 10 זל. קיליניסקיעגאָ 50 קוו. אָפיציעלע ערשטער שטאָק (צווישען ציגעלניאַנאַ 55) בעמערקונג: מיר ערטהיילען אויך ראַטשעס פאַר'ן האַנדעלס-אויסטערלישע מיק און סטענאָגראַפיע

א קאָלאָניאַל-געוועלב

מיט אַ שטוב און קיך זאָפאָרט צו פערמיטען. זעשניעווסקאַ 74 ביי פלאַסקעוויטש

DR. MED. **L. Pikielny**

אורלאָג

ספּעציאַל-אַרצט פאַר נירן, בלאָז און אורין-קראַנקה.

NAWROT 8, tel. 2,19-90

נעמט אָן פון 12-1 און פון 4-7 אָווענד.

Zaoszczędzając dziennie tylko 10 groszy —

uczyni w ciągu 20 lat wraz z procentami zł 2061.—, 25 lat zł 3540.—, 30 lat zł 5921,—! A ileż to ciężko zapracowanych groszy wydaje się na marne w nieświadomości lub z braku doświadczenia! Nie należy nigdy kupować towaru najtańszego, ale też nie najdroższego. Kupując mydło w opakowaniu, niepotrzebnie się opłaca bezwartościowy papier. Zważajcie na nazwisko wytwórcy i znak ochronny. Żądajcie i kupujcie tylko to słynne mydło „Kołłontay z pralką", a wówczas kupicie najlepiej i najkorzystniej. Mydło „Kołłontay" ma bowiem 5 szczególnych zalet: jest niedrogie, jest aromatycznie perfumowane, nie ma zbytecznego opakowania, zawiera glicerynę i wreszcie fabryka gwarantuje za jego łagodność i czystość.

Mydło Kołłontay

164

Złoty medal na wystawie w Katowicach 1927 r.

Zastępca: S. B. Redlič, Łódź, Południowa 86.

קינאָ-טעאַטער

ZACHĘTA

26 זגערזשער 26

היינט און פאָלג. טעג! I דאָפּעלטער פּראָגראַם!

גרויסע און מיזטישע דראַמע א.ג.

דער, וועלכער פערגיפטעט

טראַגעדיע פון 3 מענשען, וועלכע זענען אַדורכגענומען מיט'ן פייער פון 3 ליידענשאַפטען: פערלאַנג, ליבע און שנאה.

אין די הויפּט-ראָלען Conrad VEIDT, Mary PHILBIN

2) „האַנד-געלד אויף הצלחה“ אין דער הויפּט-ראָלע D. GRALLY

נאָכטטער פּראָגראַם: „הערצער-מעלאָדיע“.

פערשטאַרקטער אָרקעסטער אונטער לייטונג פון ה' סטעפּאַנסקי.

אָנהויב פון די סעאַנסען: אין געוו. טעג 4 נאָכמ. שבת, זונטאָג און יום טוב — 12 אַ זייגער בייטאָג. דער זאַל איז גוט בעהייצט.

מיט 25% ביליגער ווי איבעראַל!

דאַמען- הערען- פעלצען

ווי אויך אַלע איינצעלנע פעלצעלעך אין אַ רייכען אויסוואַהל מיט גוטע בעדינגונגען אין פעלץ-וואַרען-געשעפט פון

י. שוואַרצמאַן נאַרוטאָוויטשאַ 42

— טעלעפאָן 31 166 —

Towarzystwo Handlowo-Przemysłowo

Mieczysław ZAGAJSKI

Spółka Akcyjna — Zarząd w Warszawie

Oddział w Łodzi, ul. Sienkiewicza 53, tel. 224-07

Adres telegraficzny „Z A G A"

Składy ulica 11-go Listopada 105, telefon 145-38.

Własna bocznica kolejowa.

poleca wagonowo oraz ze składów łódzkich

HERAKLITH lekka, tania, izolująca płyta budowlana.

CEMENT BAUXYTOWY szybkotwardniejący, zezwala na przeprowadzenie robót pilnych, oraz robót prowadzonych podczas mrozu i pogody zimno-wilgotnej.

ASFALT-EBANO

Na składzie posiadamy wszelkiego rodzaju materjały budowlane, smołowcowe i chemiczne

---

LUNA

אָנהויב פון די סעאַנסען 4 נאָכמ. פרייזען פון די פלעצער אויף ערשטען סעאַנס פון 1 זל. שבת און זונטאָג פון 12 ביז 3 אַ זייגער זענען אַלע פלעצער צו 50 גר. און 1 זל.

היינט און פאלגענדע טעג! קלו פון סעזאָן! סענסאַציע פון איירָאפּע!

דער מעכטיגסטער פון דער גרעסטער שפּאַנונג קריגס-פילם. וואָס איז ביז איצט געשאַפען געוואָרען

„די שלאַכט איבער דער סאָם"

(טראַגעדיע פון מיליאָנען געפאַלענע)

קיין שום ביכעל, קיין שום פילם האָט נישט געשאַפען אַ נאַטירליכע וועלט-מלחמה, ווי דער וועלכער ענטהאַלט די אויטענטישע אויפנאַהמען, וואָס זענען געמאַכט געוואָרען בעת די קאַמפען. די אָפּעראַטאָרען זענען געפאַלען בעת די אויפנאַהמען פון דעם דאָזיגען פילם. די אויפנאַהמען זענען געמאַכט געוואָרען בעת די קאַמפען אין פּאַריאַן, באַפּאָום, ליאָן, פּאָזיער, שיפּאָוואַל, קאַמבלע.

פּראַכטיגע מוזיקאַלישע אילוסטראַציע, אויסגעפירט פון סימפאָנישען אָרקעסטער אונטער דער ליטונג פון ה' לעאָן קאַנטאָר.

Kino-Teatr Spółdzielnia

40 Sienkiewicza 40

אָנהויב פון די סעאַנסען אין נעוו. טעג 4 נאָכמ. שבת, זונטאָג און יום-טוב 2 נאָכמ. לעצטער סעאַנס 10 אָווענד. פּאַספּאַרטוס, הנחה און פריי-קאַרטן שבת, זונטאָג אונגילטיג

היינט און פאלגענדע טעג!

גרויסער שלאַגער-פּראָגראַם. געשאַפען אויפ'ן גרונד פון RUPERT HUGHES א. ג.:

וואַהנזיניג מעדל

אין די הויפּט-ראָלען די בעריהמטע קינאָ-שטערנס **Alma Rubens, Eleonor Boardman**

געשיכטע פון אַ שעהן מעדל, וועלכע איז פריוויליג צוריינגעטרעטען אין אַמעריקאַנער מיליטער בעת'ן וועלט-קריג קעמפענדיג אויפ'ן פראַנצויזישן פראָנט

נעכסטער פּראָגראַם: „און דאָך איז דער קערפּער שוואַך" אין דער הויפּטראָלע **GLORIA SWANSON**

רעוויו-טעאַטער

„Dobry Wieczór"

אין אייגענעם נייעם לאָקאַל אויף קאַפּערניקא 16, טעלעפאָן 184-66

צופאָהר מיט די טראַמווייען: 5, 6, 7, 9, 16.

היינט די לאַנג-ערוואַרטעטע פּרעמיערע!

„דאָס מוז מען זעהען"

פּערפאַסט פון מ. העמאַר ק. מאַם. שפּיר-שפּינן, ס ס ט ק און ק. בושעסקי.

אין דער רעווי נעהמען אָנטייל די ניי-אָנגאַזשירטע אַרטיסטען **ANNA GARELIKóWNA** אַרטיסטין פון די שיקטישע טעאַטער אין לאָדז, אין דער קאָנפעראַנסיער **Aleksander ALEKSY** פ'נעמען אָנטייל: רעזשיסער ס. מסקע, יאַנעצקי, קאָזשאַרסקי, דאַבראַוואַסקי, גראַנאַוואָסקי, **Miecz. Dąbrowski** רעזשי: **Kazimierz Brzeski** ליטונג: קינסטל. אין דער שפּיץ **NORTCH** ווי אויך דער וויטבעקאַנדער דועט **Stanisław Frasiak** דעקאָראַציעס, **Stanisław Sternblic** קאַפּעלמייסטער, **Nortch** באַלעטמייסטער סענק און פאָוואָליציעס פון באַלעטמייסטער

טעגליך 2 פאָרשטעלונגען: 7.30 און 9.30 אָוונט. שבת, זונטאַג און יום-טוב 5.30, 7.30 און 9.30 אין אָוונט.

צו דער בעקוועמליכקייט פון ג' פובליקום ווערט דער פאָרפערקויף פון בילעטען פאָרקומען אין „Reklama Polska" פּיעטריקאָווער 101.

APOLLO

— 16 קאָנסטאַנטינער 16 —

היינט און פאלגענדע טעג! גרויסער דאָפּעלטער פּראָגראַם!

1) „רעכט פון דער יוגענד"

פּראַכטיגער הומאָריסטישער פילם מיט **Madge Bellamy, B. Norton**

2) „דאָס מעדל פון גיהנום"

גרויסע דראַמע. אין דער הויפּטראָלע **MARY ASTOR**

אָרקעסטער אונטער דער ליטונג פון א. ביינגעלמאַן

אָנהויב 4 אַ זייגער נאָכמיטאָג, שבת און זונטאָג 12 בייטאָג.

CORSO

היינט און פאלגענדע טעג! גרויסער דאָפּעלטער שלאַגער-פּראָגראַם!

פערמאַסקירטע געזיכטער

גרויסע סענסאַצ. דראַמע אין 10 אַקטען. — אין די הויפּטראָלען: **TIM MC. COY i DOROTHA DWAN**

„וואַהנזיניגע"

גרויסע דראַמע אין 10 אַקטען.

בעמ.: פרייזען פון די פלעצער נישט געהעכערט

נעכסטער פּראָגראַם: „בלוטיגער שפּאַס" מיט **Ryszard Talmadge**

אָרקעסטער אונטער דער ליטונג פון ה' ביאַלקעוויטש.

Wodewil

גרויסער דאָפּעלטער פּראָגראַם!

1) „וואָס ליבע קאָסט"

מעכטיגע דראַמע פון גרויסער ליבע און אַפּפערונג. אין די הויפּטראָלען: **IGO SYM i Helena Stels**

2) „ליבע אויפ'ן שייד-וועג"

מעקסוזעלע דראַמע פון לעבענסוועג פון יוגענד, געש, אויפן גרונד פון אינפּוליבע. פון אַ 17-יעהר. חלון פון פראָצעס קרענק

Odeon

קינאָ-טעאַטער BAJKA

זיג בושעזשיצער. פראַנטשישקאַנער 31

צופאָהר מיט די טראַמוואַיען 1, 6 און 14.

אָנהייב טעגליך 5.30 נאָכמיטאָג, שבת, זונטאָג און יום-טוב 4 אַ זייגער בייטאָג. דער אָרקעסטער נעפינט זיך אונטער דער ליטונג פון בעק מוז. ה' ביינעלמאַן

-:- דער זאַל איז בעהייצט. -:-

היינט און פאלגענדע טעג! דער לאַנג-ערוואַרטעטער סופּער-פילם שלאַגער!

NAPOLEON

אויסערן פּראָגראַם: „אַ פרייליין צו אַלעם" אין דער הויפּטראָלע: **MADY CHRISTIANS**

דער געפאַנגענער פון'ם אינזעל „הייליגע העלענא"

אין די הויפּטראָלען:

Werner Krauss
Albert Basserman

קינאָ „ERA"

פרי-חער „פלאַראַ" וואָרשאַ 22 (בצלום)

פּראַכטעקטער סימפ. אָרקעסטער. דער זאַל איז בעהייצט. אָנהויב פון די סעאַנסען אין נעוו. טעג 4.30 נאָכמ. שבת און זונטאָג, יו"ט 12 בייטאָג. צוליב דעם געדראַנג ווערט געבעטען צו קומען אויף די פריהערדיגע סעאַנסען.

היינט און פאלגענדע טעג! גרעסטער דאָפּעלטער שלאַגער-פּראָגראַם! היינט און פאלגענדע טעג!

— 1 —

דעם מאַנס רעכט

גרויסע עראָטישע דראַמע אין די הויפּטראָלען: **BILLIE DOWE I ROD LA ROCQUE**

— 2 —

דעטעקטיוון

גרויסע קאָמעדיע אין 7 אַקטען. — די הויפּטראָלען שפּילען: **Karol Dane, George K. Arthur, Marcelina Day**

אַנאָנסען-פּרייז: פּאַר'ן טעקסט — 18 גר. פרייטאָג און ערב יו"ט — 24 גר. אין דער זייט 8 שפּאַלטען. אין טעקסט — 40. . . 4 . . . 60—. נאָכ'ן טעקסט — 12 . . . 8 . . . 18—. פאַר אַ מיליטער-שורה. אויפ'ן דער שטאָט 50 פּראָצ. טייערער. אויסל. 100 פּראָצ. טייערער. געלדזוכען — 10 גר. אַ וואָרט

אַבאָנעמענטס-פּרייז: אין לאָדז — 5 זל. אַ חודש מיט צוטראָגען אַ היים; אויף דער פּראָווינץ 6 זל. אַ חודש; אין אויסלאַנד — 8 זל. פאַר'ן אינהאַלט און טערמינען פון די אָנאָנסען איז דער פערלאַג נישט פעראַנטוואָרטליך. די אַדמיניסטראַציע איז אָפען בייטאָג און ביינאַכט.

Za Wydawnictwo „Najer Folksblat", spółdz. z odpowiedz. udziałami: Ch. J. Brzustowski i D. Zilberberg. Redaktor odpowiedzialny: Ch. Kaufman
Czcionkami i druk. „Najer Folksblat", Piotrkowska 21.